

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Του Σπουδαστή: ΜΠΕΡΤΑΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
Α.Μ. :22916

**ΘΕΜΑ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ 19^{ου} – ΑΡΧΕΣ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ
ΜΑΡΑΣΛΕΙΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟ - ΚΕΡΚΥΡΑ**

Καθηγητής: Γ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές μου κ. Π. Βαρελίδου και κ. Γ. Βαρέλια οι όποιοι ήταν συνεργοί και καθοδηγητές για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Πίνακας περιεχομένων

1	Εισαγωγή.....	1
1.1	Σύντομο ιστορικό του νησιού της Κέρκυρας.....	1
1.1.1	Οικονομική εξέταση.....	2
1.1.2	Μνημεία – αξιοθέατα.....	2
1.1.3	Ιστορική εξέταση.....	4
1.2	Σύντομο ιστορικό της πόλης της Κέρκυρας.....	5
1.3	Οι βασικότερες ιστορικές περίοδοι εξέλιξης και μεταλλαγής του οικισμού.....	7
2	Ανάλυση και μελέτη της ευρύτερης περιοχής.....	12
2.1	Ιστορικά ευρύτερης περιοχής.....	12
2.2	Ιστορικά ορφανοτροφείου Κέρκυρας.....	13
2.3	Ιστορικά στοιχεία του ευεργέτη του έθνους Γρηγόριου Μαρασλή.....	15
3	Η αρχιτεκτονική στην Ευρώπη τον 18 ^ο και 19 ^ο αιώνα.....	17
3.1	Ρομαντισμός και Νεοκλασικισμός (1750-1850).....	17
3.2	Εκλεκτισμός (1850- 1900).....	23
4	Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα.....	25
4.1	Τα προτυπα.....	25
4.2	Η αστική ιδιότητα.....	28
4.3	Παραδοση και δυτικές επιρροές.....	31
4.4	Ιδεολογικά και αισθητικά ανοιγματα.....	39
4.5	Το νεοσυστατο κρατος - Επιβολη του σχεδιασμου επι Καποδιστρια.....	40
5	Ανάλυση της αποτύπωσης.....	45
5.1	Μορφολογία.....	45
5.2	Τυπολογία.....	46
5.3	Δομοστατική οργάνωση – κατασκευή.....	46
5.4	Αλλαγές – Μετατροπές στο κτίριο.....	47
5.5	Αξιολόγηση φθορών.....	48
6	Σχέδια.....	49
6.1	κατόψεις.....	49
6.2	όψεις.....	52
6.3	Τομές.....	54
6.4	Λεπτομέρειες παραθύρων.....	55
6.5	Λεπτομέρειες πόρτων.....	60

6.6	Σκάλα	66
7	Φωτογραφίες κτιρίου	67
8	Κατάλογος εικόνων	79
9	Κατάλογος Σχεδιων	79
10	Κατάλογος φωτογραφιων	80
11	Βιβλιογραφια	80

1 Εισαγωγή

Θέμα της παρούσης μελέτης είναι η αποκατάσταση του κτιρίου του παλαιού ορφανοτροφείου.

1.1 Σύντομο ιστορικό του νησιού της Κέρκυρας

Κέρκυρα, νησί του Ιονίου πελάγους με έκταση 585 τ. χλμ., μήκος ακτών 259 χλμ. και πληθυσμό 110.317 κατοίκους. Πρωτεύουσα του νησιού είναι η Κέρκυρα (28.185 κάτ.).

Η Κέρκυρα θεωρείται η είσοδος της Ελλάδας από τη Δύση. Είναι το δεύτερο σε έκταση νησί των Επτανήσων, μετά την Κεφαλονιά. Βρίσκεται στο Βόρειο Ιόνιο και στο στόμιο της Αδριατικής. Ανατολικά του νησιού είναι οι ελληνοαλβανικές ακτές, από τις οποίες τη χωρίζει, προς το βόρειο τμήμα (ακρωτήριο Αγίου Στεφάνου), στενός πορθμός πλάτους μόλις 2,5 χλμ. Το μήκος της Κέρκυρας από βορρά προς νότο φτάνει τα 62 χλμ. Τα ψηλότερα βουνά σχηματίζουν τρεις διακεκομμένες σειρές. Η πρώτη, που καλύπτει κατά πλάτος το βόρειο τμήμα του νησιού, αρχίζει από τα ανατολικά παράλια και προχωρεί με κατεύθυνση ΝΔ, για να καταλήξει στα δυτικά παράλια, πάνω από τον κόλπο της Παλαιοκαστρίτσας, στο κωνικό ύψωμα Αρακλή (506 μ.). Η οροσειρά αυτή έχει κορυφές τον Παντοκράτορα (906 μ.), τη Στραβοσκιάδη (849 μ.) και την Τσούκα (619 μ.). Η δεύτερη σειρά καλύπτει κατά μήκος το κεντρικό τμήμα του νησιού, σχηματίζοντας τις κορυφές των Αγίων Δέκα (529 μ.), του Σταυρού (450 μ.) και του Αγίου Ματθαίου (465 μ.). Τέλος, η τρίτη καλύπτει το νοτιότερο άκρο του νησιού. Ανάμεσα στις λοφοσειρές σχηματίζονται κοιλάδες.

Το κλίμα είναι γενικά μεσογειακό, με ήπιους χειμώνες και θερμά καλοκαίρια.

1.1.1 Οικονομική εξέταση.

Το έδαφος της Κέρκυρας είναι στο μεγαλύτερο μέρος του εύφορο. Οι συχνές βροχοπτώσεις (η Κέρκυρα έχει τη δεύτερη μεγαλύτερη βροχόπτωση στην Ελλάδα, μετά τα Ιωάννινα) ευνοούν την ανάπτυξη πλούσιας βλάστησης. Καλλιεργούνται κυρίως ελιές, αμπέλια, πορτοκάλια και οπωροφόρα δέντρα.

Το σημαντικότερο ρόλο όμως στην ανάπτυξη της οικονομίας του νησιού διαδραματίζει ο τουρισμός. Το όμορφο φυσικό τοπίο, οι αρχαιολογικοί χώροι, η θάλασσα και βέβαια η γεωγραφική θέση συντελούν στην ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση του τουριστικού ρεύματος.

1.1.2 Μνημεία – αξιοθέατα

Της εποχής της εξάρτησης της Κέρκυρας από την Κόρινθο (8ος-6ος αι. π.χ.) σώθηκαν μνημεία αντιπροσωπευτικά της κορινθιακής τέχνης, των οποίων η σημασία αυξάνεται δεδομένου ότι ανάλογα ευρήματα δε διαθέτουμε από την ίδια την Κόρινθο λόγω της καταστροφής της τελευταίας από τους Ρωμαίους το 146 π.χ. Τα μνημεία αυτά είναι τα εναέτια γλυπτά από πωρόλιθο του ναού της Άρτεμης, που χρονολογούνται περίπου στο 590-580 π.χ. και βρίσκονται στο νέο μουσείο της πόλης. Το κέντρο του αετώματος καταλαμβάνεται από τη

Γοργώ με τα παιδιά της, Πήγασο και Χρυσάορα, ενώ παραπληρωματικές μορφές είναι λέοντες, Δίας που νικάει γίγαντα κ.ά. Ο ναός ανασκάφηκε στη θέση Γαρίτσα, κοντά στη λιμνοθάλασσα Χαλκιόπουλου. Το μνημείο του Μενεκράτη με παράσταση λιονταριού (τέλη 7ου π.χ. αι.), βρέθηκε στο αρχαίο νεκροταφείο της πόλης, 1 χλμ. νοτιοδυτικά της σύγχρονης, όπως και επιτύμβιες επιγραφές. Στο «μικρό ιερό της Άρτεμης», στη θέση Κανόνι, βρέθηκαν χιλιάδες μικρά πήλινα ειδώλια και αγαλμάτια της Άρτεμης που χρονολογούνται από το 480 π.χ. Τέλος, πιστοποιείται η ύπαρξη ναού της Ήρας (7ος-6ος αι. π.χ.) στο λόφο του Μον Ρεπό, τεμένους του Απόλλωνα στην ανατολική κορυφή του ίδιου λόφου, αγοράς και ρωμαϊκών λουτρών στη θέση Παλαιόπολη. Στην ίδια θέση αποκαλύφθηκαν λείψανα παλαιοχριστιανικής βασιλικής, κτίριο του 8ου αι. π.χ. και πρωτοκορινθιακά αγγεία. Αξιόλογοι χώροι επίσκεψης έξω από την πόλη της Κέρκυρας είναι οι εξής: Ο λόφος του Μον Ρεπό με τα νεότερα ανάκτορα, το Ποντικονήσι με το μοναστήρι των Βλαχερνών, απέναντι από τη θέση Κανόνι, το ανάκτορο «Αχίλλειο», η Παλαιοκαστρίτσα, το μοναστήρι του Παντοκράτορα, το χωριό Γουβιά, το Σιδάρι, το χωριό Καστελάνοι, το φρούριο Αγγελόκαστρο, στη ΒΔ ακτή του νησιού που ιδρύθηκε το 13ο αιώνα από το Μιχαήλ Α' Άγγελο, δεσπότη της Ηπείρου κ.ά.

Ευρήματα της μυκηναϊκής εποχής δε βρέθηκαν στην Κέρκυρα που να δικαιολογούν την άποψη των αρχαίων συγγραφέων (Θουκυδίδη, Καλλίμαχου, Στράβωνα, Πausανία) πως η Κέρκυρα συμπίπτει με τη νήσο Σχερία του Ομήρου, όπου βρισκόταν το βασίλειο των Φαιάκων. Νεότεροι φιλόλογοι και ερευνητές αμφισβήτησαν επίσης την άποψη αυτή. Άλλα ονόματα του νησιού ήταν Κεραυνή και Δρεπάνη.

1.1.3 Ιστορική εξέταση.

Κέρκυρα βρέθηκαν λείψανα ζωής της παλαιολιθικής ακόμα εποχής (ευρήματα στη σπηλιά Γράβα Γαρδικιού), που χρονολογούνται γύρω στο 30.000 π.Χ. Η νεολιθική εποχή, που διαρκεί από το 7.000-2.600 π.Χ., αντιπροσωπεύεται από οικισμούς πολλών περιοχών, κυρίως όμως στο Σιδάρι, στη βόρεια παραλία του νησιού. Της εποχής του χαλκού, που αρχίζει στο τέλος της νεολιθικής (2.600 π.Χ.), βρέθηκαν πλήθος οικισμοί σε όλη την έκταση του νησιού.

Οι πρώτοι Έλληνες αποίκισαν την Κέρκυρα τον 8ο αιώνα π.Χ. Κατά την αρχαιότητα το νησί ονομαζόταν Κέρκυρα ή Κόρκυρα, από το όνομα της θυγατέρας του ποτάμιου θεού Ασωπού Κέρκυρας. Οι αρχαίες πηγές αναφέρουν τον Κορίνθιο Χερσικράτη ως πρώτο οικιστή, που ήρθε εδώ το 734 π.Χ., ανασκαφικά όμως ευρήματα αποδεικνύουν πως αρχικά το νησί αποικίστηκε από τους Ερετριείς μεταξύ 775-750 π.Χ., τους οποίους εκτόπισαν αργότερα οι Κορίνθιοι. Η κορινθιακή αποικία είχε εγκατασταθεί στη θέση που βρίσκεται και η σημερινή πόλη Κέρκυρα και λίγο νοτιότερα. Η γρήγορη ανάπτυξη της Κέρκυρας την έφερε σε σύγκρουση με τη μητρόπολή της Κόρινθο και, όπως αναφέρει ο Θουκυδίδης, η ναυμαχία μεταξύ Κέρκυρας και Κόρινθου, που έγινε το 664 π.Χ., ήταν η αρχαιότερη που συνέβη μεταξύ ελληνικών δυνάμεων. Αργότερα, στους περσικούς πολέμους, το νησί πρόσφερε 60 πλοία για τον κοινό αγώνα. Η διαμάχη Κέρκυρας-Κόρινθου ήταν μια από τις αφορμές του πελοποννησιακού πολέμου. Το ίδιο το νησί δεν πήρε μέρος στον πόλεμο αυτόν, γιατί σπαραζόταν από συγκρούσεις μεταξύ ολιγαρχικών και δημοκρατικών, που ενισχύονταν αντίστοιχα από τους Κορίνθιους και τους Αθηναίους.

Από τα τέλη του 4ου αι. π.Χ. η Κέρκυρα έπεσε διαδοχικά στα χέρια του Αγαθοκλή, τυράννου των Συρακουσών, του Πύρρου, βασιλιά της Ηπείρου, των Ιλλυριών πειρατών και τέλος των Ρωμαίων (μέσα του 2ου αι. π.Χ.). Στη ρωμαϊκή περίοδο διαδόθηκε στο νησί ο χριστιανισμός από τους αποστόλους Ιάσωνα και Σωσίπατρο.

Κατά τη διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η Κέρκυρα συμπεριλήφθηκε στο ανατολικό κράτος (395) και ακολούθησε την τύχη του. Δέχτηκε επιδρομές από Βάνδαλους, Γότθους, Σαρακηνούς, Νορμανδούς κ.ά. Το 1205 έπεσε στα χέρια των Βενετών (ως το 1214). Την ίδια χρονιά περιήλθε στο δεσποτάτο της Ηπείρου για μισό περίπου αιώνα, ως το 1267. Ακολούθησε η κατοχή των Ανδεγαβών (ως το 1386) και τέλος των Βενετών που κράτησε ως το 1797. Η μακρόχρονη βενετική κατοχή επέδρασε βαθύτατα στο χαρακτήρα των Κερκυραίων χωρίς ωστόσο να αλλοιώσει την εθνική τους συνείδηση. Δυο πολύ σημαντικά γεγονότα σημάδεψαν τη βενετοκρατία: οι πολιορκίες των ετών 1537

και 1716 από τους Τούρκους, που απέτυχαν και οι δύο. Το 1797 η βενετική κατοχή καταλύθηκε από τους Γάλλους, οι οποίοι κράτησαν το νησί ως το 1799. Τη χρονιά αυτή ρωσοτουρκικός στόλος κυριέψε το νησί και υποχρέωσε τους Γάλλους να συνθηκολογήσουν. Με τη συνθήκη του Τιλσίτ (1807), οι Ρώσοι απέδωσαν την Κέρκυρα στους Γάλλους, τους οποίους διαδέχτηκαν, το 1814, οι Άγγλοι. Αυτοί κράτησαν το νησί ως το 1863, οπότε με τη συνθήκη του Λονδίνου παραχωρήθηκε, μαζί με τα άλλα νησιά της Επτανήσου, στην Ελλάδα.

Σταθμοί στην ιστορία της Κέρκυρας, μετά το 1863, ήταν η αποβίβαση σερβικών στρατευμάτων το 1915 –τα οποία χρησιμοποίησαν το έδαφός της για να ανασυγκροτηθούν–, ο βομβαρδισμός και η κατάληψή της από τους Ιταλούς το 1923, η ιταλική κατοχή (1941-1943) και ο βομβαρδισμός της από τους Γερμανούς (13-14 Σεπτεμβρίου 1943).

Η Κέρκυρα υπήρξε πολιτιστικό κέντρο για τη νεότερη Ελλάδα, όταν η υπόλοιπη χώρα ήταν στην κατοχή των Τούρκων. Οι Κερκυραίοι είχαν τη δυνατότητα να σπουδάζουν στην Ιταλία και την Ευρώπη γενικότερα, μεταφέροντας έτσι τον ευρωπαϊκό πολιτισμό στην πατρίδα τους. Πολλοί αναδείχτηκαν εθνικοί ευεργέτες (Θωμάς Φλαγγίνης), άλλοι δημόσιοι άντρες (Ι. Καποδίστριας), ιεράρχες (Ν. Θεοτόκης), διδάσκαλοι του Γένους (Ευγ. Βούλγαρης). Στην Κέρκυρα λειτούργησαν, εκτός από τις άλλες σχολές, η Ιόνια Ακαδημία από το 1808, το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο και η πρώτη σχολή καλών τεχνών (1815).

Σπουδαίοι εκπρόσωποι της πνευματικής Κέρκυρας υπήρξαν ο συνθέτης Ν. Μάντζαρος, που μελοποίησε τον Εθνικό Ύμνο, ο ποιητής Λ. Μαβίλης, ο πεζογράφος Κ. Θεοτόκης, ο φιλόσοφος Π. Βράιλας-Αρμένης και άλλοι.

1.2 Συντομο ιστορικο της πόλης της Κέρκυρας.

Κέρκυρα, η Πρωτεύουσα του νομού Κέρκυρας με 28.185 κατοίκους. Αποτελεί έδρα του δημοτικού διαμερίσματος Κερκυραίων και του δήμου Κερκυραίων.

Στα βυζαντινά χρόνια η πόλη περιοριζόταν στη φυσικά οχυρωμένη χερσόνησο, όπου βρίσκεται το λεγόμενο Παλιό Κάστρο.

Από το 14ο αι. άρχισε να επεκτείνεται δυτικά, έξω από τα τείχη της ακρόπολης, οπότε απέκτησε ένα δεύτερο «νέο φρούριο» (βενετσιάνικο) και τείχος που την περιέβαλλε. Στη σύγχρονη εποχή σώζονται τα δύο αυτά φρούρια, όχι όμως και το τείχος. Η στενότητα του χώρου μέσα στον οποίο ήταν αναγκασμένη η πόλη να αναπτύσσεται, δημιούργησε τους στενούς και δαιδαλώδεις δρόμους και τις πολυώροφες οικοδομές (μέχρι και επτά ορόφους) κατά το πρότυπο των πόλεων της Δύσης. Η πολύχρονη κατοχή (Βενετοί, Γάλλοι, Άγγλοι) άφησε τη σφραγίδα της στη μνημειακή αρχιτεκτονική της πόλης. Η τεράστια πλατεία Σπιανάδα, μπροστά από το παλιό φρούριο, περιβάλλεται από αξιόλογα κτίσματα, όπως το μέγαρο των Άγγλων αρμοστών, ή ανάκτορο, που χτίστηκε το 1824 σε γεωργιανό ρυθμό, και τη σειρά των κτιρίων του Λιστόν. Το δημαρχείο είναι ένα ωραίο δείγμα βενετικής αρχιτεκτονικής του 17ου αι. Τα άλλα κτίρια, δημόσια ή ιδιωτικά, φέρουν επιδράσεις της αναγέννησης, του μπαρόκ και του νεοκλασικισμού.

Το πλούσιο ιστορικό και αρχαιολογικό παρελθόν του νησιού στεγάζεται στα μουσεία και τις συλλογές της πόλης. Στο νέο αρχαιολογικό μουσείο, στη Γαρίτσα, μπορεί κανείς να δει το περίφημο αέτωμα της Γοργώς, το λιοντάρι του Μενεκράτη, συλλογή πρωτοκορινθιακών και κορινθιακών αγγείων, νομίσματα, γλυπτά κ.ά. Στο ιστορικό μουσείο, το οποίο στεγάζεται στην πρώην νομαρχία,

εκτίθενται κειμήλια, έργα λαϊκής τέχνης και πίνακες του 17ου-19ου αιώνα. Στο βυζαντινό μουσείο, το ποίο στεγάζεται στα ανάκτορα (στο μέγαρο των Άγγλων αρμοστών), εκθέτονται εικόνες, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, γλυπτά, ενώ στο μουσείο σινοϊαπωνικής τέχνης (Μάνου), που βρίσκεται στο ίδιο κτίριο, υπάρχει συλλογή από 8.000 αντικείμενα κινεζικής τέχνης από τη νεολιθική εποχή ως το 19ο αι. Τέλος στο μουσείο Σολωμού, στο Μουράγιο, όπου βρίσκεται και το Κέντρο Σολωμικών Μελετών, εκτίθενται αντικείμενα του ποιητή. Από τα υπόλοιπα μνημεία, ενδιαφέρον παρουσιάζουν η μητρόπολη, η δημόσια βιβλιοθήκη, ο ναός των Αγίων Ιάσονα και Σωσιπάτρου, αποστόλων της Κέρκυρας, στο προάστιο Ανεμόμυλος, ο ναός του Αγίου Σπυριδώνα, πολιούχου της Κέρκυρας, όπου φυλάσσεται και το λείψανό του και η μονή της Πλατυτέρας στο Μαντούκι, όπου βρίσκονται οι τάφοι των Φ. Τζαβέλα και Ι. Καποδίστρια.

1.3 Οι βασικότερες ιστορικές περίοδοι εξέλιξης και μεταλλαγής του οικισμού.

Οι πληροφορίες για τα προϊστορικά χρόνια, σχετικά με προηγούμενους οικισμούς δεν είναι ακριβείς μέχρι σήμερα. Υπάρχουν ενδείξεις από αρχαιολογικά ευρήματα για αρχαία χωριά στις δυτικές ακτές του νησιού, ενώ διάφοροι επιστήμονες έχουν ασχοληθεί με τον προσδιορισμό της θέσης της Ομηρικής πόλης των Φαιάκων, χωρίς αποτέλεσμα. Το πρώτο εξακριβωμένο γεγονός από την αρχαία ιστορία είναι η ίδρυση στο νησί αποικίας των Κορίνθιων το 734 π.Χ. . Η πόλη τότε, ονομάζονταν προς τιμή του αρχηγού της Χερσικρατη, Χερσουπολη η Κορκουρα, συμφωνα με την Δωρική διάλεκτο των κατοίκων της. Ήταν κτισμένη νοτιότερα από την σημερινή στην ανατολική ακτή του νησιού, στη χερσόνησο που σχηματίζεται μεταξύ της λιμνοθάλασσας του Χαλικιοπούλου και του κόλπου της Γαριτσας.

Η αρχαία πόλη καταστρέφεται από την επιδρομή των Γόθων το 560 μ.Χ.. Από τότε αρχίζει η εγκατάλειψη της Παλιοπολης (όνομα που διατηρείται από την παράδοση μέχρι σήμερα) από τους κατοίκους της. Βαθμιαία αρχίζει η διαμόρφωση ενός νέου οικισμού στη γειτονική δικορφη χερσόνησο (το σημερινό παλαιό φρούριο) που αποτελούσε φυσική οχυρωματική θέση προσφέροντας καλύτερες δυνατότητες για καλύτερη άμυνα. Ο ρυθμός όμως ανάπτυξης που επιβάλλεται από τις συνθήκες της εποχής , είναι πολύ αργός.

Η Κέρκυρα είναι ένα παράδειγμα μικρής πόλης με προέλευση Παλαιομεσαιωνική, αναπτυσσόμενη γύρω από ένα κάστρο κτισμένο τη Βυζαντινή εποχή (10^ο αιώνα) σε μια από τις δυο κορυφές του σημερινού παλαιού φρουρίου. Με τη

δημιουργία του κάστρου, από τους Βυζαντινούς, η εγκατάσταση θα αποκτήσει μια πρόοδο αστικής ανάπτυξης. Ήδη από εκείνη την εποχή αρχίζει να δημιουργείται το προάστιο (Borgo, Βουργος, Ξωπολι) έξω από τον κατοικημένο χώρο, κοντά στο κάστρο, στη θέση της πόλης που θα δημιουργηθεί αργότερα την εποχή των Βενετών. Από τότε υπάρχει και ο διαχωρισμός των κατοίκων σε Καστρινούς και Εξωκαστρινούς.

Όμως, η μικρή Μεσαιωνική πόλη παρόλο που αναφέρεται περιτειχισμένη από πολύ νωρίς, δεν αποτελούσε ακόμη το βασικό πόλο έλξης για τον πληθυσμό, ούτε το κέντρο των ανησυχιών για την οχυρωματική οργάνωση του νησιού.

Την πρώτη Βυζαντινή οχύρωση έρχονται να συμπληρώσουν οι Δεσπότες της Ηπείρου και οι Ανδηγαυοί. Οι τελευταίοι οχύρωσαν την δεύτερη κορυφή της Μεσαιωνικής πόλης, ενώ προς το τέλος της κυριαρχίας τους (μέσα του 14^{ου} αιώνα) η μικρή χερσόνησος οργανωμένη πια σαν στρατιωτικό αμυντικό κέντρο συγκεντρώνει στον αρχικό πυρήνα σε υψηλή πυκνότητα όλο και περισσότερους κατοίκους ενώ σιγά σιγά αρχίζουν να δημιουργούνται μικρές συναθροίσεις σπιτιών έξω από τα μεσαιωνικά τείχη. Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τις γκραβούρες της εποχής, η Μεσαιωνική πόλη πρέπει να είναι περιτειχισμένη σε δυο επίπεδα: σένα πιο ψηλό που περιέκλειε τις δυο κορυφές με τα αμυντικά κάστρα τους και την μικρή μητρόπολη (Cittadella)

Και σε ένα πιο χαμηλό που περιέβαλλε την χερσόνησο και τον υπόλοιπο οικισμό.

Το 1386 αρχίζει η κυριαρχία της Βενετίας για 400 χρόνια. Το τελικό αποτέλεσμα σχετικά με την εξέλιξη της πόλης αυτή την περίοδο είναι μια σύνθετη και άρτια διαρθρωμένη αστική πραγματικότητα. Είναι σημαντικό να αναφερθούν μερικές από τις καθοριστικές φάσεις ανάπτυξης, που συνέτειναν στην εξέλιξη της ιστορίας της πόλης, τη μορφή και την δομή της αυτό το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Στην αρχή το κύριο ενδιαφέρον των Βενετών στρέφεται στον αρχικό περιτειχισμένο πυρήνα, ενώ αρχίζει η ανάπτυξη του Βούργου έξω από τα τείχη της Μεσαιωνικής πόλης, στο Ξωπολι. Γίνεται ο διαχωρισμός της χερσονήσου από την στεριά με μια θαλάσσια τάφρο, ενώ μετατρέπεται και αναδιοργανώνεται η οχύρωση της με οχυρωματικά έργα της μεταβατικής περιόδου. Την εποχή αυτή υπάρχει μια συνεχής εξέλιξη στην βολή των πυροβόλων, με αποτέλεσμα να αναθεωρηθούν οι παλιές οχυρώσεις και να διαμορφωθούν νέοι τρόποι άμυνας.

Η οικοδομική ανάπτυξη έχει τον τυπικό πυρηνικό χαρακτήρα, εξαρτημένο από μια κλειστή οικονομία, που σαν βάση της έχει τις καλλιέργειες και το ψάρεμα. Αυτή η αρχική δομή διακρίνεται ακόμη και σήμερα στο ιστορικό κέντρο της πόλης (Καμπιello, Αγ. Πατέρες κλπ). Η βαθμιαία προσαρμογή σε μια πιο ανοιχτή οικονομία που ακόλουθει, επιτρέπει την αρχή μιας αστικής οργάνωσης έξω από τα τείχη. Οργανώνεται ξανά η άμυνα της Μεσαιωνικής πόλης, σύμφωνα με τις καινούριες αντιλήψεις. Με τη περιτείχιση που ολοκληρώνεται το 1588 ορθολογικοποιείται η υπάρχουσα μορφολογία με βάση τον στρατιωτικό έλεγχο ολοκλήρου του αστικού οργανισμού. Αυτό γίνεται με την απαγόρευση δόμησης στη Σπιαναδα και τον έλεγχο της ανατολικής πλευράς της πόλης από το μέτωπο του Παλαιού Φρουρίου, ενώ οι βασικές πύλες της ελέγχονται από στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Ένα δεύτερο φρούριο κατασκευάζεται το 1570 για την άμυνα από την βορειοδυτική πλευρά.

Η μορφή της πόλης, σε αυτή τη φάση, χαρακτηρίζεται από την γραμμική επανάληψη οικοδομικών ενότητων που επαναλαμβάνονται σε περισσότερες από μια γραμμές. Είναι αξιοσημείωτη η παράλληλη τοποθέτηση τέτοιων οικοδομικών ενότητων μπροστά στη Σπιαναδα, με βάση δρόμους προηγούμενα καθορισμένους. Τα τείχη του 16^{ου} αιώνα φτάνουν να σταθεροποιήσουν για αιώνες τη μορφή της πόλης, θέτοντας περιορισμούς στη κάθετη ανάπτυξη και επιβάλλοντας την μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση του εδάφους. Έτσι, πράγματι, αυτή η πρώτη περιτείχιση αποτελεί μέρος της συνολικής εικόνας της πόλης και εν μέρει συμπίπτει μαζί της.

Τον 17^ο αιώνα κυριαρχεί η οργανωμένη διάρθρωση της κεντρικής ζώνης που συνοδεύεται από μια επιπλέον αστική ανάπτυξη. Η Βενετική και τοπική εξουσία μεταφέρονται από το Παλαιό Φρούριο στη πόλη. Εκείνη την εποχή οργανώνεται η σημερινή πλατεία Δημάρχου, ενώ επεκτείνεται ο ρόλος του παλαιού Φρουρίου, κυρίαρχα αμυντικός, παρόλο που παραμένουν σ' αυτό κάποιες διοικητικές λειτουργίες. Το περιμετρικό τείχος συμπληρώνεται με μια δεύτερη σειρά από οχυρωματικά έργα. Ενώ, υπάρχει πρόταση για διάνοιξη των τοίχων, γεγονός που μαρτύρα τον υψηλό δείκτη πυκνοκατοικήσεις από εκείνη την εποχή. Η πόλη άρχει μια διπλή λειτουργία: του δυνατού οχυρού, που είναι και η κυρίαρχη και παράλληλα του λιμανιού διαμετακομιστικού εμπορίου για την ανατολική Μεσόγειο.

Τον 18^ο αιώνα η μορφή της πόλης έχει αποκτήσει μια σχετική σταθερότητα, ενώ παράλληλα οργανώνεται η κοινωνική υποδοχή της εποχής. Η οχύρωση της πόλης ολοκληρώνεται με την κατασκευή των οχυρών στους λόφους Αβραμη, Αγ. Σωτήρα. Έξω από τα τείχη βρίσκονταν τα τέσσερα προάστια: το Μαντούκι βορειοδυτικά, το Σαροκκο βόρεια (που καταστρέφεται με τα τελευταία αμυντικά έργα), η Γαρίτσα και ο Ανεμόμυλος νοτιά. Όλα αυτά τα προάστια συμπεριφέρονται τελείως ανεξάρτητα χωρίς να αποτελούν συνέχεια της πόλης, γεγονός που καθοριστικέ βασικά από την κλειστή δομή που της επιβλήθηκε από τους Βενετούς. Η απουσία ρυμοτομικού σχεδίου στο μεγαλύτερο μέρος της διαθέσιμης γης με την ανέγερση οικοδομών με ποσοστό κάλυψης

των οικοπέδων 90-95% σε πολύ στενούς δρόμους, οδήγησε στη συμφόρηση της πόλης, ήδη από την περίοδο της Ενετοκρατίας, παρόλο που τότε τα σπίτια ήταν σχετικά χαμηλά (1,2 μέχρι 4 ορόφους). Η κατάσταση οξύνθηκε στην περίοδο της Αγγλοκρατίας με την μεγάλη εισροή πληθυσμού, που είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση του ύψους των οικοδομών (6 και 7 ορόφους).

Τον 19^ο αιώνα, παράλληλα με την αύξηση του πληθυσμού, τα προάστια έξω από τα τείχη αυξάνουν τις διαστάσεις τους, με επακόλουθο την άσκηση εξωτερικής πίεσης στην ανάπτυξη της πόλης. Και ενώ το πρόβλημα της κατοικίας στο εσωτερικό των τειχών είναι σοβαρό, διαγράφονται δυο βασικές κατευθύνσεις αλλαγών: στο εσωτερικό γίνονται μετατροπές με διαδοχικές αντικαταστάσεις με καινούριες μεγαλύτερες, νεοκλασικές κατασκευές αναπτυσσόμενες στο ύψος, και στο εξωτερικό, σαν μια καινούρια σχέση πόλης εμφανίζονται κατασκευές δεύτερης αστικής – αριστοκρατικής κατοικίας. Σαΐτα την καινούρια σχέση καταλυτικό ρολό παίζει η κατασκευή οδικού δικτύου σύνδεσης της πόλης με την εξοχή από τους Άγγλους και οι νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, που δίνουν ώθηση σε μια πιο ανοιχτή μορφή της πόλης.

Την εποχή της Αγγλικής Προστασίας επιβάλλεται σειρά κανονισμών στη δόμηση της πόλης, εξασφαλίζοντας ισορροπία μεταξύ της ανάγκης της μεγαλύτερης δυνατής αξιοποίησης της γης και της τήρησης των βασικών κανόνων υγιεινής και σωστού τρόπου κατασκευής των κατοικιών. Παράλληλα, δίνεται μεγάλη σημασία στην τεχνική υποδομή της πόλης. Κατασκευάζεται το αποχετευτικό και το πρώτο υδραγωγείο. Η πόλη παύει πλέον να παίζει τον ρολό του δυνατού οχυρού. Μεγάλο μέρος των τειχών πριν την αποχώρηση των Άγγλων κατεδαφίζεται.

Από το 1837, με τη κατεδάφιση Πόρτα Πρεμούντα, γίνεται επιτακτική η ανάγκη επέκτασης της πόλης προς το Νότο, που τελικά δεν θα βρει εφαρμογή παρά το 1872 στο “Φορτια” που περιελάμβανε, βασικά, κατοικίες σύμφωνα με την κλασική πολεοδομική αντίληψη του 19^{ου} αιώνα. Μεμονωμένες επεκτάσεις γίνονται επίσης στην περιοχή της Σπηλιάς και του Μαντουκιού για βιομηχανικές εγκαταστάσεις με προσπέλαση στο λιμάνι και ορισμένες κεντρικές λειτουργίες στη Πόρτα Ρεμουντα και στην συνοικία του Αγ. Αθανασίου για κατοικία. Στη συνολική μορφή της η πόλη διατηρεί, ακόμη και σήμερα, σε μεγάλο βαθμό την παλιά της δομή, παρά τους βομβαρδισμούς του 1943 οδήγησαν στην τροποποίησιμου σχεδίου της σε ορισμένες θέσεις, γιατί τα κριτήρια μεγάλων διανοίξεων, που ωρίμασαν με την πολεοδομική παιδεία του 19^{ου} αιώνα, δεν εφαρμόστηκαν στη Κέρκυρα.

2 Ανάλυση και μελέτη της ευρύτερης περιοχής.

2.1 Ιστορικά ευρύτερης περιοχής.

Η ευρύτερη περιοχή μελέτης πρόεκυψε από την επιτακτική ανάγκη επέκτασης της πόλης, από την περίοδο της Αγγλοκρατίας. Το πρόβλημα θα μελετηθεί στις γενικές γραμμές του και θα γίνουν οι προεργασίες για την πραγματοποίηση του από τους Άγγλους, αλλά το πρώτο λεπτομερές σχέδιο θα γίνει μετά την ένωση. Το 1869 (δηλαδή πέντε χρονιά μετά την ένωση) θα ανατεθεί στον Κερκυραίο αρχιτέκτονα Ιωάννη Χρόνη, με εντολή της Νομαρχίας, η σύνταξη της μελέτης επέκτασης της πόλης στο χώρο των κατεδαφισμένων από τους Άγγλους δευτερευόντων εξωτερικών οχυρωμάτων της δυτικής γραμμής άμυνας (μεταξύ προμαχώνα Σαραντάρη και παραλίας Γαρίτσας), που είχε παραχωρηθεί από το 1836 στην κοινότητα για τον σκοπό αυτό, αλλά λόγω αδυναμίας του τοπικού ταμείου είχε μείνει ανεκμετάλλευτος.

Όταν ο Ιωάννης Χρόνης ανέλαβε την εκπόνηση αυτής της μελέτης είχαν ήδη χαραχτεί οι δυο κύριες αρτηρίες της νεότερης συνοικίας, η σημερινή Λεωφόρος Αλεξάνδρας και η καθετή σ'αυτην Μεγάλης Δουκισσης Μαρίας βάση σχεδίου του Άγγλου Βασιλικού Μηχανικού που είχε κάνει την ισοπέδωση της περιοχής.

Επειδή δεν υπήρχαν πιέσεις από ιδιωτικά συμφέροντα ο Ιωάννης Χρόνης μπόρεσε να εκφραστεί με μεγάλη ελευθερία και έδωσε ένα πολύ άνετο πολεοδομικό σχέδιο με πολλούς ελευθέρους χώρους. Τρεις επιμήκεις δρόμοι περίπου παράλληλοι μεταξύ τους και με άξονα Β-Ν διέσχιζαν την έκταση, που χωρίζονταν σε 21 οικοδομικά τετράγωνα διαφόρων μεγεθών. Στο κέντρο περίπου προβλέπονταν μεγάλη πλατεία με την εκκλησία αφιερωμένη στους αγίους Γεώργιο και Κωνσταντίνο. Οι περισσότεροι δρόμοι πλαισιώνονταν με στοές, τα δε οικοδομικά τετράγωνα είχαν ως επί το πλείστον σχήμα Π, δηλαδή διαμόρφωναν ενιαίο ακάλυπτο χώρο που προσέφερε άνετο ηλιασμό και θέα.

Η σύνθεση του Ιωάννη Χρόνη τροποποιήθηκε ουσιαστικά με το τελικά εγκεκριμένο με Βασιλικό διάταγμα το 1873, το οποίο αύξησε τη κάλυψη με την δημιουργία κλειστών οικοδομικών τετραγώνων χωρίς ενιαίο ακάλυπτο, κατήργησε τις στοές (που οπωσδήποτε θα χάριζαν μια ενότητα στο χώρο) αντικαθιστώντας τις μόνο στις κύριες αρτηρίες με πρασιές και έκλεισε τον ελεύθερο χώρο της πλατειάς με δυο σχολεία συμμετρικά προς τον την εκκλησία (συμφώνα με την τροποποίηση του ρυμοτομικού διαγράμματος το 1892 στη θέση της πλατειάς έγινε το γήπεδο αντισφαίρισης που υπάρχει σήμερα).

Παραλές τις τροποποιήσεις η νεότερη αυτή περιοχή διακρίνεται από μια χαρακτηριστική άνεση και ευρύτητα με τις φαρδιές λεωφόρους, το πράσινο, τις όμορφες κατοικίες, που εκφράζει σε κάποιο ποσοστό τις προϋποθέσεις του κερκυραίου αρχιτέκτονα.

2.2 Ιστορικά ορφανοτροφείου Κέρκυρας.

Ο χρόνος της συστάσεως του ορφανοτροφείου Κέρκυρας (η εκθετοτροφείου όπως αρχικώς ονομάζονταν) δεν είναι δυνατόν να προσδιορίσει ακριβώς. Πάντως το 1700 λειτουργούσε όπως αυτό προκύπτει από ιστορικές σημειώσεις διαφόρων ενετικών νομών και τις διαθέκες της εποχής εκείνης, οπότε γίνεται αναφορά της τυπικής ερώτησης των συμβολαιογραφών στους διάθετες «εάν θόλωση να ανίσωση τι εις τα σπιτάλια των φυσικών».

Από την 1^η Δεκεμβρίου 1836 η διοίκηση και διαχείριση του με βασιλικό διάταγμα θα ανατεθεί στα Αδελφάτα του δήμου. Τότε δημοσιεύεται και ο πρώτος κανονισμός του καταστήματος επί Βικεντίου Δανδή. Το 1840 το ορφανοτροφείο συστεγάζεται στο Νοσοκομείο των Πτωχών στο Μανδουκι και διοικείται από διαχειριστική επιτροπή, κοινή με του πτωχοκομείου. Το κτίριο είναι παλιό, οι πόροι λιγιστοί και η συντήρηση των ορφανών γίνεται κατά μεγάλο μέρος από δωρεές ιδιωτών. Ο αριθμός των εκθετών ανέρχεται, περίπου, στα 200 μελή (από το 1828, από τα βιβλία που σωθήκαν, φαινότατοι ανέγραφαν τακτικά τα έκθετα που βρίσκονταν). Τότε δημοσιεύεται και ο δεύτερος κανονισμός επί ύποπτου Γεωργίου Μάρκαρα. Ενώ το 1844 δημοσιεύεται ο τελευταίος και ισχύων κανονισμός, ο οποίος αν και ρύθμισε προς το καλύτερο το ορφανοτροφείο, αποτελούσε σύστημα πλημμελές και ελαττωματικό. Από το 1866 την διεύθυνση αναλαμβάνει ο Ιωάννης Πάδοβα.

Το 1898 το ορφανοτροφείο μεταφέρεται σε ιδιωτικό οίκημα, λόγω της σαθρότητας στο κτίριο στο Μανδουκι (έπεσε μέρος της στέγης, την ώρα που τα παιδιά βρίσκονταν στο εστιατόριο). Τότε γίνεται έκκληση από τον Δήμαρχο Κερκυραίων Άγγελο Ψωρουλα προς τους εύπορους του νησιού, της υπόλοιπης Ελλάδας και τους ομογενείς του εξωτερικού, προκειμένου να βρεθούν τα χρήματα για να επισκευαστεί το καταστραμμένο κτίριο και να ανεγερθεί το νέο.

Από το 1911 το ορφανοτροφείο εγκαθίσταται στο μεγαλόπρεπες μέγαρο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, το οποίο χτιστηκε για τον σκοπό αυτό με δωρεά του

μεγάλου ευεργέτη του έθνους Γρηγόριου Μαρασλή και την διοίκηση του αναλαμβάνει ο Οργανισμός της Μητέρας. Μέχρι το 1965 το ορφανοτροφείο λειτουργεί στο ισόγειο του κτιρίου, ενώ στον όροφο βρίσκεται το παράρτημα του Κέντρου Βρεφών «Μητέρα» των Αθηνών. Το 1976 το ορφανοτροφείο, με 20 μελή, μεταφέρεται στον όροφο του κτιρίου της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, ενώ στο ισόγειο φιλοξενείται Βρεφονηπιακός σταθμός και το ΠΙΚΠΑ.

Το 1992 μετά από απόφαση της Κυβέρνησης να πραγματοποιηθεί στην Κέρκυρα η Σύνοδος Κορυφής των 12 χωρών- μελών της ΕΟΚ, τον Ιούνιο του 1994, το κτίριο αλλάζει χρήση. Το αρχείο Κέρκυρας, που μέχρι τότε στεγάζονταν σε τμήμα των ανακτόρων ως Ιστορικό Αρχείο, μεταφέρεται στο Μαρασλείο Ορφανοτροφείο. Από τον Φεβρουάριο του 1993 το ορφανοτροφείο στεγάζεται σε οίκημα στο Μανδουκι.

Μετά το τέλος της Συνοδού προβλέπεται το ορφανοτροφείο να μεταφερθεί σε νέο κτίριο σε οικόπεδο της οικογενείας Δαλιετου, που προσφέρει ο Δήμος Κερκυραίων ως ανταλλαγή του σημερινού οικήματος που πρόκειται μελλοντικά να στεγάσει το Δημαρχείο της Κέρκυρας.

2.3 Ιστορικά στοιχεία του ευεργέτη του έθνους Γρηγόριου Μαρασλή.

Ο Γρηγόριος Μαρασλής γεννήθηκε στην Οδησσό το 1831. Μεγάλωσε στο αστικό περιβάλλον της ελληνικής οικογένειας του μεγαλέμπορου πάτερα του. Οι γονείς του μετέδωσαν όλο το ιστορικό των αγώνων που έκαναν στην Οδησσό μαζί με άλλους ομογενείς, καθώς και για τους αγώνες που έκαναν οι συμπατριώτες τους στην ελεύθερη αλλά και σκλαβωμένη τότε ελληνική γη, για την ελευθερία της.

Φοίτησε στην Ελληνεμπορική σχολή της Οδησσού, στην ίδρυση της όποιος συνέβαλε και ο πατέρας του. Μετά την Ελληνεμπορική Σχολή, φοίτησε στο ονομαστό τότε Λύκειο Ρισελιέ της Οδησσού, στις τάξεις του οποίου σπούδαζαν όλα τα εύπορα παιδιά της πολυεθνικής κοινωνίας της παραλιακής πόλεως της Μαύρης Θάλασσας. Το 1850 αποφοίτησε από το λύκειο Ρισελιέ και πήγε στο Παρίσι για ανώτερες σπουδές.

Το 1878 εξέλεγα Δήμαρχος Οδησσού. Στη θέση αυτή παρέμεινε για 16 χρόνια. Η θητεία του ως δημάρχου υπήρξε καρποφόρα και δημιουργική. Ρωσικές και ελληνικές πηγές αναφέρουν ότι την εποχή εκείνη, από το 1878 έως το

1894 η Οδησσός μεταβλήθηκε σε εργοτάξιο υλικής και πνευματικής αναδημιουργίας.

Διατέλεσε πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Οδησσοῦ οπὸ φρόντιζε πάντοτε να προβάλλει την κοινότητα και ο ίδιος υπηρέτησε με ζέση το έθνος και το γένος. Πρωτοστατούσε στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν στην Οδησσό και είχε επικοινωνία με γνώστες προσωπικότητες της εποχής.

Ίδρυσε στην πόλη διάφορα ιδρύματα (νοσοκομεία, γηροκομεία, σχολεία, επιστημονικά ιδρύματα, παιδικό σταθμό κτλ.), για την εκτέλεση των οποίων διέθετε χρήματα και από την προσωπική του περιουσία. Με δικά του έξοδα επίσης ιδρύθηκαν διάφορα εκπαιδευτικά και άλλα ευαγή ιδρύματα στην Κωνσταντινούπολη, στην Κέρκυρα, στη Φιλιππούπολη, στη Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται και η περίφημη «Βιβλιοθήκη Μαρασλή», εκδοτικός οργανισμός που δημοσίευσε πλήθος συγγραμμάτων, επιστημονικά, λαογραφικά κ.ά. έργα (ξενόγλωσσα σε μετάφραση και πρωτότυπα ελληνικά). Πέθανε τον Απρίλιο του 1907.

3 Η αρχιτεκτονική στην Ευρώπη τον 18^ο και 19^ο αιώνα.

3.1 Ρομαντισμός και Νεοκλασικισμός (1750-1850).

Κυρίαρχη κοσμοθεωρία του 18^{ου} αιώνα ήταν ο Διαφωτισμός, βασισμένος στην προφανή πρόοδο της επιστήμης και της οικονομίας της εποχής, που απλώθηκε σε ολόκληρη την Ευρώπη και είχε σαν αρχή τον ορθολογισμό και την αρμονική συνύπαρξη με την φύση. Συμφώνα με τον διαφωτισμό, για να μπορέσει η ανθρωπότητα να πλησιάσει την μελλοντική της ολοκλήρωση, θα πρέπει να στραφεί προς το παρελθόν και να μελετήσει την αρχαιότητα.

Η επιστροφή αυτή είχε πολύ αόριστα χαρακτηριστικά, γιατί οι γνώσεις πάνω στην αρχαιότητα ήταν εξαιρετικά περιορισμένες ακόμα, και σε μεγάλο βαθμό προέρχονταν από αναγεννησιακές πηγές, οπότε σχετίζονταν με τα λιγοστά γνωστά ως τότε ρωμαϊκά πρότυπα, τουλάχιστο για την αρχιτεκτονική. Γιατί χρειάστηκε να μεσολαβήσει μια περίοδος, στη διάρκεια της οποίας εδραιώθηκαν οι πρώτες συστηματικές μελέτες για την Αρχαιότητα, από επιτόπου έρευνες εκεί που άλλοτε απλώθηκε ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός. Έτσι από τα μέσα του αιώνα εδραιώνεται στην αρχιτεκτονική μια ακόμη φάση του Κλασικισμού, ο ρομαντικός κλασικισμός ή νεοκλασικισμός, μια ανανεωτική κίνηση εναντίον στο ψιμυθισμα και στην επιπολαιότητα των ρευμάτων της προηγούμενης περιόδου. Δυο σημαντικοί εκπρόσωποι της εποχής προφήτεψαν την εμφάνιση του νεοκλασικισμού, ο χαρακτής – αρχιτέκτονας G.B.Piranesi και ο ερασιτέχνης Abbe Laugier.

Ο G.B.Piranesi ήταν ένας οραματιστής που απέδωσε έναν κόσμο πέρα από την πραγματικότητα, προαναγγέλλοντας την δραματικότητα του Ρομαντισμού. Αντίστοιχα ο Abbe Laugier υποστήριζε ότι η αρχιτεκτονική πρέπει να είναι απλή και φυσική γι'αυτό μπορεί να θεωρηθεί ο πρώτος «φονξιοναλιστής». Τα επιχειρήματα του Abbe Laugier στηρίχτηκαν πάνω σε μια υποθετικά πρωτόγονη αρχιτεκτονική που υπήρξε σε κάποιο αρχικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας εκεί είχαν χρησιμοποιηθεί μονό τα απαραίτητα στοιχεία.

Τα πρώτα έργα που ανήκουν στο νεοκλασικισμό διατηρούν ακόμα τα ίχνη του Ροκοκό. Όταν έγιναν γνωστοί οι δωρικοί κίονες της Ποσειδωνίας, ήταν τόσο διαφορετικοί από τα Ρωμαϊκά πρότυπα, στα όποια οι αρχιτέκτονες είχαν συνηθίσει, ώστε τους απέρριψαν. Το πρώτο έργο, αληθινά πιστό στην αρχαιότητα

τα ήταν ένα περίπτερο δωρικού ρυθμού, χρισμένο σε κήπο κοντά στο Μπέρμιγχαμ (1758) σε σχέδια του James Stuart. Λίγο αργότερα στη Γαλλία, ο A.J. Gabriel χτίζει το Petit Trianon (1762) στις Βερσαλλίες και ο J.G. Soufflot το Πανθεον (1755-1792) ένα ρωμαϊκό ναό με γοθτική κατασκευαστική λογική. Άλλο σημάδι της αλλαγής των καιρών είναι το ανανεωμένο ενδιαφέρον για την γοθτική αρχιτεκτονική, κάτι που εμφανίζεται παράλληλα με το πούμα του νεοκλασικισμού. Έτσι διατηρήθηκε μια συνεχεία, τουλάχιστο σε μέρος της αρχιτεκτονικής παράγωγης, με την γοθτική αρχιτεκτονική η όποια δεν είχε σταματήσει να χρίζεται.

Στο πολεοδομικό επίπεδο, το ιστορικό των ευρωπαϊκών οικισμών αποδεικνύει τη συνεχή και σταθερή ενασχόληση με την μορφή της πόλης από την Αναγέννηση και μετά. Ο Aliberty εισάγει την έννοια της εξυτηρέτησης και της ομορφιάς που πρέπει να έχει μια πόλη, αποσυνδέοντας τη θεωρία της εποχής του με τον Βιτρούβιο. Με την έμφαση που δίνει στην ακτινωτή διάταξη των δρόμων και στην ομοιομορφία των κατασκευών, ο Aliberti προφήτεψε την κλασικιστική πολεοδομία. Τα τρία βασικά χαρακτηριστικά της είναι η οργανική σύνδεση των διαφόρων μερών της πόλης και η αναφορά τους σε ένα κέντρο, η μνημειακή προοπτική με την ηθελημένη ανάδειξη ενός κτίσματος πάνω στο σημείο φυγής ενός άξονα και η σχεδίαση με βάση κάποιο προκαθορισμένο πρόγραμμα, για την επίτευξη ομοιογενείας.

Η κλασικιστική πολεοδομία διατήρησε τις ίδιες βασικές αρχές, παραλές τις μορφολογικές αλλαγές που γνώρισε στη μετάβαση της από την Αναγέννηση στο Μπαρόκ του 17^{ου} αιώνα. Στο Παρίσι για παράδειγμα, οι περίφημες βασιλικές πλατειές και ο εξωραϊσμός του κέντρου από τους Λουδοβίκους, τα δεντροφυτεμένα βουλεβάρτα στη θέση του περιμετρικού τείχους και η ανάπτυξη των προαστίων και του συγκροτήματος των Βερσαλλιών είναι έκφραση του ίδιου πνεύματος. Αντίστοιχα στο Λονδίνο, τα μεγαλειώδη σχέδια του John Nash για το συγκρότημα που πλαισιώνει το Regent's Park και το συνδέουν με τα ανάκτορα δημιουργούν ένα μνημειακό σύνολο μοναδικό σε μια πόλη που αναπτύχθηκε με βάση τις σταδιακές προσθήκες περιοχών από ιδιωτική πρωτοβουλία, πάνω σε σχέδια επιχειρηματιών. Αυτές οι ιδιωτικά οργανωμένες περιοχές κατοικίας στην Αγγλία είχαν διαδοθεί με ιδιαίτερη επιτυχία από τον 17^ο αιώνα. Τα κυρία χαρακτηριστικά τους ήταν η ομοιογένεια των κάτοικων και οι αστικές πλατειές που πρόσφεραν ένα ελεύθερο χώρο ανάμεσα στα ομοιόμορφα οικοδομικά τετράγωνα. Προστατευόμενες από οποιεσδήποτε ανεπιθύμητες γεινιάσεις και χωρίς να διαθέτουν μνημειακές αρετές, αντισταθήκαν με επιτυχία στο πέρασμα του χρόνου και διατηρηθήκαν ως το τέλος του 19^{ου} αιώνα.

Αν η κλασικιστική- μπαρόκ πόλη ήταν το ένα πρότυπο της εποχής και οι περιοχές κατοικίας στην Αγγλία το δεύτερο, τότε το τρίτο πρότυπο ήταν οι πόλεις

που ιδρύθηκαν σε αποικιάς με μονότονα ορθογώνια κάρναβη που μπορούσε ατέρμονα να επεκταθεί προς όλες τις κατευθύνσεις. Στην περίπτωση αυτή επικρατούσε ένας καθαρά ωφελιμιστικός χαρακτήρας, σε αντίθεση με τις προηγούμενες, όπου οι αισθητικές αντιλήψεις συχνά έπαιζαν ρολό καθοριστικό.

Δυο γεγονότα καθόρισαν τη μορφή του 19^{ου} αιώνα, κληρονομία του τελευταίου τετάρτου του 18^{ου} η Βιομηχανική Επανάσταση και η Γαλλική Επανάσταση. Η πρώτη στάθηκε μια πραγματική επανάσταση στην οικονομία της ανθρωπότητας. Σχεδόν ταυτόχρονα της (1789), η δεύτερη ήταν αποτέλεσμα της γενικής χρεωκοπίας του απαρχαιωμένου καθεστώτος στη Γαλλία. Οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις των δυο αυτών επαναστάσεων δημιούργησαν έναν καινούριο κόσμο, ριζικά διαφορετικό από κάθε άλλο προηγούμενο, στον οποίο κυριάρχησε η ανερχόμενη μεσοαστική τάξη και η μηχανή.

Από την άλλη μεριά η Βιομηχανική Επανάσταση ανάτρεψε την πολεοδομική οργάνωση του 18^{ου} αιώνα. Παρόλο που οι μεγάλες πόλεις είχαν ήδη αρχίσει να αυξάνουν σε μέγεθος από παλιότερα, τίποτα δεν μπορούσε να συγκριθεί με τις τρομακτικές συνθήκες που δημιούργησε η ανάπτυξη της βιομηχανίας, πρώτα στην Αγγλία και αργότερα στις υπόλοιπες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Οι μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, αρχή της αντίθεσης πόλης – υπαίθρου, οι απaráδεκτες συνθήκες διαβίωσης των εργατών σε πόλεις σαν το Μάντσεστερ, το χάος που επικράτησε στη περίμετρο της τυπικής μεγαλούπολης και η αδυναμία του παλιότερου κέντρου της να ανταπεξέλθει στις αυξημένες απαιτήσεις για στέγαση και κυκλοφορία ανάτρεψαν την προηγούμενη ισορροπία ανάμεσα στη κοινωνία και στη μορφή της πόλης.

Ο ίδιος ο Διαφωτισμός όμως έφερε μέσα του τα σπέρματα της αλλαγής. Μέσα στη θύελλα της επανάστασης στις τελευταίες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα, η έμφαση μετατέθηκε από τον τέλειο μηχανισμό του κόσμου στη φυσικότητα ενός ζωντανού φυτού, της οργανικής μορφής που εκφράζει το δυναμισμό της ανάπτυξης. Πρόκειται για τον θρίαμβο του Ρομαντισμού, που θα επικρατήσει οριστικά στην Ευρώπη γύρω στα τέλη του αιώνα. Είναι εξαιρετικά δύσκολο να καθοριστεί το ακριβές περιεχόμενο του Ρομαντισμού, έως άλλωστε και του κλασικισμού, στον οποίο υποτίθεται ότι αντιδρά ο Ρομαντισμός. Στον τελευταίο, η αναζήτηση γίνεται πλατυτέρα και αγκαλιάζει κάθε εξωτισμό, από τον περιφρονημένο βάρβαρο μεσαίωνα ως τον άγνωστο λαϊκό πολιτισμό και τις χαμένες πρωτόγονες φυλές. Η αναζήτηση του πρωτογονισμού έδωσε την ώθηση στη μελέτη της προβιομηχανικής αγροτικής και βιοτεχνικής κοινωνίας, όπου η αμόλυνη, αδιάφθορη τέχνη εξέφραζε την αυθεντική ψυχή του λαού. Από εδώ θα πηγάζει η λαογραφική επιστήμη η οποία θα μεταφυτευτεί στην Ελλάδα στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Μια τρίτη κατεύθυνση στην αναζήτηση προτύπων ήταν η ίδια η Γαλλική Επανάσταση, που τροφοδότησε θεματολογία

τα πνεύματα που παρουσιάστηκαν ύστερα από το 1830 στις εικαστικές τέχνες και τα γράμματα.

Αντίστοιχα ραγδαίες ήταν οι εξελίξεις στην αρχιτεκτονική. Αν στην περίοδο 1750-1760 η μάχη είχε δοθεί εναντίον του Ροκοκό, ο στόχος άλλαξε γύρω στο 1780, τώρα βάλλονταν αυτός καθαυτός ο ελληνορωμαϊκός ρυθμός. Οι ίδιες δυνάμεις του Διαφωτισμού που είχαν συντέλεση στην άρνηση του παρόντος και στην επιστροφή στο παρελθόν, τώρα λειτουργούσαν καταλυτικά γκρεμίζοντας στο όνομα της φύσης και του ιδεαλισμού την τυραννία του κλασικισμού.

Ενδιαφέρουσες αναλογίες μπορούν να βρεθούν ανάμεσα στον Επαναστατικό Κλασικισμό και την μοντέρνα αρχιτεκτονική των αρχών του 20^{ου} αιώνα, η λειτουργικότητα, οι απλοί όγκοι, η μονοχρωμία, η έμφαση στην κατασκευή και απρόσωπος χαρακτήρας. Η άλλη πλευρά του Επαναστατικού Κλασικισμού, δηλαδή η μεγαλομανία, οι γιγάντιες διαστάσεις και η μονολιθικότητα, έχουν συγγένεια με την φασιστική αρχιτεκτονική των απολυταρχικών καθεστώτων.

Η αναζήτηση του ηθικού και αισθητικού απόλυτου σβήνει στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, καθώς η Ευρώπη, εξουθενωμένη από τους πολέμους και τις επαναστάσεις, αλλάζει αποφασιστικά κατεύθυνση. Με τη παλινόρθωση (1816) συμπληρώνεται η επιστροφή στην σταθερότητα και στην παλιά πίστη, ενώ ταυτόχρονα η νέα τάξη πραγμάτων ιδιοποιείται πολλούς από τους νεωτερισμούς της επαναστατικής περιόδου. Αξιοσημείωτο είναι ότι η πλειοψηφία των έργων

του νεοκλασικισμού, των όποιων καθυστέρησε η εμφάνιση με τις πολιτικό-κοινωνικές αναταραχές του τέλους του αιώνα, παρουσιάστηκαν τουλάχιστον ως το 1850.

Το επόμενο κύμα του νεοκλασικισμού που επιβλήθηκε με την Παλινόρθωση παρουσιάζει μια ελευθεριότητα στην επιλογή στοιχείων, τα όποια μπορεί να προέρχονται από οποιοδήποτε σταθμό στην ιστορία της αρχιτεκτονικής. Η θεωρητική κάλυψη αυτής της ιεραρχικής προέρχεται από τον J.N.L.Durand (1760-1834) που μαθήτευσε στο Bouleze και επηρεάστηκε από την φονζιοναλιστική πλευρά του επαναστατικού Κλασικισμού. Υποστήριζε ότι η σωστή κατασκευή στηρίζεται στα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν και ότι απόρροια της σωστής χρήσης των υλικών είναι ο σωστός συνδυασμός αρχιτεκτονικών στοιχείων.

Το δεύτερο μεγάλο ρεύμα της περιόδου είναι η γραφικότητα που δεν είναι όμως ταυτισμένη με καμία ιδιαίτερη μορφολογία αλλά παρουσιάζεται σαν αισθητική αξία, χαρακτηριστική του αγγλικού κήπου. Τα περιπτερά που διακοσμούσαν αυτούς τους κήπους δανείζονται διαφορές μορφές, από την γοθτική παγόδα ως το γοθικό ερημητήριο και άλλους εξωτισμούς, χωρίς να αποκλείονταν και ένας ελληνικός ναός. Αφού δεν είχε λοιπόν σχέση με κάποιο συγκεκριμένο ρυθμό, τότε το περιεχόμενο της γραφικής αρχιτεκτονικής ήταν περισσότερο θέμα διάθεσης.

Αν ο νεοκλασικισμός θεωρούσε ανώτατο ιδανικό το Ωραίο, η γραφικότητα είχε αντίστοιχο το υψηλό. Ύστερα μάλιστα από το 1800 η γραφική αρχιτεκτονική, ιδιαίτερα στην Αγγλία, αποκτά καινούριο ενδιαφέρον με την απομίμηση, ανάμεσα σε αλλά, και της αγροτικής αρχιτεκτονικής, πράγμα που θα παίξει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Για τα σημαντικά κτίρια της ίδιας εποχής πάντως, οι αρχιτέκτονες είχαν να επιλέξουν ανάμεσα στο καστροειδή ρυθμό και το πρότυπο της Ιταλικής Βίλας, δηλαδή την εξελιγμένη Παλλάδιων αρχιτεκτονική.

Σε κάποιο γενικότερο επίπεδο, αν ο νεοκλασικισμός και ιδιαίτερα στην επαναστατική του παραλλαγή, τόνιζε το διεθνιστικό χαρακτήρα της αρχιτεκτονικής, ειδικά στην Γερμανία η κίνηση Sturm und Drang της περιόδου 1770-1790 έδωσε έμφαση στην εθνική υπόσταση του γερμανικού λαού, αργότερα οι ρομαντικοί εθνικιστές του μέσου του 19^{ου} αιώνα απαιτούσαν όλα τα κτίσματα να κορφολογούνται σε μεσαιωνικούς ρυθμούς, το γοθικό η το ρωμανικό. στη πράξη ο νέο-ρωμανικός αυτός ρυθμός, μια μορφολογική βασισμένη στα καμπύλα τόξα η υπέρθυρα του Ιταλικού ρωμανικού ρυθμού, γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση στις γερμανικές χώρες.

Η Ξ. Σκόρπια- Χούπεχ χρησιμοποιεί το μοντέλο της πλουραλιστικής ιδέας για να μπορέσει να εντοπίσει τις πολλαπλές επιρροές που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ωρίμου γερμανικού κλασικισμού (1806-1848). Οι επιρροές φαιών υμενικά προέρχονται από κάθε διεύθυνση, την αρχαιότητα (Ελλάδα και Ρώμη), το μεσαίωνα (ρωμανική και γοθική αρχιτεκτονική, αλλά παράλληλα και βυζαντινή) και τέλος, την αναγέννηση. Η σύνθεση όλων αυτών των στοιχείων βρήκε την ευτυχέστερη πραγματοποίηση της στο πρόσωπο του Karl Friedrich Schinkel (1781-1841) μαθητή του επαναστάτη αρχιτέκτονα Fr. Gilly. Ο Schinkel έβαλε την σφραγίδα του στην γερμανική αρχιτεκτονική ακολουθώντας ένα σχετικά απλό κανόνα, χρησιμοποιούσε σε έργα ρομαντικού περιεχομένου τη μεσαιωνική αρχιτεκτονική, σε έργα με απαιτήσεις κομψότητας και μεγαλοπρέπειας την κλασική και σε ωφελιμιστικά την αρχιτεκτονική της επίχριστης πλινθοδομής. Ανάλογες ήταν και οι προτιμήσεις των Ελλήνων αρχιτεκτόνων όταν εφάρμοζαν για παράδειγμα τον Οθωνικό ρυθμό στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική ή το βυζαντινό για να αναδεχθεί το φιλανθρωπικό περιεχόμενο κάποιου κτιρίου. Κρίσιμες για την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα ήταν και οι αρχές του Schinkel για την ένταξη ενός κτιρίου στο τοπίο.

Έτσι η Ελλάδα που εργαστήκαν πολλοί από τους αρχιτέκτονες της γερμανικής αρχιτεκτονικής, μετά την απελευθέρωση, δεν γνώρισε τον επαναστατικό κλασικισμό ούτε συμμετείχε στους ιδεολογικούς αναβρασμούς που αντικατέστησαν το Διαφωτισμό με τον Ρομαντισμό στο μεταίχμιο του αιώνα. Αγνή, στερημένη από αντίστοιχο πολιτιστικό υπόβαθρο, η Ελλάδα δέχτηκε την κλασικιστική θύελλα χωρίς αξιοκρατικά κριτήρια τεράστια απόσταση που χώριζε για παράδειγμα το Οθωνικά ανάκτορα του Schinkel (1834) πάνω στην ακρόπολη από το μέγαρο Δημήτριου (1842) του Th. Hansen και τα ανάκτορα του Gartner (1836-1840) έμεινε ασύλληπτη από την ελληνική σκέψη.

Κιόλας όμως στην Ευρώπη επικρατούσε ο Ιστορισμός εκ των υστέρων καταδικασμένος από τους θεωρητικούς που έγραψαν ύστερα από το 1920, επειδή ήταν επηρεασμένοι από την επικράτηση της μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Το περίεργο πάντως είναι ότι, αν και οι συνθήκες έχουν σε μεγάλο βαθμό αλλάξει από τότε, οι εκτιμήσεις για τον Ιστορισμό έμειναν αναλλοίωτες, άρα χρειάζονται κάποια αναθεώρηση, ιδίως για την σχέση του με τον εκλεκτισμό, το επόμενο στάδιο εξέλιξης, όπου επικράτησε η επιλογή ετερόκλητων μορφών ιστορικά ή γεωγραφικά.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα έντονου Ιστορισμού άρχισε σταδιακά να αναπτύσσεται ολόκληρη φιλολογία σχετικά με τα πρότυπα μορφολογίας, οπότε πολλαπλασιάζονται και οι εκδόσεις μορφολογικών οδηγιών, ιδίως μετά το 1840. Εκεί μπορεί κανείς να βρει εκτός από τους κυρίους ρυθμούς και πολλούς πε-

ρισσότερο εξειδικευμένους, όπως Τυδώρ, Γαλλικής Αναγέννησης, Βενετικής Αναγέννησης.

Ο ιστορισμός στην Ελλάδα αντιπροσωπεύεται από τον Ernst Ziller, που επισημοποίησε την συνδεση της Αναγέννησης με την αρχαιοτητα, όπως την εφαρμοσε ο πρώτος δασκαλος του Th. Hansen. Ο Τσιλλερ κατόρθωσε να δημιουργήσει έργα ανάλογα με εκείνα που χρίζονταν στην Βιέννη σε ύφος νεοκλασικό και στην υπόλοιπη Ευρώπη περίπου εκείνη την εποχή. Ο ιστορισμός του εφαρμόστηκε στην Ελλάδα 40 ολόκληρα χρονιά αργότερα από το ξεκίνημα του στη Ευρώπη, και διαρκέσει περισσότερο, συμβάλλοντας έτσι στην καθυστέρηση της εμφάνισης του νέο-μπαρόκ.

Αν η νεογοθτική αρχιτεκτονική στα πρώτα της βήματα στην Ευρώπη σχετιζόνταν με την γραφική, χρησιμοποιώντας ρομαντικά ερείπια και ποιητικές μορφές άσχετες με την ιστορική αλήθεια, ύστερα από το 1830 αρχίζει να ωριμάζει μια μορφολογική βασισμένη πάνω σε ιστορικά προτυπα. Η αρχή αυτού του δευτέρου κυματος της νέο-γοθτικής αρχιτεκτονικής ορίζεται από την προταση του Barry για τα κτιρια του Βρετανικού κοινοβουλίου. Ο Pugin ο οποίος συνεργαστηκε με τον Barry στα σχέδια του κοινοβουλίου, τονίζει ότι υπάρχει μια θεμελιακή συναρτηση αναμεσα στην αρχιτεκτονικη αληθεια και την θρησκευτικη. Ένα άλλο στοιχειο που εισαγει ο Pugin είναι η εννοια της φυσικότητας στην αρχιτεκτονικη, παραβλεποντας ότι όλα τα αρχιτεκτονηματα είναι από την φύση τους τεχνηματα. Βεβαια η εννοια αυτή ξεπερασε τα μορφολογικα προτυπαστα οποια αναφεροντανο Pugin, και σημερα συνεχιζει να χρησιμοποιειται σαν ερμηνευτικο εργαλειο της αρχιτεκτονικής. Με την ίδια λογική επιχειρηματολογουσαν οι οπαδοι της λαικοτροπης στην Ελλάδα, όπως ο Α.Ζαχος και ο Δ. Πικιωνης. Ταυτοχρονα, η ελλειψη στην Ελλάδα αντιστοιχιας με τα εθνικα κινήματα της γοθικής αναβίωσης στην Ευρωπη ειχε προκαλεσει βιαιες αντιδρασεις μεας στον 19^ο αιώνα εναντια στη υιοθετηση μιας νέο-γοθικής τοπικής αρχιτεκτονικής. Παρολες όμως τις πρώτες εκείνες αντιδρασεις τελικα διαδοθηκε και στην Ελλάδα μια γραφικη αρχιτεκτονικη, με αποτελεσμα να μπουν εδώ να αναγνωριστουν αρκετες από τις φασεις εξελιξης της στην Ευρωπη.

3.2 Εκλεκτισμός (1850- 1900)

Υστερα από τα μεσα του αιωνα, η νεα ωθηση που δοθηκε στις οικονομικες και κοινωνικες επιστημες συμβαδιζει με την δημιουργια μιας βιομηχανικης κοινωνιας στην Δυτικη Ευρωπη, που σε μερικες δεκαετιες κατορθωνει να ελεγχει

πολιτικά και οικονομικά τον υπολοιπο κοσμο. Η Ελλάδα ανηκει οριστικά πια στην περιφερεια αυτης της ευρωπαϊκης μητροπολης.

Μονο στο τριτο τεταρτο του 19^{ου} αιωνα αρχιζουν στην Ευρωπη οι πρωτες κρατικες προσπαθειες για να αρθουν τα προβληματα των ακαταλληλων για διαβιωση περιοχων, που ειχαν προελθει από την ανεξελεγκτη κερδοσκοπια πανω στη στεγαση των φτωχοτερων στρωματων του αστικου πληθυσμου.

Στην αναζητηση ενός νεου τροπου παρεμβασης για την αποκατασταση της χαμενης ισορροπιας, ο 19^{ος} αιωνας ακολουθησε τρεις κυριες κατευθυνσεις. Ηπρωτη βασιζεται πανω σε μια προκαθορισμενη επεμβαση στον ιστο της πολης, με στοχο την εξασφαλιση της επιβιωσης της. Η δευτερη στηριζεται περισσοτερο πανω σε ιδεολογικα προτυπα και προσπαθει να καθορισει τη νεα μορφη της πολης, σε συνεπεια με τις κοινωνικες και τεχνολογικες κατακτησεις της εποχης. Η τριτη επιστρεφει στο παρελθον πιστευοντας ότι μονο εκεινο μπορει να προσφερει σωστες λυσεις και συγχρονα προβληματα.

Αντιπροσωπος της πρωτης κατευθυνσης είναι ο Georges Haussmann (1809-1891), νομαρχης του Παρισιου στη περιοδο του Ναπολεοντα Γ. Εχοντας απολυτες εξουσιες στα χερια του, κατορθωσε να εκτελεσει σειρα από διανοίξεις στο ασφυκτικα πυκνο κεντρο Παρισιου παρεχοντας του την δυνατοτητα να αντιμετωπισει τους τεραστιους κυκλοφοριακους φορτους του 20^{ου} αιωνα. Παρολες τις ευλογες αντιρρησεις που διατυπωθηκαν, σημερα φαινεται ότι ηταν το καλυτερο δυνατο συμφωνα με τις τοτε συνθηκες, γιατι προσπαθησε να εξυγιανειτην πολη χωρις να την καταστρεψει καταφευγοντας στον ελαχιστο βαθμο κατεδαφισεων. Ο τροπος παρεμβασης του θα γνωρισει μεγαλη διαδοση στην Ευρωπη στο τελευταιο τριτο του αιωνα.

Συμφωνα με τη δευτερη κατευθυνση οι συγχρονες πολεις εγκαταλειπονται γιατι είναι ακαταλληλες να στεγασουν τις ανθρωπινες δραστηριοτητες. Τις αντικαθιστουν προτυπες και αυτοτελεις κοινοτητες με δυο τυπικα χαρακτηριστικα, την ενταξη στη φυση και την απολυτη γεωμετρικοτητα. Περισσοτερο ιδεογραμματα αρχικα παρα σχεδια ετοιμα να υλοποιηθουν, οι ουτοπικες αυτές κοινοτητες, βασισμενες πανω σε μια ορθολογιστικη κατανομη λειτουργιων και ανθρωπων μεσα σε ένα σοσιαλιστικο πλαισιο, επηρεασαν για δεκαετιες τον πολεοδομικο σχεδιασμο στην Ευρωπη και ιδιαίτερα στην μεταεπαναστατικη Ρωσια.

Η κατευθυνση του 19^{ου} αιωνα στην πολεοδομια βασιστηκε πανω στην αντιδιαστολη της προβιομηχανικης πολης με την παρασταση της συγχρονης αστικης ασυναρτησιας. Αντιπροσωπος της τασης αυτης είναι ο Camillo Sitte (1843- 1903) που εμπεδωνει τις διαχυτες θεωριες γυρω από την αξια της προβιομηχανικης πολης, με γνωμονα την αισθητικη αξιολογηση. Για να απδειξει τις θεσεις του, αναλυει διαφορες ιστορικες πολεις σαν συνθεση στοιχει-

ων που οργανώθηκαν με κάποια εμφυτη αισθητική αντίληψη. Πιστεύει ότι ο πολεοδομικός σχεδιασμός με βάση τα απόλυτα γεωμετρικά σχήματα δεν έχει καμία αξία, γιατί προβλέπει την πραγματικότητα. Αλλά και οι δίκες του προτάσεις, μονοπλευρά αισθητικές, παραβλέπουν εξίσου την πολυπλοκότητα της βιομηχανικής πόλης, η θέση τους βρίσκεται πλησιέστερα στην περιορισμένη κλίμακα της γειτονίας.

Στην αρχιτεκτονική μετά το 1850, διακρίνεται μια τόσο πολυπλοκή εικόνα από επιδράσεις, συνδυασμούς μεταμορφώσεις, ώστε συχνά οι ιστορικοί στην απελπισία τους την ονομάζουν εκλεκτιστική. Στην Αγγλία η αρχιτεκτονική αυτή ονομάζεται ωριμός Βικτωριανός Εκλεκτικισμός ενώ στην ηπειρωτική Ευρώπη αντιστοίχα ο όρος Αρχιτεκτονική Δευτερας Αυτοκρατορίας ή νέο-μπάροκ. Είναι δύσκολο να εντοπιστεί κανείς τα γενικά χαρακτηριστικά αυτής της αρχιτεκτονικής γιατί, με την βοήθεια του εθνικισμού, συντελεστήκε μια κατακερματισμένη της ενιαίας μορφολογίας που επικράτησε στην Ευρώπη ως το 1820. Ο H.R. Hitchcock ξεχωρίζει δύο πλατιά ρεύματα, την ωριμή Βικτωριανή γοθική αρχιτεκτονική που χαρακτηρίζεται από μια εξωτερική πολυχρωμία, και την αρχιτεκτονική της Δευτερας Αυτοκρατορίας με χαρακτηριστικό τις ψηλές στεγές της Γαλλικής Αναγέννησης. Το πρώτο ρεύμα είναι απογόνος του αυστηρού νέο-γοθικού ρυθμού, ο οποίος ανθισε στην Αγγλία πριν από το 1850. Το δεύτερο ρεύμα είναι απογόνος του ρομαντικού κλασικισμού με πολύ έντονα Ιταλικά στοιχεία δανεισμένα με την Ωριμή Αναγέννηση και το μπάροκ. Προς το τέλος του αιώνα παρουσιάστηκε προσθετά ένας ανανεωμένος κλασικισμός, λιγότερο διακοσμητικός και περισσότερο στιβαρός, στην Αγγλία ονομάστηκε Εδουαρδίου αρχιτεκτονική (1890-1914) και περιλάμβανε έντονα στοιχεία μπάροκ μαζί με αφθονά δανεία από άλλους ρυθμούς

4 Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα

4.1 Τα προτυπα

Η σύσταση του νεότερου ελληνικού κράτους, μετά τον απελευθερωτικό αγώνα του 1821, έλαβε χώρα αρκετά χρόνια αργότερα από τα γεγονότα στην Ευρώπη του 18^{ου} αιώνα που οδήγησαν στηνθεμελιακή ανακατάταξη των κοινωνικών της δομών, οι οποίες συνέτηναν στην διαμόρφωση της νέας αστικής τάξης και καθόρισαν τις προοδευτικές θέσεις της ως προς τις συστατικές αρχές της παραγωγής και της γνώσης, της διανοητικής και της αισθητικής, και τελικά της ίδιας της ζωής.

Ο πληθυσμος του νεου κρατους , στη συντριπτικη πλειονοτητα και ως την στιγμη της απελευθερωσης του, δεν ειχε γευτει ποτε στον τοπο του τα σημαντικα αγαθα που συχνα προϋπαρχουν και της ιδιας της κατακτησης της αναξαρτησιας. Τη φυσιολογικη δηλαδή ανελιξη, βημα προς βημα, του υποβαθρου των νεοτεριστικων ιδεων την απερισπαστη αναζητηση ιστορικων καταβολων και προτυπων, το βιωμα της ερευνας και της γνωσης , την συναισθηματικη προσεγγιση στην εμπειρια του ωραιου, όλα εκεινα τα στοιχεια που ειχαν ειδη διαμορφωσει στο ευρωπαικο χωρο το κινημα του αστικου φιλελευθερισμου.

Ευτυχημα είναι παντως ότι τουλαχιστον οι ελληνες της διασπορας βιωναν, ηδη από τα τελη του 18^{ου} αιωνα , αυτό το κινημα , το οποιο κατά καποιο τροπο μετριαζε τις περισσοτερο απολυτες θεσεις του διαφοτισμου. Ετσι ηταν σε θεση να μεταδοσουν στον ελλαδικο χωρο τα ουσιωδη συστατικα αυτης της πνευματικης αλλαγης , με αμεση επιπτωση την εκκολαψη ενός ευρυτερου ρομαντικου εθνικισμου.

Θα πρεπει ωστοσο να επισημανουμε ότι το κλιμα αυτό στην ελλαδα δεν συνεπιπτε με τον ρομαντισμο εκεινων των ευρωπαιων στοχαστων που εβλεπαν τη στροφη προς το παρελθον μέσα από την καταξίωση του λαικου και γιγενους στοιχειου. Η ελληνικη εκδοχη του στοχευε πολύ περισσοτερο στην εξιδακευμενη ανασυνταξη των αξιων της αρχαιοτητας , των γραμματων, της γλωσσας , τις αισθητικης στις τεχνες και φυσικα στη ιδια την αρχιτεκτονικη. Ταυτιστικε ετσι με το συδρομο ρευμα του ευρωπαικου ρομαντισμου, που απεδιδε ιδεολογικη διασταση στην ανωτεροτητα του «κλασικου» θεωρωντας το μοναδικο και ανεπαναληπτο. Στο μετρο αυτό, οι αρχες της ρωμαικης αρχιτεκτονικης και της αναγεννησης αναβαππιστηκαν από τους ευρωπαιους στο πνευμα μιας οικουμενικης αισθητικης αντιληψης, αυτης που σημερα γενικα ονομαζουμε «ρομαντικο κλασικισμο».

Στην ελλαδα του 19^{ου} αιωνα , επομενωσ , η επαναπροσεγγιση της αρχαιοτητας εγινε μέσα από δυο οδους : αφενος μεν μέσα από το διαχυτο, στη διανοηση του 18^{ου} αιωνα , φιλαρχαιο πνευμα , σε επαφη με την ευρωπαικη κληρονομια της ρωμαικης αναγεννησης , και αφετερου μέσα από ένα νέο αισθητικο προσανατολισμο , τον «ελληνικο κλασικισμο», που πειθαρχουσε καταξοχην στη ρυθμολογια των ελληνικων προτυπων.

Στην πρωτη περιπτωση , του φιλαρχαιου πνευματος , οι εκ δυσμων επιδρασεις υπηρξαν ποικιλες και σχετικα αναξαρτητες ως προς την ιστορικη και γεωγραφικη τους προελευση. Αντιθετα , η εισαγωγή της ελληνικης ρυθμολογιας στη αρχιτεκτονικη συνδεεται αρρηκτα με την επισημη προβολη της εθνικοτητας μέσα από τις δικες της ιστορικεςκαι ιδεολογικες καταβολες ηδη από την καποδιστριακη περιοδο. Εδραιωθηκε δε ουσιαστικα κατά την εγκαιθιδρυδη της

βασιλείας του οθωνα και την συνακολουθη επιβολη των γερμανικων μορφολογικων προτυπων του κλασικισμου.

Επομενωσ , από την άλλη πλευρα , συνανταμε , από το 1830 και μετα , το απολυτο προβαδισμα μιας παγιωμενης αντιληψηγια την διαπλαση του αστικου κτιριου, μέσα από συγκεκριμενες ιδεολογικες αναφορες και αισθητικες θεωρησεις. Η ιεραρχηση των κλασικων προτυπων είναι πλεον σαφης και προσδιοριζει το υφος την ποιότητα εφαρμογησ των μορφων και την αξιοπιστη αποδοση του ρυθμου. Στην φαση αυτή είναι κυριωσ που αναγενναιται το εθνοσ μέσα από καθοριστικεσ πολιτειακεσ μεταβολεσ , που καθιερωσαν στη συνειδηση του λαου νεεσ συναρτησεισ και συνειρμικεσ- ως προς τα προτυπα – επιλογεσ. Στοχοσ τουσ ηταν να αναγνωριστουσ τα καταλειπα του συγχρονου παρελθοντοσ ως ουσιωδη συστατικα οποιασδηποτε καλλιτεχνικησ δημιουργιασ και πολυ περισσοτερο τησ ιδιασ τησ αστικησ αρχιτεκτονικησ.

4.2 Η αστικη ιδιοτητα

Η μορφολογια του ελληνικου κλασικισμου μεταφερθηκε στον ελλαδικο χωρο μέσα από περιστασιακεσ ιδεολογικεσ και καλλιτεχνικεσ διεργασιεσ που σχετιζονταν αμεσα με την γερμανικη επιρροη. Εντουτοισ , τα συναφη προς τον κλασικισμο αισθητικα ρευματα που καλλιεργηθηκαν τελικα στο πλαισιο του αστικου μετσχηματισμου, εξελιχθηκαν αδιαμφισβητητα σε μια γηγενη εκφραση της φθηνουσασ ρομαντικησ και ακμαζουσασ νεοκλασικησ αισθητικησ. Αποκαλυπτεται ετσι μια ομολογη σχεση αναμεσα στην ελληνικη κοινωνια του 19^{ου} αιωνα και στα μορφολογικα υποδειγματα του μεταρομαντικου ιστορισμου τα οποια η ιδια ειχε κατεξοχην ωριμασει μέσα στο λαικο πολιτισμο.

Αυτή η ολοκληρωτικη μετουσιωση κατεδειξε ότι η ικανοτητα μιας ραγδαιασ μεταβαλλομενησ κοινωνιασ να προσλαμβανει και αν αφομοιωνει τα αισθητικα προτυπα εξαρταται, αμεσα και σχεδον αποκλειστηκα , από το πώς ιεραρχουνται – σε χωρο και χρονο –οι καθοδηγητικεσ εννοιεσ. Ωσ τετοιεσ εννουμε εκεινεσ που ουσιωδωσ συνεισφερουσ στην συγκροτηση μιας συγκεκριμενησ και κοινα αποδεκτησ πολιτισμικησ ταυτοτητασ. Ασφαλωσ , συνδρομη του γεγονοτοσ τησ εθνικησ αναξαρτησιασ υπηρξε η εννοια μιας ελληνικησ ερχιτεκτονικησ ταυτοτητασ η οποια επιδιωχθηκε συνειδητα και βρηκε ιδανικη στεγη στα ιδεολογικα κελευσματα του ρομαντικου κλασικισμου.

Από την άλλη πλευρά και μέσα στο κλίμα του φιλελευθερισμού του 19^{ου} αιώνα, η αποκτηση της αστικής ιδιότητας – ως του σημαντικότερου επιτεύγματος του μετασχηματισμού της ελληνικής κοινωνίας – οφείλε με έμφαση να προβληθεί, αντίθετα από την υπαναπτυξη και την περιθωριοποίηση των χρόνων της υποταγής, της καταπίεσης και της δουλείας.

Έτσι η «εθνική» αρχιτεκτονική κατέλυσε, κατά κάποιον τρόπο, τις παραδοσιακές μορφές του παρελθόντος εκείνες δηλαδή που μοιραία συνδεόνταν με τους χρόνους της δουλείας μέσα από εννοιολογικούς συνειρμούς που ταυτιζόνταν με την ατομική αξιοπρέπεια και τον συλογικό εκσυγχρονισμό. Η μορφολογία

της έδωσε εκείνους τους εικαστικούς κωδικούς διαμέσου των οποίων θα επιτυγχανόνταν η συμβολική θεώρηση της νέας αστικής ζωής.

Η ενιαία παραδοσιακή αρχιτεκτονική θα μπορούσε να αποδοθεί ως αποτέλεσμα της αυθόρμητης δημιουργικής πράξης, δηλαδή ως εκείνο που παραγεται όχι μέσα από διατυπωμένους κανόνες, αλλά δοκιμασμένες στο χρόνο εμπειρίες, ώστε να αποδίδεται στη μορφή, η λειτουργικότητα, το μέτρο και η ανθρωπινή κλίμακα.

Το αίτημα καθεαυτούς ελληνικότητας δεν ενδιέφερε προφανώς το λαϊκό έργο ή διάσταση αυτή υπήρχε στο πνεύμα και στις συστατικές αρχές της δημιουργίας του. Ακόμη και τα δυτικοτροπα στοιχεία της λαϊκής αρχιτεκτονικής είχαν απροσκόπητη προσπέλαση στην ελληνική παράδοση, στο βαθμό που η πραγματώση του αρχιτεκτονήματος δεν ξεφεύγε από τις αρχές που προαναφερθήκαν.

Όμως την εποχή που εξετάζουμε , με την ταχεία μεταλλαγή προς την νεοελληνική αστική συνείδηση και η συνακολουθη αφομοιωτική επιδραση του σχεδιασμένου οικιστικού περιβαλλοντος , η κατασταση αλλαξε ριζικα στην αρχιτεκτονικη πραξη. Ο ρολος της ηταν πλεον να ανταποκριθει σε επιλεκτες αξιες , συμβολικες και μνημονικης εκφρασης. Η εκφραση αυτη είναι αποτοκη της ιδεολογικης αντιληψης του ιστορικου χρονου και εχει την δυνατοτητα να αναδεικνυει τα κορυφαια επιτευγματα ενός εθνικου παρελθοντος. Στην περιπτωση του νεου ελληνικου κρατους , εκεινα που κατοχυρωναν την πιο συναρπαστικη και εξειδικευμενη εικονα ελληνικης αρχιτεκτονικης δημιουργιας δεν ηταν αλλα από τα μνημεια της ελληνικης αρχαιοτητας.

Ο τοπος όμως ειχε διακοψει την επαφη του για τεσσερις αιωνες περιπου με τα διακεκριμενα προτυπα της αρχιτεκτονικης του. Αμεσους δεσμους με την μεγαλη μνημειακη δημιουργια ειχε να βεβαιωσι η απελευθερωμενη Ελλάδα του 1828 από την εποχή του βυζαντιου, εκτος ορισμενων εξαιρεσεων. Αντιθετα η δυση καρπωνονταν επι αιωνες τις απειραριθμες μετουσιωσεις του μεσαιωνικου και αναγεννησιακου παρελθοντος της , σε συναρτηση βεβαια με τις ιστορικες συνθηκες και τις πολιτισμικες διακυμανσεις επιμερους περιοχων της.

Η επαφη της ευρωπης με το κλασικο στοιχειο γινονταν ως το 1760 περιπου, μονο μεσω της ρωμαικης αναγεννησης. Μετα τα μέσα οτου 18^{ου} αιωνα , οι περιγραφες και οι απεικονισεις των περιηγητων ηταν αυτες που αυξησαν το ενδιαφερον των ευρωπαιων για τις ελληνικες αρχαιοτητες

Η υποδουλη ελλαδα παρεμενε , όπως ηταν φυσικο , αματοχη σε αυτες τις σημαντικες αλλαγες. Η μεταβυζαντινη αρχιτεκτονικη παραδοση παρουσιαζε, ως το 1750 περιπου, ηπιες αλλαγες που ασφαλως καθρευιζαν μιαν αυθεντικοτητα που παρεπεμπε στις συγκεκριμενες συνθηκες διαβιωσης και παραγωγής. Η ανωνυμη δημιουργια μονο σε διακεκριμενες περιπτώσεις επικοινωνουσε με αυτό που θα αποκαλουσαμε επισημη αποδοση των μορφων.

Παντως στην ελληνικη αρχιτεκτονικη εκφραση και ειδικότερα στη διακοσμηση των προεπαναστατικων χρονων εντοπιζονται, ως γνωστο, ποικιλα στοιχεια της κλασικης η δυτικοτροπης , παραδοσης κατά κανονα ενταγμενα με θαυμασιο τροπο στις γηγενεις μορφες. Όπως η παρουσία τους δεν συνεισφερει στο αμιγες υφος του μνημειακου πολύ περισσότερο αποτελεί παλαιότερη ξενικη επιρροη και εχει χαρακτήρα μαλλον απεικονιστικο και εμβολιμο, συνιστωντας μετεξελιξη της τεχνης σε τοπικο συνηθως επιπεδο. Αντιθετα στο ελευθερο ελληνικο κρατος του 19^{ου} αιωνα και κατά περιπτώσεις στο γεωγραφικο χωρο των αλυτρωτων πληθυσμων, εμφανιζεται τωρα συστηματικα η επισημη αρχιτεκτονικη η οποια παρ τις στυλιστικες διαφοροποιησεις , εγκαταλειπει τα εως τοτε ακαθοριστα, αυθορμητα και διαμεσολαβητικα σχηματα μορ-

φοπλασίας , για να προβαλει με εμφαση την αντιληψη του μνημειακου υφους. Τα βασικα συστατικα του είναι ο σχεδιαστικος κανοντας και ρυθμος. Και τα δυο περαν τουτ ότι αποτελουν ουσιωδη διακριτικα της αστικης αρχιτεκτονικης, φανερωνουν συγχρονως τις βαθυτερες μεταβολες στη δημιουργικη σκεψη, δηλαδή στην ικανοτητα ενιαιας αντιληψης μνημειου και ιστορικου περιβαλλοντος.

Ο ρυθμος , ειδικα , δεν πρεπει να νοηθει μονο ατην αναπαραστατικη εφαρμογη της μνημειακης μορφης, αλλα κατά βαση ως ικανη και αναγκαια συνθηκη για την εσωτερικη συγκροτηση του αρχιτεκτονικου υφους, ώστε αυτό να αποδιδει περαν του κανονικου, του ουσιωδους , του του ιδανικου αισθητικου χαρακτήρα πολύ περισσοτερο, ένα θεμελιωδες και αναμφισβιτητο ηθος ως βασικο περιεχομενο της κριτικης προσληψης του αρχιτεκτονηματος.

4.3 Παραδοση και δυτικες επιρροες.

Το ξημερωμα του 19^{ου} αιωνα βρισκει ολοκληρο τον ελλαδικο χωρο κατω από ξενη κατοχη. Η οθωμανικη αυτοκρατορια είναι κυριαρχη του μεγαλυτερου τμηματος μικρας ασιας , θρακης, μακεδονιας, ηπειρου, κεντρικης ελλαδος των νησιων του αιγαιου της κρητης και αλλων περιοχων

Μονο τα επτανησα παραμενουν ως τα τελη του προηγουμενου αιωνα , βενετικες κτησεις φιλοξενοι αποδεκτες καλλιτεχνων και τεχνητων οι οποιοι, μετα την καταληψη της κρητης από τους τουρκους , βρισκουν εκει καταφυγειο και ασυλο. Τα νησια του ιονιου είναι ισως ο μοναδικος χώρος οπου οι δυτικες επιρροες κυριαρχουν.

Η αρχιτεκτονικη του ελλαδικου χώρου κατά την προεπαναστατικη περιοδο παρουσιαζει μια πολλαπλοτητα εκφρασεων, αναλογη με τις ιστορικες συνθηκες την πολιτιστικη ποικιλια και τα ηθη κάθε γεωγραφικης περιοχης. Η απελευθερωτικη προσπσθεια και ο μεγαλος στοχος της, δηλαδή η ανασυσταση του κρατους – εθνους, επροκειτο αναγκαστηκα να σημαινουν την συγχωνευση και αναμορφωση του ελληνισμού τουλαχιστον ως τις πρωτες κρισιμες δεκαετιες του 19^{ου} αιωνα. Η ομογενοποιηση όμως αυτή των εκφραστικων μεσων της λαικης παραδοσης δεν είναι ακομη ορατη.

Οι μορφες της παραδοσιακης αρχιτεκτονικης αντικατοπτριζουν ακομη στο συνολο τους τον αβιαστο συγκερασμο τοπικων και δανειων στοιχειων, χαρακτηριστικων μιας δεδομενης ιστορικης και κοινωνικης πραγματικοτητας. Το εικαστικο αποτελεσμα, όμως δεν είναι ευκολο να ταξινομηθει σε σαφεις και οριο-

θετημένες χρονικές περιόδους. Ακόμη και αν στην αρχιτεκτονική αυτή εντοπίζονται δανεία στοιχεία που έχουν την μακρινή αφετηρία τους στους λεγόμενους ιστορικούς ρυθμούς αυτά καθώς μεταπλαθόνται από τον λαϊκό δημιουργό μέσα από ατερμονες, εμπειρικές και μιμητικές διαδικασίες, αποκτούν διαχρονικό χαρακτήρα. Επιπλέον υποκείνται σε αναπλάσεις, όπως αυτό κατά κανόνα συμβαίνει που κυρίως επιβίωσαν στις αλλοτε ενετοκρατούμενες περιοχές. Οι αναπλάσεις όμως αυτές δεν προσφεραν την ευρυθμή ισορροπία και την κλασική τάξη και αισθητική, με λίγα λόγια δηλαδή εκείνες τις μορφολογικές αξίες που αργότερα θα προβληθούν μέσα από το ιδεολογικό υποβαθρό του ελεύθερου αστικού βιωματος. Ορθότερο είναι οι μορφές αυτές να εντάσσονται στις γενικότερες εκδηλώσεις της λαϊκής αντίληψης, και όχι να θεωρούνται αβίαστα ως πρωιμή στροφή της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στον κλασικισμό.

Χωρίς προκαταλήψεις και διλήματα, θα πρέπει να εντοπίσουμε την αβίαστη πορεία της προεπαναστατικής αρχιτεκτονικής προς τα «κλασικά» υποδείγματα μονομν εκεί που το ιστορικά εξελισσόμενο περιβάλλον είναι ικανό να καλλιεργήσει στο λαό μίαν εντονότερη βιωματική σχέση με τις αξίες και της ποιότητας των σχετικών μορφολογικών προτύπων. Αυτή η σχέση εντοπίζεται πραγματικά στη νεότερη Ελλάδα και σε άμεση συναρτησή με την εμφάνιση σχετικά αυτοτελών αστικών κοινωνιών, και την συνακολουθη συγκροτήση πόλεων, όπως π.χ. η Κερκυρά, το ναύπλιο, τα χάνια κ.α..

Ειδικότερα στις πόλεις των Ιωνίων νησών, εξαιτίας των εκεί ιστορικών συνθηκών, μεταφέρεται ανεμπόδιστα ο γονιμός ιστός της ακμαζούσας ενετικής αστικής παραδόσης, με αποτέλεσμα οι τοπικές κοινωνίες, έχοντας ελάχιστη επαφή με το βαναυσό διοικητικό καθεστώς της Τουρκοκρατίας, να αποτελέσουν το κατεξοχήν προνομιακό τμήμα του συνολικού ελληνικού πληθυσμού, παράλληλα με την ακμαζούσα ομογένεια του εξωτερικού. Ο γενικός προνοητής της ανατολής που είχε την ανώτατη εξουσία στα επτάνησα, εφαρμοσε και εδώ την κοινωνική και διοικητική οργάνωση που εφαρμόζε σε όλες τις αποικίες της.

Οργανωμένη η ελληνική επτανησιακή κοινότητα σε τρεις τάξεις, τους ευγενείς, τους αστούς και το λαό, σύμφωνα με τα ενετικά πρότυπα αποτελεί μίαν ζωντανή και δυναμική κοινότητα, που γνωρίζει ότι αν και βρίσκεται κάτω από κάτω από ξένο ζυγό, αυτός είναι εντελώς διαφορετικός από αυτόν της υπολοίπης Ελλάδας.

Ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή τα επτάνησα συγκεντρώνουν μνημεία, παραδόσεις, βιώματα και δημιουργούν μίαν δική τους ιδιομορφή αρχιτεκτονική. Τόσο στα αρχοντικά και τις αστικές κατοικίες της πόλης και τα αρχοντικά της εξοχής όσο και στις εκκλησίες και στα δημοσια κτίρια, οι δυτικές επιδράσεις είναι φα-

νερές ως προς την διατήρηση της κατοψής και τον σχεδιασμό και την επεξεργασία των οψεών.

Ο Ιταλικός μεσαιώνας, η Αναγέννηση, το μπαρόκ βρίσκουν εδώ εν ανεί τροπό εκφράσης, αυστηρότερο ίσως και λιτότερο, προσαρμοσμένο στα τοπικά δεδομένα. Το κλίμα, τα ντοπια υλικά, ο διαφορετικός τρόπος ζωής, η κλιμακά διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα.

Τα αρχοντικά της Ζακύνθου, της Κερκύρας, της Κεφαλλονίας, των Κυθρών, δεν είναι βεβαίως Βενετσιανικά παλάτια, ούτε όμως ταπεινά αντιγραφα τους. Πλούσια και φροντισμένα, εξυπηρετούν και εκφράζουν την οικονομική άνεση, την κοινωνική θέση και την πνευματική καλλιέργεια των ενοίκων τους.

Αν και διαφέρουν από νησί σε νησί, κυρίως όσον αφορά την εσωτερική οργάνωση τους, έχουν επίσης πολλά κοινά στοιχεία. Διωροφά ή τριωροφά, ενταγμένα στο συνεχές σύστημα, ακολουθούν τους νόμους της συμμετρίας στις οψεις, που είναι συνήθως επίπεδες και διαιρούνται σε οριζόντιες παράλληλες ζώνες, τοξοτές στοές στο ισόγειο, μεγαλύτερους ή μικρότερους εξώστες με περιτεχνά κιγκλιδώματα, επιβλητικές πορτές εισόδου και πορτονια, αφθονά ανοίγματα, που φέρνουν μέσα τον ήλιο και το φως. Στο εσωτερικό διακρίνονται η ζώνη της υποδοχής και η ζώνη της καθημερινής ζωής. Στα αρχοντικά της Ζακύνθου απαρτίζεται από το «riano nobile», με τα σαλονία, την τραπέζα και πολλές φορές, την διωροφή και με εσωτερικούς εξώστες αίθουσα χώρου να κυριαρχεί. Δωμάτια μεγάλα επιβλητικά, πλούσια διακοσμημένα με φαντωματικές και ζωγραφισμένες οροφές, πέσσους και κιονίσκους, καμπύλα και τεθλασμένα γείσα, περιτεχνά θυρώματα, χαρίζουν άνεση και αρχοντία. Η αίσθηση επιτείνεται από πολυτελή επίπλα, τα βαριά υφάσματα, τους πολυέλαιους, τους καθρέπτες, τους πίνακες ζωγραφικής, τα ασημικά, τα κρυστάλλα, τις πορσελάνες, που συμπληρώνουν την διακόσμηση.

Το αρχοντικό, κατοικία του αφεντη, μεγάλο και επιβλητικό, αποτελεί το κεντρικό κτίσμα ενός ευρύτερου συγκροτήματος που περιλαμβάνει αλλά, βοηθητικά κτίσματα. Αναπτύσσεται είτε σε ευθεία γραμμή, όπως στη Ζακύνθο, με τα βοηθητικά να εκτείνονται δεξιά και αριστερά σε δύο επιμήκεις πτερυγές, είτε γύρω από μια κεντρική αυλή, όπως στη Κερκυρά, και δεσπόζει στην ευρύτερη περιοχή. Η μαιστρά, ο κατά μήκος άξονας που οδηγεί στο αρχοντικό διασχίζοντας τα συμμετρικά περιβόλια ή τα αλώνια για τις σταφίδες, του προσδίδει μεγαλύτερο κύρος και δυναμική. Τα επιμέρους στοιχεία, πορτόνια, πηγάδια, πλακοστρωμένες αυλές, ακολουθούν με την σειρά τους την δυτική μορφολογία.

Τα αστικά σπίτια της μεσαιας και αστικής τάξης, αν και απλούστερα, φέρουν και αυτά ενετικές επιδράσεις. Στην Κερκυρά είναι κατά κανόνα πολυορόφα, σε μορφή πολυκατοικίας με στοά στο ισόγειο, όπου στεγαζονται καταστήματα και

αποθηκες. Τις οφεις κοσμουν λιθινα μπαλκονια με σκαλιστα φουρουσια, περιτεχνα θυρωματα και αφθονα ανοιγματα.

Στα δημοσια κτιρια, σχεδιασμενα συνηθως από ενετους αρχιτεκτονες, η προθεση προβολης και μνημειακης εμφανισης είναι εμφανης, όπως και η σαφης μορφολογηση τους κατά τα ενετικα προτυπα, χαρακτηριστικα δειγματα οι λοτζιες, οι κατοικιες των αξιωματουχων, οι κρινες, οι πυλες εισοδου στο καστρο.

Αντιθετα, οι εκκλησιες αν και φερουν στο εξωτερικο αναγεννησιακα μορφολογικα στοιχεια και στοιχεια μπαροκ, στο εσωτερικο ακολουθουν το αυστηρο ορθοδοξο τυπικο. Θαυμασια ξυλογλυπτα τεμπλα χωριζουν το χωρο του ιερου από τον κυριως ναο. Βεβαια στην ουρανια, το τεμπλο, τον δεσποτικο θρονο, τα στασιδια καθως και στα πυργοειδη η τα απλουστερα διλοβα καμπαναρια τους, τα μορφολογικα στοιχεια είναι και παλι δανεισμενα από την δυση, αναπλασμενα από ελληνες τεχνιτες που τα δημιουργησαν.

Εκει όμως που το ντοπιο χρωμα φαινεται σαφως να επικρατει είναι στα μοναστηρια και στα λαικα σπιτια της υπαιθρου, οπου η κατασκευη και η λειτουργια απλοποιουνται σημαντικα και ελατωνονται τα διακοσμητικα στοιχεια. Και εδώ όμως όπως είναι φυσικο, διακρινονται καποια ιχνη της πολυχρονης ξενης κατοχης.

Όταν όμως μετα την απελευθερωση αποκατασταθηκε, σε πυκνη ροη, ενας πολιτιστικος διαυλος αναμεσα στις επτανησιακες κοινωνιες και σε ορισμενα αστικα κεντρα της «παλαιας Ελλάδας», καποια στοιχεια μεταφερθηκαν εκει. Η επικοινωνια αυτή ειχε ιδιαίτερη βαρυτητα για την πνευματικα αναπτυσσομενη ζωη της Αθηνas ως νεας πρωτευουσας.

Πολλα κοινα στοιχεια με τα Επτανησα συνανταμε στην Κρητη. Το μεγαλυτερο από τα ελληνικα νησια, καλυφθηκε διαδοχικα στο περασμα των αιωνων από Αραβες, Βενετους και Οθωμανους, οι οποιοι αφησαν τα ιχνη τους στην αρχιτεκτονικη του. Μεγαλη οικοδομικη δραστηριοτητα αναπτυχθηκε κατά την περιοδο της Ενετοκρατίας κυριως στα μεγαλα αστικα κεντρα. Και εδώ τα ελληνικα αναγεννησιακα στοιχεια ειτε θα παραμεινουν αμιγη ειτε θα αναμειχθουν με την τοπικη παραδοση για να δημιουργησουν έναν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικο τυπο.

Ο σεισμικος κινδυνος δεν επετρεψε στην κρητη όπως αλλωστε στη Ζακυνθο και στη Κεφαλλονια, την δημιουργια πολυωροφων πολυκατοικιων. Οι κατοικιες, μονωροφες η διωροφες, διεθεταν συνηθως αυλη προς τον δρομο και μια δευτερη βοηθητικη στο πισω μερος του οικοπεδου. Οι χωροι του ισογειου προοριζονταν και εδώ για αποθηκες, καταστηματα και εργαστηρια, ενώ στους

οροφους αναπτυσσονταν η κατοικια. Ο κυριος χωρος διαβιωσης της οικογενειας βρισκονταν στον πρωτο οροφο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στοιχείο στα κρητικά σπίτια είναι η υπαρξη, στον οροφο παντα ενός επιμηκους, ολικά η μερικά στεγασμενου χωρου, που ανοιγει προς τον δρομο με ένα μεγαλο τοξωτο ανοιγμα. Ο χωρος αυτος, ο ηλιακος η liago όπως τον αποκαλουσαν οι Βενετσιανοι, εχει καθαρα βυζαντινη καταγωγη. Αντιστοιχο χωρο συνανταμε και στα μεσαιωνικα χωρια της Χιου.

Στα παλαιότερα κτίρια υπάρχουν συχνά θολοί διατομής οξυκορυφου τοξου στη στεγάση των χωρων του ισογειου, που σηματοδοτουν επιρροες από την γοθικη αρχιτεκτονικη. Οι αστικες ιδιωτικες κατοικιες της Κρητης, στενομετωπες στην πλειονοτητα τους, με τα χαρακτηριστικα βενετσιανικα θυρωματα, τα περισσοτερο η λιγοτερο πλουσια διακοσμημενα ανοιγματα, τα φουρουσια την προσεγγμενη κατασκευη, δινουν πολλες πληροφοριες για την περιοδο της ακμης της αρχιτεκτονικης και των αλλων συναφων τεχνων στο νησι. Στην υπαιθρο οι δυτικες επιρροες, αν και δεν λειπουν, είναι οπωσδηποτε λιγοτερες.

Οι τουρκοι που κατλαβαν την Κρητη σταδιακα από τις τελευταίες δεκαετιες του 17^{ου} αιωνα μεχρι το 1771, δεν αλλοιωσαν την εικονα των αστικων κεντρων. Στα χρονια του αγωνα οι Οθωμανοι κρατουν στην κατοχη τους μοναχα τα φρουρια, ενώ οι Ελληνες ολη την υπαιθρο χωρα. Την περιοδο που ακολουθει και μεχρι το 1898, οποτε το νησι αποκτα την αυτονομια του, οι συνεχεις αγωνες των Κρητικων με τους Αιγυπτιους και τους Τουρκους το ερημωνουν. Ένα μεγαλο μερος του πληθυσμου μεταναστευει στα Επτανησα, την Πελοποννησο, τις Κυκλαδες. Θα μπορούσε λοιπον να πει κανεις ότι από αρχιτεκτονικης πλευρας, ο 19^{ος} αιωνας βρισκει το Ηρακλειο, το Ρεθυμνο, τα Χανια και τις υπολοιπες πολεις της Κρητης όπως περιπου τις ειχαν αφησει οι Ενετοι φευγοντας, αφου μετα από κάθε πολεμο και καταστροφη, οι κατοικοι, χωρις να απογοητευτουν, επισκευαζαν και εκτιζαν ξανα τα σπιτια και τους οικισμους τους.

Σε βαθμο μικροτερο απ'ότι τα επτανησα και η Κρητη, τα νησια του Αιγαίου δεχτηκαν την επιδραση της Δυσης, των Φραγκων κυριως και των Ενετων. Στο συνολο τους οι επιρροες υπηρξαν πολύ μικροτερης κλιμακας. Η αρχιτεκτονικη τους φυσιογνωμια παρεμεινε σε πολύ μεγαλο βαθμο πιστη στις τοπικες λαικες παραδοσεις και μονο καποια μεμονωμενα δειγματα αναγεννησιακων στοιχειων και στοιχειων μπαροκ παρατηρουνται, τα οποια όμως δεν καθοριζουν την εικονα του νησιου. Εξαιρεση αποτελουν τα μεγαλυτερα από τα Δωδεκανησα, που παρεμειναν υπο Ιταλικης κυριαρχια μεχρι το Β' Παγκοσμιο Πολεμο, επισης η Χιος και η Λεσβος.

Ασφαλως διαφορετικη από εκεινη των Επτανησων και της Κρητης είναι η διεισδυση εξωγενων αισθητικων στοιχειων στην αρχιτεκτονικη της ηπειρωτικης Ελλαδας και ορισμενων νησιων του ανατολικου Αιγαίου, περι το 1800. Οι α-ναπαποκρισεις είναι τωρα εμμεσες και από διαφορα κεντρα πολιτισμικης ακτινοβολιας, όχι μονο εκ δυσμων.

Τα σπουδαια αρχοντικα αυτων των περιοχων φανερωνουν την προοδο, την ευμαρεια και την πνευματικη καλλιεργεια των κατοικων τους. Στις συγκεκριμενες ιστορικες συνθηκες, και παρα το καθεστως υποτελειας στην Οθωμανικη κυριαρχια, μια αρχουσα ταξη ανθρωπων, που επιδιδεται σε προωθημενες, βιοτεχνικες και μεταπρακτικες δραστηριοτητες υπρτοπικης κλιμακας, βιωνει μιαν ατμοσφαιρα κοσμοπολιτισμου, και δεχεται, αμεσα η εμμεσα, τα κελευσματα του ευρωπαικου Διαφωτισμου. Η ιδιωτικη αρχιτεκτονικη που πηγασε από αυτές τις συνθηκες, δεν είναι αμιγως αστικη, αλλα εξακολουθησε να καλλιεργηται μεσα από δυναμικες ποιοτητες της λαικης παραδοσης, ισχυρα μεταλλαγμενες όμως από το στοιχειο της οικουμενικης συνειδησης που διακατειχε τις προνομιακες κοινοτητες του ελλαδικου χωρου.

Σε αντιθεση με τον νησιωτικο χωρο, στην υπολοιπη Ελλαδα, από την Μακεδονια και την Θρακη μεχρι την Πελοπονησο, συνανταμε παρομοιους κτιριολογικους τυπους με μικρες διαφορες μεταξυ τους, που, συμφωνα με τον Αριστοτελη Ζαχο, εχουν κοινή αφετηρια το Βυζαντινο σπιτι. Μεγαλα αρχοντικα διωροφα η τριωροφα με πετρινο ισογειο και ελαφροτερες κατασκευες από ξυλο

και τσατμα στους οροφους, οι οποιες, εκτος από την καθαρά στατική τους σκοπιμότητα, δίνουν την ευκαιρία στους τεχνίτες να ελιχθούν ευκολότερα, να κατασκευάσουν περισσότερα και μεγαλύτερα ανοίγματα, να δημιουργήσουν ενδιαφέρουσες ξυλοπηκτες προεξοχές, μεγάλους εξώστες, μορφές αντιστοιχίες με αυτές που συναντάμε σε ολοκληρω τον βαλκανικό χώρο. Σε σχήμα Γ και Π τα περισσότερα, συχνά απλά τετραπλευρά στο ισογείο, διατηρούν τον φρουριακό τους χαρακτήρα στον λιθοκτιστό κορμό τους με μικρά ανοίγματα, εκεί όπου βρίσκονται οι αποθήκες τα εργαστήρια και τα βοηθητικά.

Αντίθετα στους οροφους που αναπτύσσονται οι χώροι διήμερευσης της οικογένειας και υποδοχής, τα ανοίγματα γίνονται μεγαλύτερα, ενώ προς την εσωτερική αυλή τα ανοίχτα χαγιάτια επεκτείνουν την ζωή στην υπαίθρο.

Οι μορφολογικές επιλογές των πρωτομαστορών, των περιφερομένων «συντεχνιών», που οικοδόμησαν αυτά τα εντυπωσιακά αρχοντικά, περιλάμβαναν, εκτός από τα γηγενή, και το πλήθος δανειών στοιχείων, είτε από το πανδημό μπαρόκ και ροκόρο της κεντρικής Ευρώπης, είτε από την επίσημη κατοπτρική διαπλάση αυτών των ιδιωμάτων στην ανατολή, καθώς και μεμονωμένα κλασικίζοντα μοτίβα, όλα σε θαυμαστή ενιαία έκφραση.

Εδώ οι επιδράσεις της Ανατολής είναι φανερές. Ειδικοί χώροι για τις γυναίκες που χωρίζονται με καφασωτά, απουσία επιπλών, χαμηλοί σοβάδες στους καλούς οντάδες, όπου οι αφενταδες καθισμένοι σταυροπόδι ή μισοξαπλωμένοι πίνουν τον καφέ και καπνίζουν τον ναργίλε τους. Η πλούσια ξυλογλυπτή διακόσμηση των χώρων συμπληρώνεται με έναν πολυχρωμό ζωγραφικό διακόσμο και φεγγίτες με ζωηρόχρωμα τζαμιά, τα οποία σε συνδυασμό με τον υπολοιπό κινητό εξοπλισμό, χαρίζουν στο χώρο μια διαφορετική μαγική αίσθηση.

Τα συχνά ταξίδια των πλουσιών εμπορών στην Δύση και στην Κωνσταντινούπολη συντελούν ώστε σταδιακά να ενσωματωθούν στην διακόσμηση στοιχεία μπαρόκ και ροκόκο, καθώς και εικονογραφίες με τοπία τόσο της πόλης όσο και δυτικών πολιτειών που είχε τυχόν επισκευτεί ο ιδιοκτήτης. Έτσι, η διακόσμηση μετουσιώνεται σε διαχρονικό φορέα αναμνήσεων και εμπειριών.

Στην ορεινή Πελοπόννησο, την Αρκαδία, τη Μανη, τη Μονεμβασία οι κατοικίες είναι περισσότερο αυστηρές, πετρίνοι διωροφοί και τριωροφοί πυργοί, σκληροί και αυστηροί ογκοί με μικρά ανοίγματα. Αντίθετα στις παραθαλάσσιες πολιτείες, όπως το Ναυπλίο, τουρκικά και ενετικά στοιχεία δένονται σε ένα ξεχωριστό εικαστικό πλέγμα με τις δικές του ιδιομορφίες, και αυτό είναι μοναδικό.

4.4 Ιδεολογικά και αισθητικά ανοιγματα

Μετα το 1800 τα περισσότερο «αμιγή» κλασικά υποδείγματα κερδίζουν την αυξανόμενη προτίμηση των προοδευτικών ελλήνων στα υποδομικά εδάφη, και ασφαλώς εκείνων που ζουν στις παροικίες του εξωτερικού. Η διακεκριμένη κλασικίζουσα ροπή της αρχιτεκτονικής όχι μόνο σε κατοικίες αλλά και σε κτίρια προνοίας καταδεικνύει σαφώς και σήμερα το πνεύμα του ελληνικού ουμανισμού και τις προεκτάσεις του στον χώρο των ιδεών. Οι ιδέες αυτές στηρίζαν στο νου των ανθρώπων τις προσδοκίες για την απελευθέρωση της πατρίδας τους.

Τελικά, και όσον αφορά την εικόνα αυτής της πλούσιας σε ετερογενή στυλιστικά ιδιώματα αρχιτεκτονικής του προεπαναστατικού ελλαδικού χώρου, είναι ίσως παρακιδυμένο να τη θεωρήσει κανείς αβίαστα ως διακεκριμένο τονικό στοιχείο στην κλίμακα των δυτικών αστικών αξιών. Περισσότερο θα λέγαμε ότι είναι ένα «ημίτονιο» που αναδύθηκε προς το τέλος του 18^{ου} αιώνα, μέσα από ένα βιωματικό μορφώμα μακραιομένης υποτέλειας για να επισημάνει την ελπίδα και την προοπτική της αναγέννησης ενός νέου κοινωνικοπολιτισμικού συστήματος.

Από τις τελευταίες αλλωστε δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα, η γαλλική επανάσταση, το ρεύμα του διαφωτισμού που διαπέρασε ολοκληρή την Ευρώπη, η στροφή προς τον αρχαίο κόσμο, η οποία είχε ήδη ξεκινήσει πολύ παλαιότερα είχαν όλα αγγίξει και τον ελληνικό χώρο, σε περιοχές όπου οι συνθήκες είχαν πλέον ωριμάσει.

Ο 19^{ος} αιώνας ανοίγεται με λαμπρές προοπτικές για το μέλλον του σκλαβωμένου ελληνισμού. Η επαφή με τα νέα ρεύματα που επικρατούν στην Δύση αλλά και οι πολιτικές εξελίξεις στην Ανατολή, με τους αλληπαληλούς ρωσοτουρκικούς πολέμους, ενθαρρύνουν το ελληνικό στοιχείο και ενδυναμώνουν τις οικονομικές και πνευματικές ζυμώσεις που συντελούνται μέσα στους κόλπους του.

Οι εκτός Ελλάδας Έλληνες άστοι είναι ελεύθεροι πια να εκδηλώσουν τα αισθητά τους κατά της τυραννίας και να γίνουν οι φορείς των ορμητικών ρευμάτων του φιλελευθερισμού και των ιδεών της Γαλλικής επανάστασης, έχοντας συμαχούς τους ευρωπαίους άστους και τους εκπροσώπους των τεχνών και της διανοησης.

4.5 Το νεοσυστατο κρατος - Επιβολη του σχεδιασμου επι Καποδιστρια.

Αντιθετα με ότι πιστευεται ευρεως , ο νεοκλασικισμος δεν πρωτοεμφανιστηκε στην ελλαδα με τους βαυαρους. Ηδη από το 1815, οποτε ολοκληρωθηκε η αγγλικη κατοχη στα επτανησα με την καταληψη της κερκυρας , αρχιζουν να χτιζονται τα πρωτα κτιρια σε νεοκλασικο ρυθμο. Τα μεγαλυτερα και σημαντικότερα εργα εκτελεστηκαν όπως ηταν φυσικο, στην ίδια την κερκυρα, πρωτευουσα της επτανησου πολιτειας. Ηδη αλλωστε, από την περιοδο της Γαλλικης κατοχης, ειχε αρχισει εντονη ανοικοδομηση στο νησι. Τα βολτα στο Λιστον, την πολη γνωστη αφιδωτη στοα στη Σπιαναδα, είναι εργο του Γαλλου αρχιτεκτονα Lesseps, προφανως επηρεασμενου από τους συναδελφους του Percier και Fontaine, που ειχαν κατασκευασει την τοξοστοιχια στη Rue de Rivoli στο Παρισι.

Στην κερκυρα, και επι Γαλλικης κατοχης παντα, το 1811, ιδρυθηκε και η πρωτη σχολη καλων Τεχνων, ικανη να συγκριθει με τις αντιστοιχες ευρωπαικες. Καθηγητης της Πολιτικης Αρχιτεκτονικης διοριστηκε εκει ο Κεφαλλονιτης Γερασιμος Πισσαμανος (1782-1825) με σοβαρες σπουδες στην ακαδημια Καλων Τεχνων του Αγιου Λουκα στη Ρωμη και στη συνεχεια στο Παρισι. Το 1817 ιδρυθηκε από τον Αντωνιο Βιλλα ιδιαιτερη σχολη Αρχιτεκτονικης, η οποια όμως δεν φαινεται να λειτουργησε για μεγαλο διαστημα.

Στις σχολες αυτές φοιτησαν οι πρωτοι ελληνες διπλωματουχοι αρχιτεκτονες, οι οποιοι χρησιμοποiehθηκαν στη συνεχεια τοσο από τους Αγγλους στα Επτανησα οσο και από τον Καποδιστρια στο εργο της ανασυγκροτησης του νεοσυστατου ελληνικου κρατους. Στη σχολη του Βιλλα φαινεται ότι φοιτησε για ένα διαστημα και ο σημαντικότερος ίσως ελληνας αρχιτεκτονας της Κερκυρας , ο Ιωαννης Χρονης, στον οποιο οφειλονται πολλα από τα πολύ γνωστα κτιρια του νησιου (Ιονικη Τραπεζα, Ιονικο Βουλευτηριο, αρχοντικο Καποδιστρια κ.α.). Το 1831, εχοντας συμπληρωσει τις σπουδες του στην Ιταλια, επιστρεφει και αρχιζει να δραστηροποιειται στην ιδιαιτερη πατριδα του.

Σημαντικο είναι επισης το εργο των ξενων, και κυριως των Αγγλων, μηχανικων στα Ιονια, στη Κερκυρα, το ανακτορο των Μιχαηλ και Γεωργιου με το κομψο δωρικο περιστυλιο, του G. Whitmore, ο ναος του Αγιου Γεωργιου με δωρικο επισης ρυθμο, ο «μονοπτερος» (Ιονικο μνημειο κυκλικης κατοψης), που χτιστικε προς τιμη του πρωτου Αρμοστη, Thomas Maitland, το Mon Repos, χαρακτηριστικο δειγμα αγγλικης επαυλης στα προτυπα των Adam και Jefferson, το δικαστικο μεγαρο και το Μαρκατο του από τον P.H. Kennedy στο Αργοστολι και στο Ληξουρι αντιστοιχα, το φαναρι των Αγιων Θεοδωρων του de Bosset επισης στη Κεφαλλονια, είναι μερικα από τα δημοσια κτιρια νεο-

κλασικού ρυθμού που κτιστικαν εκείνη την εποχή στα Επτάνησα. Τους Αγγλους αρχιτεκτονες και μηχανικους ακολουθησαν οι νεαροι ελληνες συναδελφοι τους, μεταφεροντας τον ρυθμο από τις δημοσιες στις ιδιωτικες οικοδομες. Δεν είναι σπανια δε τα παραδειγματα οπου σε παλια ενετικα, στρατιωτικα κυριως, κτιρια, μετασκευαστηκαν οι οψεις συμφωνα με τις νεες τασεις. Ετσι το 1828, όταν ο Καποδιστριας εφτασε στη Ελλάδα, η αρχιτεκτονικη του κλασικισμού ειχε ήδη εξαπλωθει στα Επτάνησα.

Μετα τον πολυχρονο αγωνα, ο οποιος αλλωστε διαρκουσε ακομη, η χωρα βρισκεται πυρπολημενη κατεστραμενη, λεηλατημενη. Η εκταση της φθορας και των ερειπιων υπηρξε τρομακτικη. Μεσα σε τετοιο χαος, ο Καποδιστριας αναλαμβανει το δυσκολο εργο να δημιουργησει κρατος. Η περιοδος που διακυβερνησε, αν και συντομη, εχει βαρυνουσα σημασια για την πορεια της νεοτερης ελληνικης αρχιτεκτονικης και πολεοδομιας και διεπεται από πνευμα λιτοτητας και αυστηροτητας, διαφορετικο από αυτό που επικρατησε μετα την αφιξη του οθωνα και των Βαυαρων.

Η πολιτικη που ασκησε ο Καποδιστριας θα μπορούσε ισως να συνοψιστει σε μια και μονο φραση «εις δεινα ελληνικα, θεραπεια ελληνικη». Με αυτή την γενικη θεωρηση επιχειρησε, από τις πρωτες κιολας μερες της αφιξης του, την ανοικοδομηση της Ελλάδας. Βασικος συνεργατης του ο κερκυραιος μηχανικος, αξιωματικος του γαλλικου στρατου και προσωπικος του φιλος, Σταματης Βουλγαρης, ένα από τα λιγα προσωπα που αποτελουσαν την ακολουθεια του στο πλοιο που τον εφερε στην χωρα τον Ιανουαριο του 1828. Διπλα στον Βουλγαρη, ένα επιτελειο από ειδικα εκπαιδευμενους πολεοδομους, γεωδαιτες, αρχιτεκτονες, μηχανικους, στρατιωτικους και πολιτικους, ελληνες και ξενους. Αλλοι από αυτους ειχαν ήδη μεγαλη η μικρη πειρα σε πολιτικα και οχειρωματικα εργα, όπως ο Θ. Βαλλιανος, ο Καρολος de Schaumbourg, αξιωματικοι και οι δυο του ρωσικου μηχανικου σωματος, ο Α. Th. Garnot, ο Pauzie, ο E. Peytier, ο Audoy, μελη της γαλλικης στρατιας του Maison, ο A. Devaud, και ο P. Irrpoliti από την Ελβετια και την Ιταλια αντιστοιχα. Αλλοι, κυριως οι Ελληνες Σ. Κλεανθης, Δ. Σταυριδης, Στ. Ησαιας, Ι. Καλεργης, Εμμ. Μανιτακης, ειχαν μολις τελειωσει τις σπουδες τους σε στρατιωτικες σχολες η αρχιτεκτονικες ακαδημιας της Ευρωπης (Αυστρια, Γαλλια, Ιταλια) και ερχονταν να προσφερουν τις υπηρεσιες τους στην πατριδα. Αναμεσα τους και πολλοι Επτάνησιοι, εκτος από τον Θ. Βαλλιανο και τον Ι. Καλεργη, τους οποιους ήδη αναφεραμε, ο Λ. Ζαβος και ο Α. Γασπαρης-Καλανδρος από την Λευκαδα, ο Α. Τσερουλης και ο Στ. Λυκουδης από την Κερκυρα, ο Δ. Βαλσαμακης και, προς το τελος της περιοδου, ο Γ. Μεταξας από την Κεφαλλονια.

Συμφωνα με τα στοιχεια που διαθετουμε, στα τρισημιση χρονια της διακυβερνησης της χωρας από τον Ι. Καποδιστρια, ολοκληρωθηκαν τα πολεοδομικα σχεδια για εννεα ελληνικες πολεις, το Ναυπλιο, το Αργος, την Τριπολη, την

Ιtea, την Κορινθο, το Λιδωρικι, το Αιγιο, την Πατρα, και την Πυλο. Παραλληλα, προχωρουσε ο σχεδιασμος για άλλες επτα, ενώ για μερικες ειχε γινει η προεργασια για να αρχισει η πολεοδομικη τους ανασυγκροτηση. Εχουμε δηλαδη ένα συνολο 22 πολεων και 19 σχεδιων, άλλων ολοκληρωμενων και άλλων όχι, πολλα από τα οποια εξακολουθουσαν να ισχυουν για δεκαετιες αργότερα.

Ειδικα διαταγματα καθοριζαν επισης ότι ηταν σχετικο με την ανοικοδομηση των πολεων βασει πολεοδομικου σχεδιου, με την ανευρεση πορων για την ανεγερση τους. Μια ολοκληρη σειρα διαταγματα αφορουσε την ανοικοδομηση συγκεκριμενων πολεων. Μονο για την Αθηνα δεν ειχε εκδοθει ειδικο διαταγμα επειδη η πολη δεν ειχε προσαρτηθει επισημα στο νέο κρατος. Σημερα όμως είναι πλεον βεβαιο ότι την εντολη και τις οδηγιες για την χαρτογραφηση της, τους Κλεανθη και Schaubert, την ειχε δώσει ο ίδιος ο Καποδιστριας την ανοιξη του 1831.

Ο ορθολογισμος και η επιδιωξη λειτουργικότητας χαρακτηριζαν τον σχεδιασμο των νεων πολεων. Η επιδραση των γαλλικων προτυπων, ετσι όπως αυτά συνταχθηκαν στα πρωτα χρονια της Γαλλικης επαναστασης και στη συνεχεια της Πρωτης αυτοκρατοριας, είναι φανερη, αφου οι περισσοτεροι απο τους μηχανικους ειχαν Γαλλικη παιδεια.

Ταυτοχρονα εκδοθηκαν οι πρωτοι οικοδομικοι κανονισμοι. Σαφεις οδηγιες καθοριζαν το υψος των οικοδομων, τα δομικα υλικα, τις τοιχοποιιες, που οφειλαν να είναι ασφαλεις. Αναφερεται επισης με σαφηνεια ότι κάθε οικοδομη θα ελεγχονταν από πολιτικο μηχανικο. Ο ελεγχος αφορουσε θεματα στερεοτητας

και υγιεινής της κατασκευής, αλλά και ζητήματα μορφολογικά, όπως την διαμόρφωση των οφειών και την σχέση των ογκών.

Οι πρώτες πόλεις που δέχονται τον ευεργετικό αντίκτυπο της πολιτικής Καποδιστρία είναι φυσικά η Αίγινα, προσωρινή έδρα της κυβέρνησης, όπου εγκαθίσταται προσωρινά ο Κυβερνήτης, και στη συνέχεια το Ναυπλίο. Στην Αίγινα κτιζείται το πρώτο και μεγαλύτερο κτίριο της Καποδιστριακής περιόδου, καθαρό δείγμα εντεχνης αρχιτεκτονικής. Προκειται για το Ορφανοτροφείο, το φιλανθρωπικό καταστήμα που ιδρύθηκε από τον Κυβερνήτη με σκοπο να στεγάσει τα ορφανα του αγώνα, τα λεγομενα ψυχοπαιδια των στρατιωτων, που ακολουθουσαν το στρατο από τοπο σε τοπομε όλες τις προφανεις συνεπειες.

Η μελετη και η κατασκευη του Ορφανοτροφείου ανατεθηκε στον Θεοδωρο Βαλλιανο, αποφοιτο της στρατιωτικης σχολης της Πετρουπολης και αξιωματικο του σωματος των «Ινζενιερων» του Τσαρου. Προκειται για μεγαλο συγκροτημα, διαστασεων 140x80 μ., οργανωμενο γυρω από μια κλειστη εσωτερικη αυλη. Οι βασικες αρχες της οργανωσης του θυμιζουν τα αντιστοιχα ευρωπαικα κολεγια του 18^{ου} αιωνα. Η αυστηρη συμμετρια της κατοψης, η απλοτητα και η σαφηνεια στην οργανωση της, δηλωνει σχεδιασμο από στρατιωτικο μηχανικο. Η ίδια συμμετρια, αυστηροτητα και λιτοτητα χαρακτηριζει και τις οφεις, όπου διακρινει κανεις τυπικα στοιχεια του κλασικισμου, δειγματα του οποιου ειχε γνωρισει ο Βαλλιανος στην Τσαρικη Ρωσια, εκει ως υλοποιηση των ιδανικων της απολυτης μοναρχιας, διαμορφωμενα όμως μεσα από το προσωπικο γουστο μιας σειρας από τσαρους και τσαρινες.

Η τυπολογια του ορφανοτροφείου ακολουθει την αντιστοιχη κτιριων με παρομοιες λειτουργιες τοσο στον ευρωπαικο χωρο όσο και στην ανατολη, αποτελεί λαμπρο δειγμα συναντησης της ελληνικης αρχιτεκτονικης παραδοσης και ενός πρωιμου ρομαντικου κλασικισμου.

Το ορφανοτροφείο χρησιμευε επίσης ως είδος σχολείου για μεγαλο αριθμο εργατων (πάνω από 2000 ανειδικευτοι εργατες απασχοληθηκαν για την κατασκευη του, και εκτος από τους ειδικευμενους τεχνιτες, δουλεψαν εκει μαστορες, κτιστες, μαραγκοι, φουρνελατζηδες, πετροκοποι, μαρμαριτζηδες, πηλοποιοι, πελεκανοι, πριονισταδες κ.α.).

Η ελλειψη μηχανικων αρχιτεκτονων αλλά και εξειδικευμενων μαστορων απασχολησε, μεταξύ άλλων, τον Καποδιστρια και τους συνεργατες του, οι οποιοι αναγκαστηκαν είτε να φερουν στην Ελλάδα πρωτομαστορες από την Ιταλια και την Γαλλια για αν διδαξουν την τεχνη τους, είτε να στείλουν εκει τεχνιτες να σπουδασουν και στη συνεχεια επιστρεφοντας, να διδαξουν τους υπολοιπους.

Είναι λοιπόν αυτονοήτη η θερμή υποδοχή που επιφύλαξε τόσο ο Καποδιστριας όσο και ο γνωστός λογίος και αρχαιολόγος Αντρέας Μουστοξυδης στους Σταματή Κλεάνθη και Eduard Schaubert, όταν οι τελευταίοι αφτάσαν στην Ελλάδα στα τέλη του 1829, πολύ περισσότερο δε καθώς έφεραν μαζί τους συστατική επιστολή του βαβάρου φιλελλήνα Karl Wilhelm Freiherr von Heideck. Αποφοίτοι της αρχιτεκτονικής σχολής του Βερολίνου, μαθητές του K.F. Schinkel και του W. Stier, είναι αυτοί που πρώτοι φέρνουν στη χώρα το πνεύμα του ελληνικού νεοκλασικισμού της βερολινεζικής σχολής, πνεύμα μέτρου και ισορροπίας αντιστοιχεί με εκείνο της κλασικής ελληνικής αρχαιότητας.

Στο μεταξύ, ο Μουστοξυδης έχει έρθει ήδη σε επαφή με τους δύο αρχιτεκτονικές που έχουν εγκατασταθεί στη Αίγινα και έχουν αναλάβει την μελέτη μιας μεγάλης συνθέσης που θα αποτελείται από τρία κτίρια, το κεντρικό σχολείο, ένα μουσείο και μια βιβλιοθήκη, μια μικρή τριλογία αντιστοιχεί με αυτή που θα κτιστεί λίγα χρόνια αργότερα στην Αθήνα από τους αδερφούς Hansen. Παρόλο που δεν έχουν βρεθεί τα σχέδια αυτής της σύνθεσης, από τον προϋπολογισμό της, τον πρώτο προϋπολογισμό της περιόδου που έχει συνταχθεί από Έλληνα μηχανικό, φαίνεται καθαρά ότι προκειται για νεοκλασική σύνθεση. Το έργο είναι υπερβολικά ακριβό για τις οικονομικές δυνατότητες του νεοσύστατου κράτους και δεν πραγματοποιείται, κατοχυρώνει όμως την θέση των μαθητών του Schinkel.

Λίγο αργότερα εγκαινιάζεται το πρώτο έργο των δύο αρχιτεκτόνων στην Ελλάδα. Προκειται για το Ευναρδείο, στην Αίγινα, προορισμένο για να στεγάσει το κεντρικό σχολείο. Με μορφολογία καθαρά νεοκλασική, υπήρξε το σημαντικότερο δείγμα της Καποδιστριακής περιόδου, όχι μόνο στην Αίγινα, αλλά σε ολόκληρη την τότε Ελλάδα. Ακολουθούν άλλα δύο σχολεία, τα αλληλοδιδακτικά Ύδρας και Σπετσών, πολύ απλούστερα αλλά πάντοτε σε νεοκλασικό ρυθμό.

Η όποση του Κλεάνθη ότι παρόμοια κτίρια θα πρέπει να κτίζονται όσο το δυνατόν σε εμφανέστερα σημεία των πόλεων για να αποτελούν αξιοθέατο και να μπορούν να τα βλέπουν όλοι θα επικρατήσει σχεδόν για έναν ολόκληρο αιώνα. Είναι χαρακτηριστικός ο μεγάλος αριθμός νεοκλασικών σχολείων που χτίστηκαν τόσο στην ελεύθερη Ελλάδα όσο και στις αλυτρωτές περιοχές.

Παράλληλα προχωρεί η ανοικοδόμηση των πόλεων, με πρώτο φυσικά το Ναύπλιο, όπου έχει εγκατασταθεί η Κυβέρνηση αλλά και ο Κυβερνήτης. Νέες οικοδομές χτίζονται σε απλό νεοκλασικό ρυθμό, ενώ παράλληλα παλαιότερα κτίρια που είχαν κτιστεί κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας επισκευάζονται και κοσμούνται με ποικίλα νεοκλασικά στοιχεία, διατηρώντας όμως τα μαρμαρίνα ενετικά θυρώματα. Με διαταγή του Καποδιστρια τα σαχνίσια καθαιρούνται ως τουρκικά στοιχεία και η πόλη αρχίζει να παίρνει ευρωπαϊκή μορφή. Εντούτοις λοιπόν εξειδικευμένοι τεχνίτες και υλικά.

5 Ανάλυση της αποτύπωσης.

Το Μαράσειο ορφανοτροφείο Κέρκυρας χτίστηκε το 1911, με δωρεά του Γρηγορίου Μαρασλή, σε οικόπεδο της λεωφόρου Αλεξάνδρας συνολικής έκτασης 3.200 τμ. Συνορεύει στα βορειοδυτικά και νοτιοανατολικά με σύγχρονα του ιδιωτικά οικήματα, στα νοτιοδυτικά με την κεντρική οδική αρτηρία της λεωφόρου Αλεξάνδρας που συνδέει την πλατεία Σαρόκου με την παραλιακή λεωφόρο Δημοκρατίας της Γαρίτσας, στα βορειοανατολικά με την οδό Γρηγορίου Μαρασλή, που πήρε το όνομα του δωρητή του ορφανοτροφείου.

Πέτρινος αυλόγυρος ύψους 2.80 μ. ορίζει τον υπαίθριο χώρο του κτιρίου. Το κτίριο του ορφανοτροφείου χωροθετείται στην νοτιοδυτική πλευρά του οικοπέδου και είναι τετραγωνικού σχήματος, συνολικού εμβαδού 1231.5 τμ. με εσωτερικό αίθριο 210 τ.μ.. Στην πίσω πλευρά του κτιρίου αφήνεται ελεύθερος υπαίθριος χώρος 1300 τ.μ. με πλούσια βλάστηση από φοίνικες, χαμαίρωπες και εσπεριδοειδή, ο οποίος χρησιμοποιούνταν ως παιδική χαρά όταν το ορφανοτροφείο λειτουργούσε.

5.1 Μορφολογία.

Πρόκειται για ένα μεγαλόπρεπες νεοκλασικό κτίριο με έντονα εκλεκτιστικά χαρακτηριστικά. Η κυρία όψη του προς τη λεωφόρο Αλεξάνδρας εμφανίζει έντονα μορφολογικά χαρακτηριστικά και υπερέχει από τις υπόλοιπες τρεις, με αποτέλεσμα την επιβολή της παρουσίας της στην λεωφόρο. Το κεντρικό τμήμα της όψης, στην οποία βρίσκεται η κεντρική είσοδος, τονίζεται με μερική υποχώρηση του σε σχέση με τα άλλα δυο τμήματα και με την δημιουργία υπαίθριου υπόστυλου χώρου στο ισόγειο και προβόλου στον όροφο. Χαρακτηριστικό στοιχείο της είναι ο τριμερής διαχωρισμός σε βάση, κορμό, στέψη (υποτονικά φαίνεται και στις άλλες όψεις) καθώς και η επιμέρους κατά ζώνες τριμερείς με αποτέλεσμα τον τονισμό της οριζοντιότητας.

5.2 Τυπολογία.

Το κτίριο αποτελείται από υπόγειο, ισόγειο και όροφο. Είναι τετραγώνου σχήματος με εσωτερικό αίθριο και περιμετρικό διάδρομο γύρω από αυτό. Στο κτίριο διακρίνεται έντονα η κατά μήκος αξονικότητα. Η κυρία είσοδος βρίσκεται στην όψη του κτιρίου επί της λεωφόρου Αλεξάνδρας, ενώ υπάρχει μια δευτερεύουσα από την αυλή στην οδό Μαρασλή. Η άνοδος προς τον όροφο γίνεται από τα δυο κλιμακοστάσια που βρίσκονται κοντά στις εισόδους. Στην οργάνωση της κάτοψης κυριαρχούν οι τέσσερις γωνιακοί χώροι – πύργοι. Οι εσωτερικοί χώροι επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω περιμετρικού διαδρόμου.

5.3 Δομοστατική οργάνωση – κατασκευή.

Η περιμετρική τοιχοποιία είναι κατασκευασμένη με λιθοδομή στα θεμέλια, στο ισόγειο και στον όροφο. Το πλάτος της στο υπόγειο είναι 0.80 μ. ενώ στο ισόγειο και στον όροφο υνιά 0.70 μ. οι εσωτερικοί διαχωριστικοί τοίχοι είναι από λιθοδομή πλάτους 0.50 μ. , ενώ οι τοίχοι του αίθριου είναι από σπτοπλινθοδομή πλάτους 0.70 μ.

Τα ανοίγματα του κτιρίου τοποθετούνται στην προς τα έξω πλευρά της τοιχοποιίας αφήνοντας περβάζι τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά.

Τα πατώματα του ισόγειου είναι κατασκευασμένα από μεταλλικά διπλά ταυ , που βρίσκονται μεταξύ τους σε απόσταση 0.65 μ. και το ενδιάμεσο κενό γεφυρώνεται τοξωτά με συμπαγή τούβλα. Τα πατώματα του ορόφου είναι από ξύλινους δοκούς σε απόσταση 0.25 μ. μεταξύ τους και επικαλύπτονται από ξύλινες δεκάδες.

Τα δάπεδα του ισόγειου είναι από μωσαϊκό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δάπεδα των δυο εισόδων του κτιρίου όπου σχηματίζονται μοτίβα από μαρμαρόπλακες σε ασπρόμαυρο χρώμα. Το δάπεδο των περιμετρικών διαδρομών είναι και αυτό από μαρμαροπλακες σε άσπρο μαύρο, διαστάσεων 0.20 x 0.20 μ. Τα δάπεδα του ορόφου είναι από δειλινό πάτωμα με φαρδιές τάβλες όπως συμβαίνει και με τον περιμετρικό διάδρομο του ορόφου. Το δάπεδο του προβόλου καλύπτεται από τσιμεντούπολης διαστάσεων 0.25 x 0.25 μ. σε άσπρο και μαύρο χρώμα.

Οι οροφές του ισόγειου και του ορόφου είναι επιχρισμένες. Το επίχρισμα έγινε πάνω σε ξύλινο καφασωτό πλαίσιο, το οποίο στερεώθηκε πάνω σε ξύλινους δοκούς.

Η στέγη είναι κατασκευασμένη από ξύλινα ζευκτά τεγίδες πάνω στις οποίες είναι στερεωμένες οι επιτεγίδες για τα γαλλικού τύπου κεραμιδιά. Η στέγη βρίσκεται σε 4.40 μ. απόσταση από την οροφή, γεγονός που την κάνει επισκέψιμη.

Η σκάλα της δευτερεύουσας εισόδου του κτιρίου είναι σύγχρονη του. Τα πρώτα έξι πατήματα είναι από μάρμαρο, ενώ τα υπόλοιπα ξύλινα. Η σκάλα της κυρίας εισόδου είναι μεταγενέστερη, κατασκευασμένη από οπλισμένο σκυρόδεμα (μπετόν) και τα πάτημα της υπενδεδυμένα με μάρμαρο.

5.4 Αλλαγές – Μετατροπές στο κτίριο.

Το κτίριο του ορφανοτροφείου ως νεοκλασικού τύπου διέπεται από συμμετρία, η οποία όμως ανατράπηκε, προκειμένου να καλυφτούν οι λειτουργικές ανάγκες του κτιρίου. Μελετώντας το κτίριο διαπιστώθηκε η ύπαρξη διαχωριστικών τοίχων οι οποίοι είναι κατασκευασμένοι από νοβοπάν και ύψους μερικές φορές χαμηλότερου του ύψους ορόφου (5.60 μ.), καθώς και ίχνη τους που μαρτυρούν τις κατά καιρούς αλλαγές – μετατροπές που υπέστη το κτίριο στους εσωτερικούς του χώρους, προκειμένου να καλύψει τις λειτουργικές του ανάγκες. Για τον ίδιο λόγο άλλαξε και ο ρόλος του διαδρόμου, ως περιμετρικός που ήταν, στο ισόγειο αφού σε δυο τμήματα του προστεθήκαν τοίχοι πλάτους 0.60 μ. από τούβλα. Επίσης καλύφθηκαν τα δυο γωνιακά ανοίγματα στις τέσσερις πλευρές του αίθριου στο ισόγειο καθώς και δυο παράθυρα της όψης προς την αυλή.

Οι αλλαγές αυτές πραγματοποιήθηκαν σε τρεις περιόδους:

- 1) Το 1965, οπότε το ορφανοτροφείο λειτουργούσε στο ισόγειο, ενώ στον όροφο το παράρτημα του κέντρου βρεφών «Μητέρα» Αθηνών, παράλληλα τότε έγινε η εγκατάσταση της κεντρικής θέρμανσης (από τις πρώτες στην Κέρκυρα).
- 2) Το 1976, οπότε το ορφανοτροφείο λειτουργούσε στον όροφο, ενώ στο ισόγειο ο βρεφονηπιακός σταθμός και το ΠΙΚΠΑ.
- 3) Το 1991, οπότε το ιστορικό αρχείο εγκαταστάθηκε στο κτίριο για την ασφάλεια του ιστορικού, επιστημονικού υλικού θεωρήθηκε σκόπιμο να

τοποθετηθούν μεταλλικά κιγκλιδώματα στην εξωτερική πλευρά των παραθύρων του αίθριου. Επίσης καλύφθηκαν τα δάπεδα του ορόφου με πλαστικό δάπεδο σε απομίμηση ξύλου.

5.5 Αξιολόγηση φθορών

Τα εξωτερικά και εσωτερικά επιχρίσματα παρουσιάζουν φουσκώματα, ρωγμές και αποκολλήσεις, οφειλόμενες κυρίως σε διεύθυνση υγρασίας.

Τα τραβηχτά κονιάματα των όψεων παρουσιάζουν μερικές φθορές.

Τα εσωτερικά κουφώματα (πόρτες) βρίσκονται σε άριστη κατάσταση, ενώ τα εξωτερικά (παράθυρα και πόρτες) παρουσιάζουν φθορές, υγρασίες φουσκώματα και αποκόλληση του χρώματος. Ακόμη μεγαλύτερες φθορές παρουσιάζουν τα παντζούρια, αφού είναι άμεσα εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες.

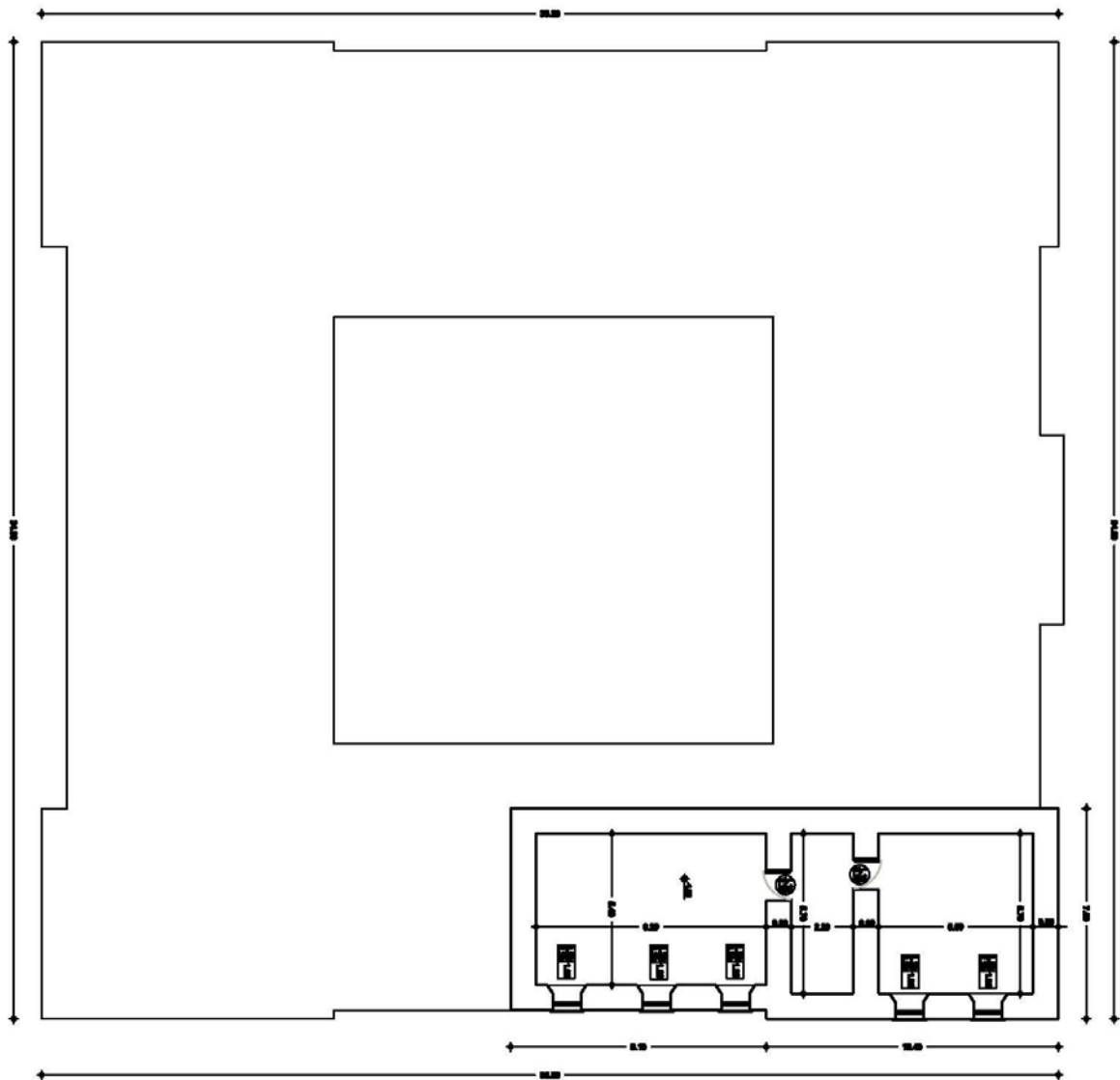
Τα δάπεδα από μωσαϊκό καθώς και αυτά από μαρμαροπλακες βρίσκονται γενικά σε καλή κατάσταση. Τα ξύλινα πατώματα παρουσιάζουν προβλήματα υγρασίας, φουσκώματος, οξειδώσεις των μεταλλικών ελασμάτων.

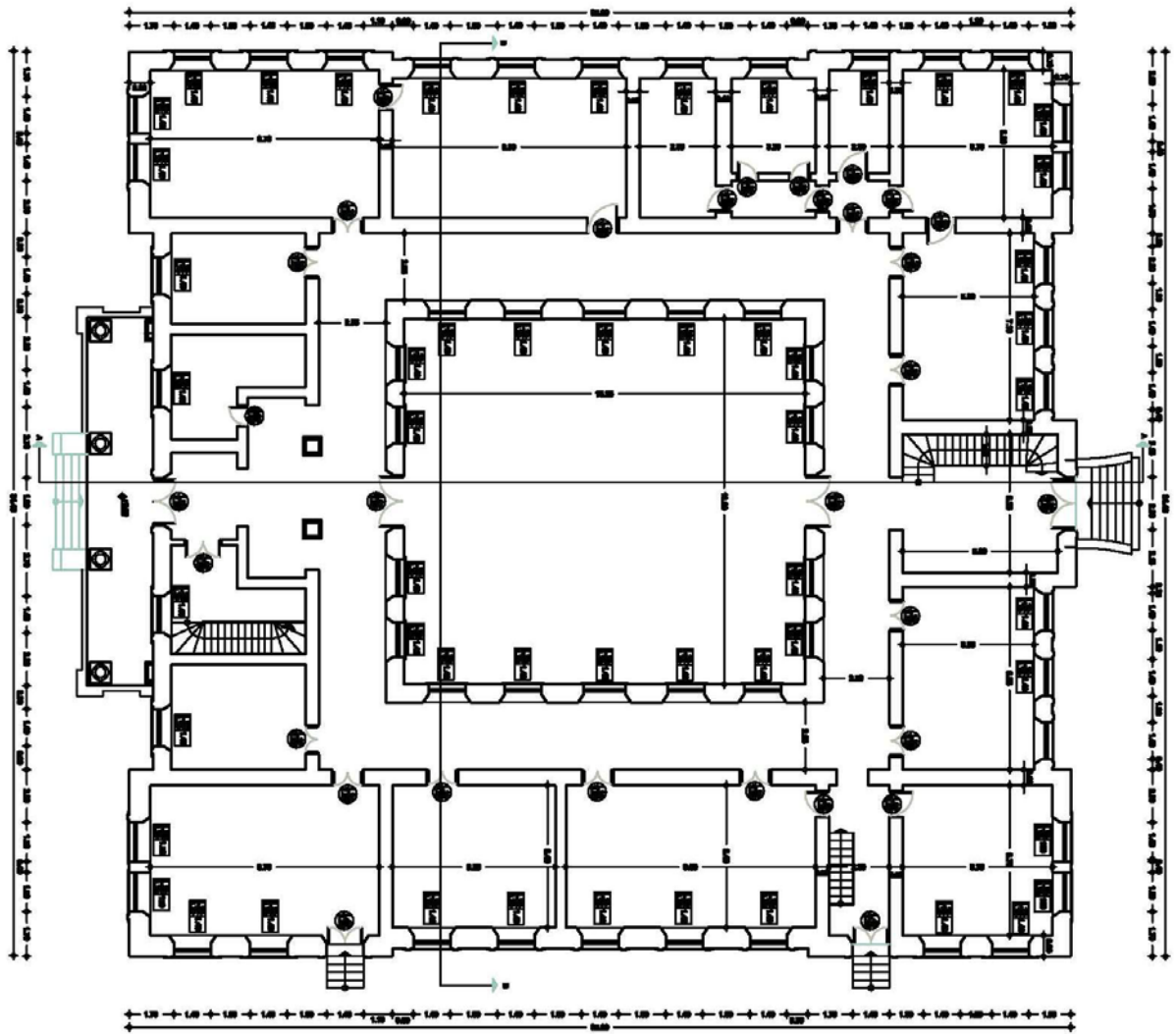
Σε πολλά σημεία το κονίαμα της οροφής έχει ρυγματωθεί η αποκολληθεί.

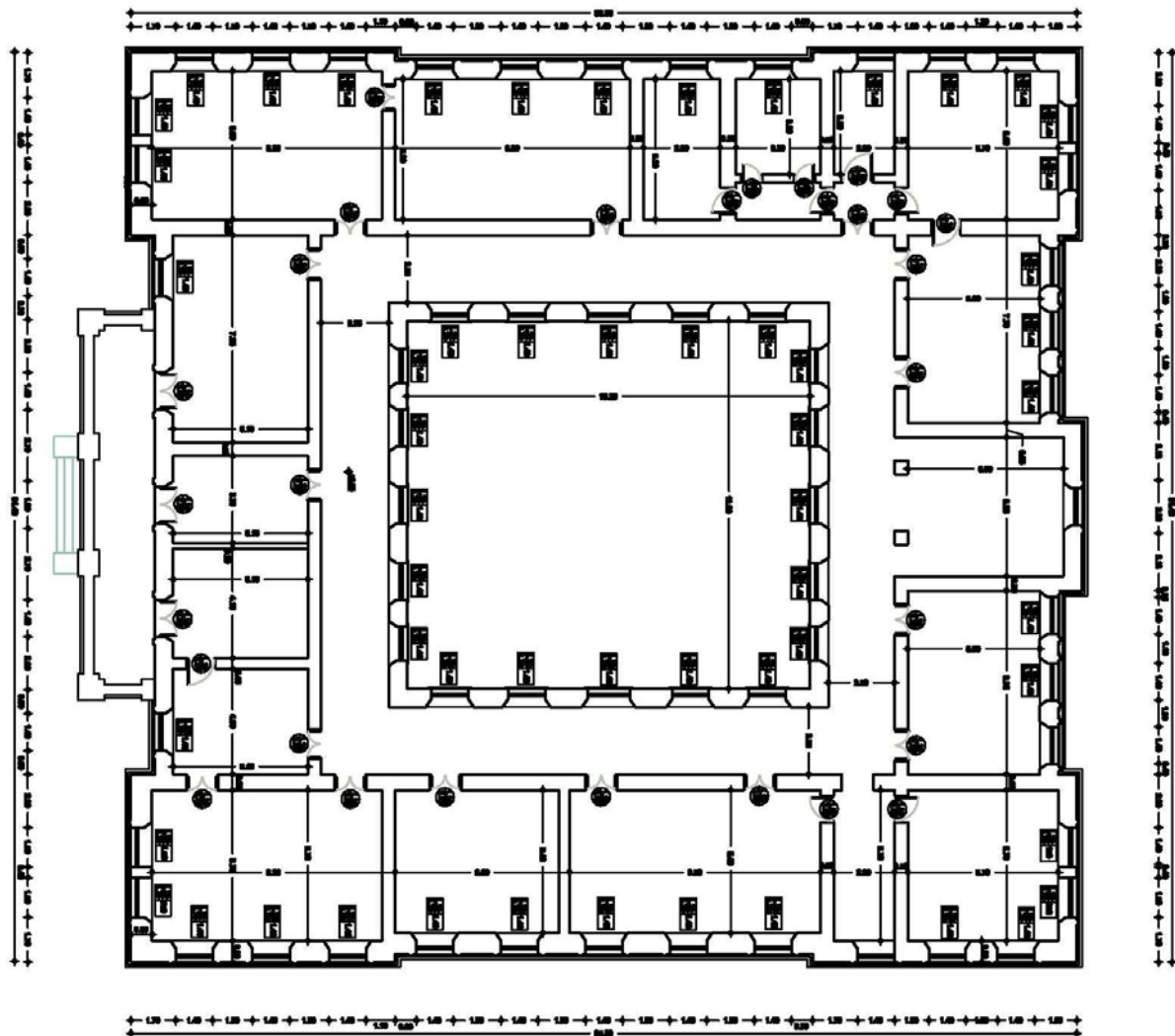

6 Σχέδια

6.1 κατόψεις

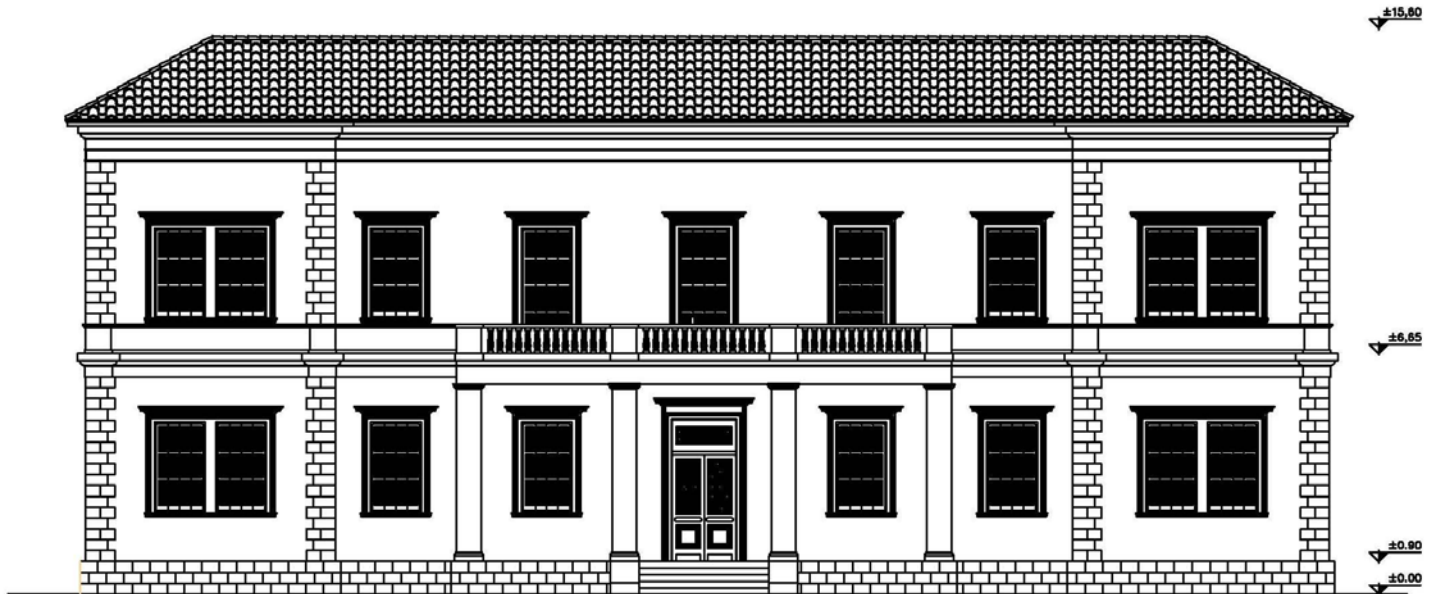

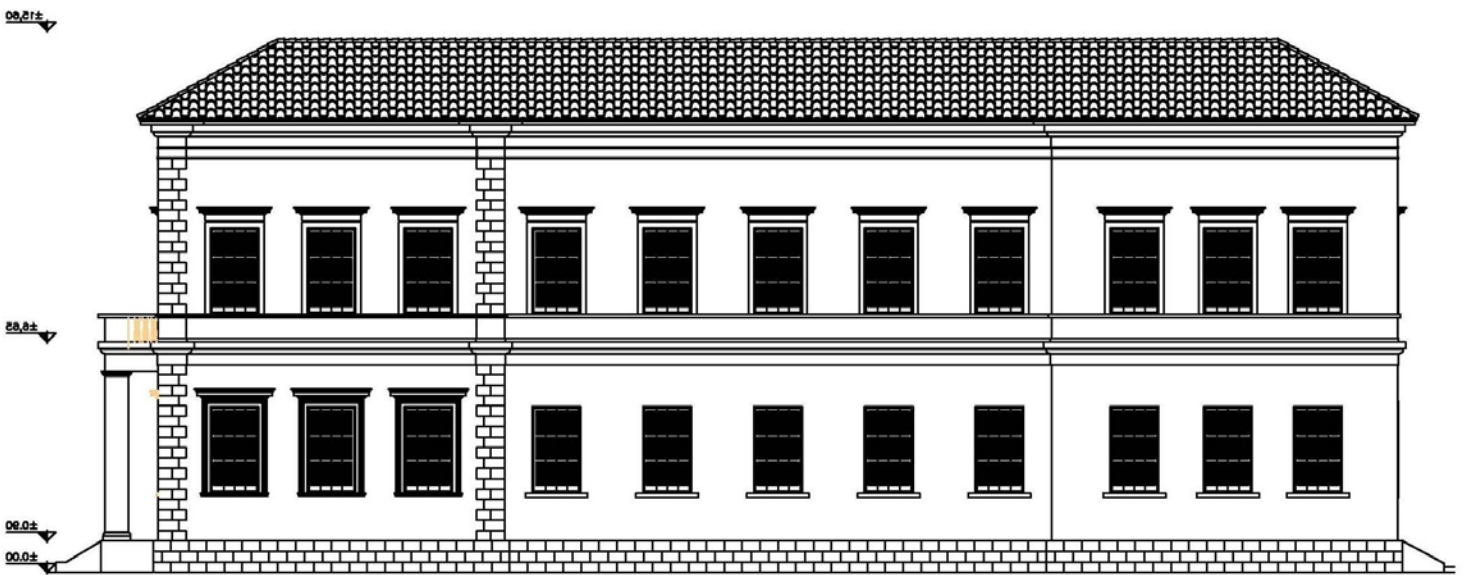
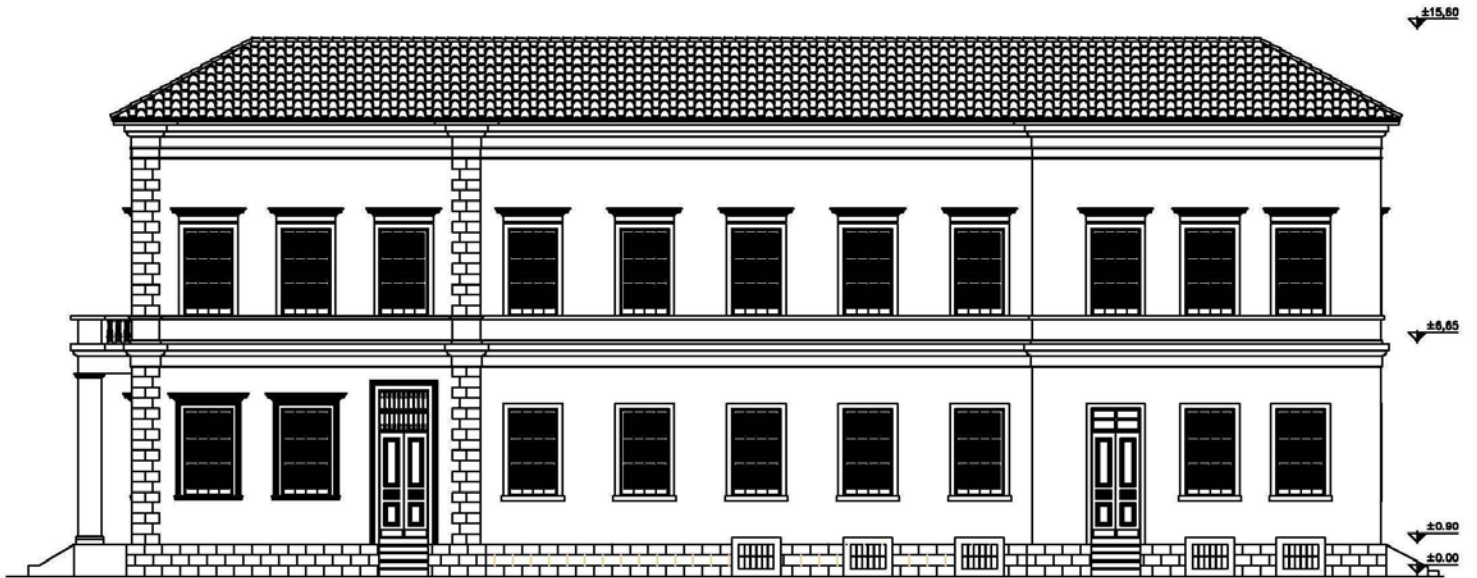

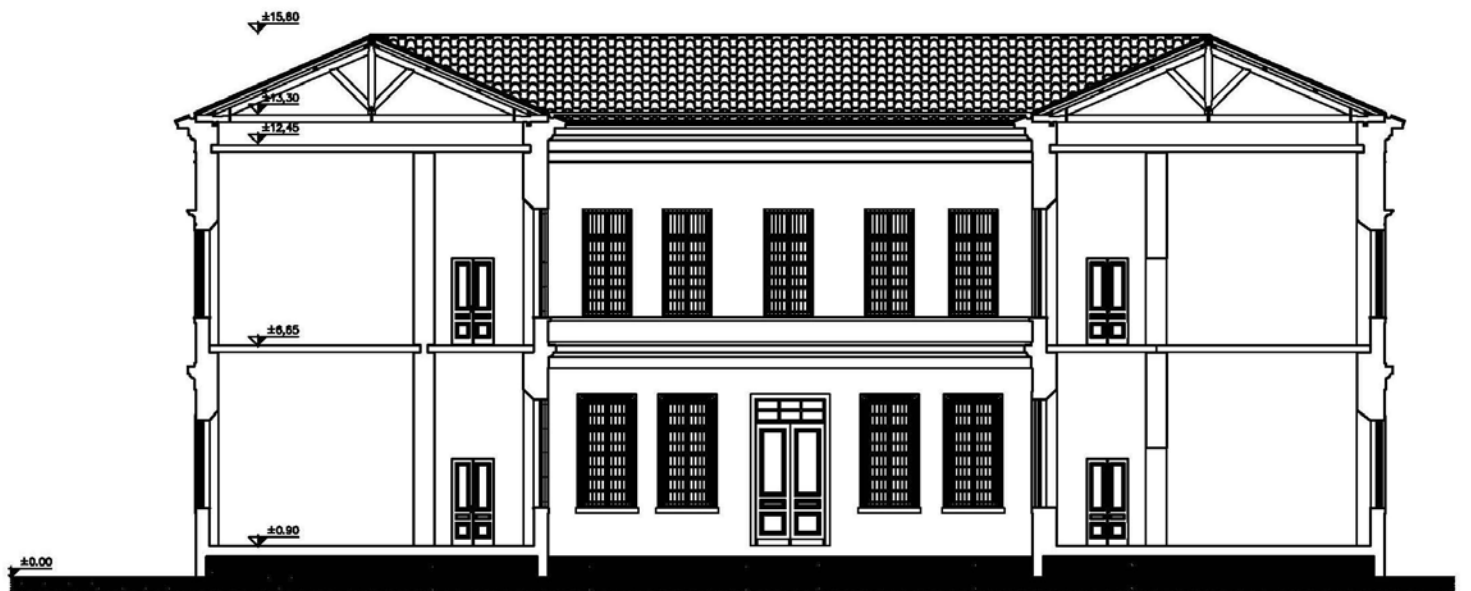
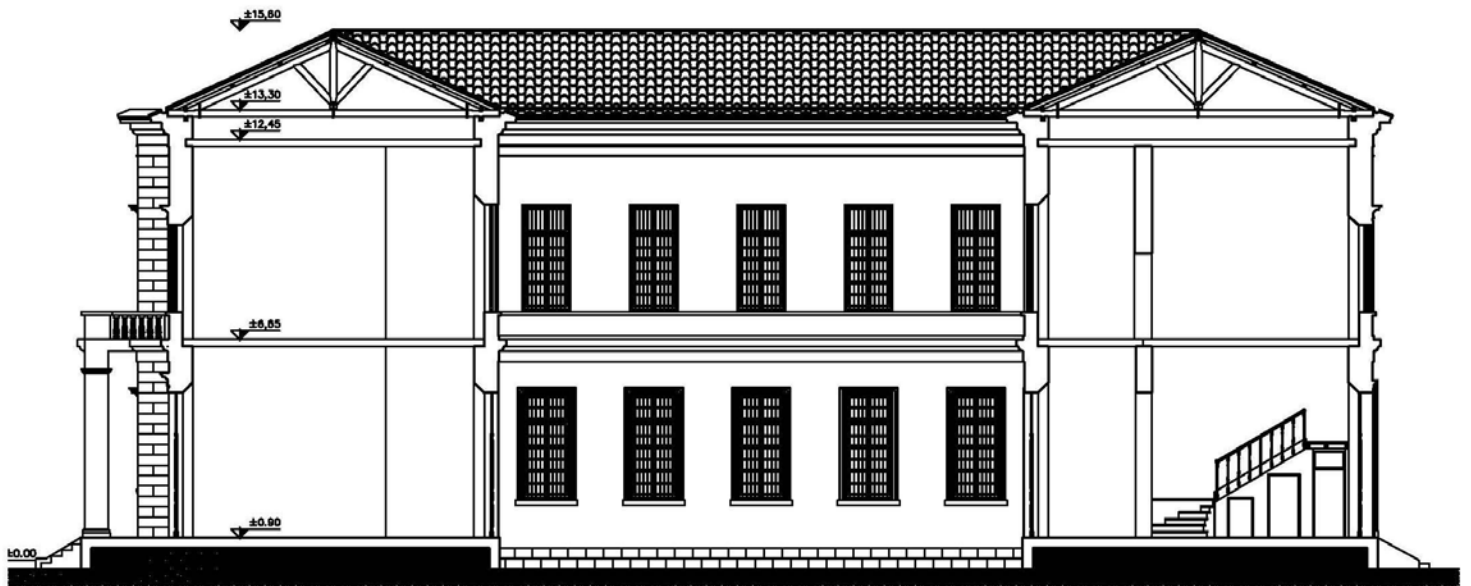
6.2 όψεις

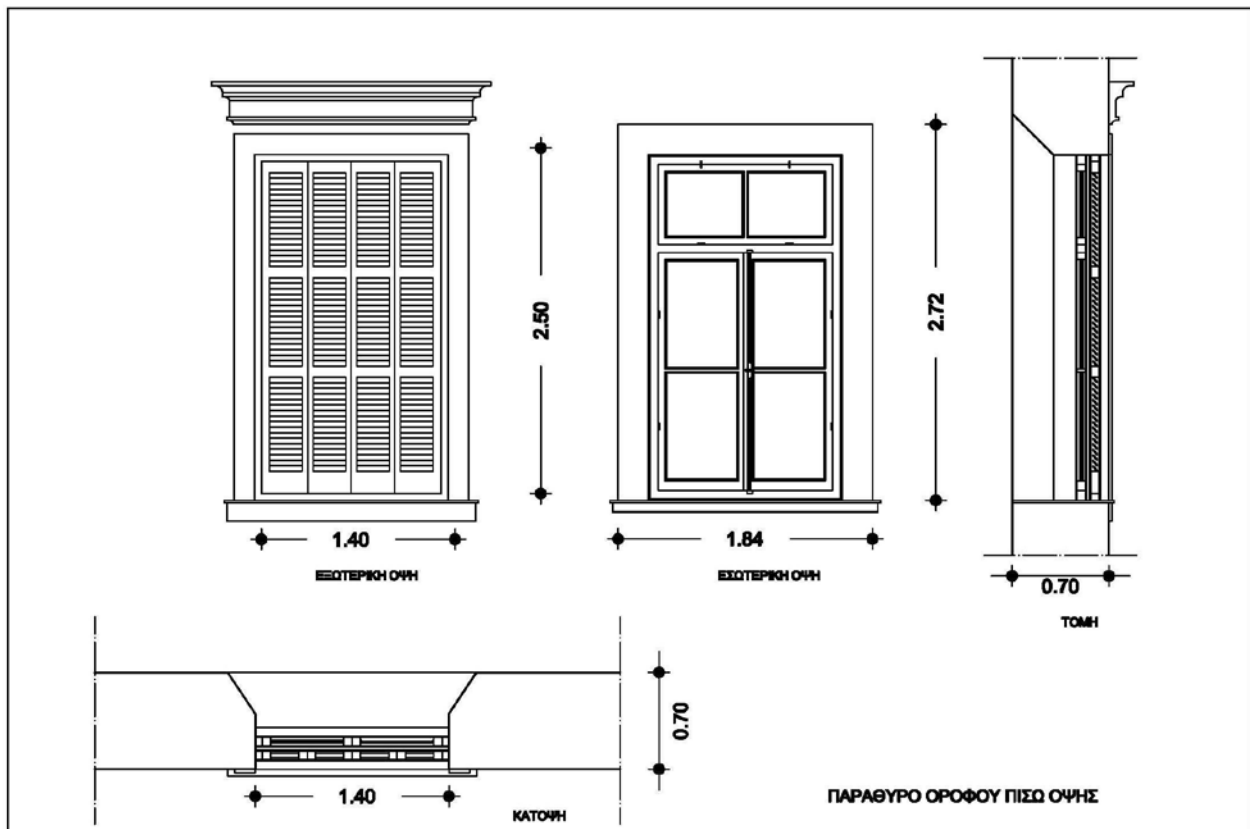
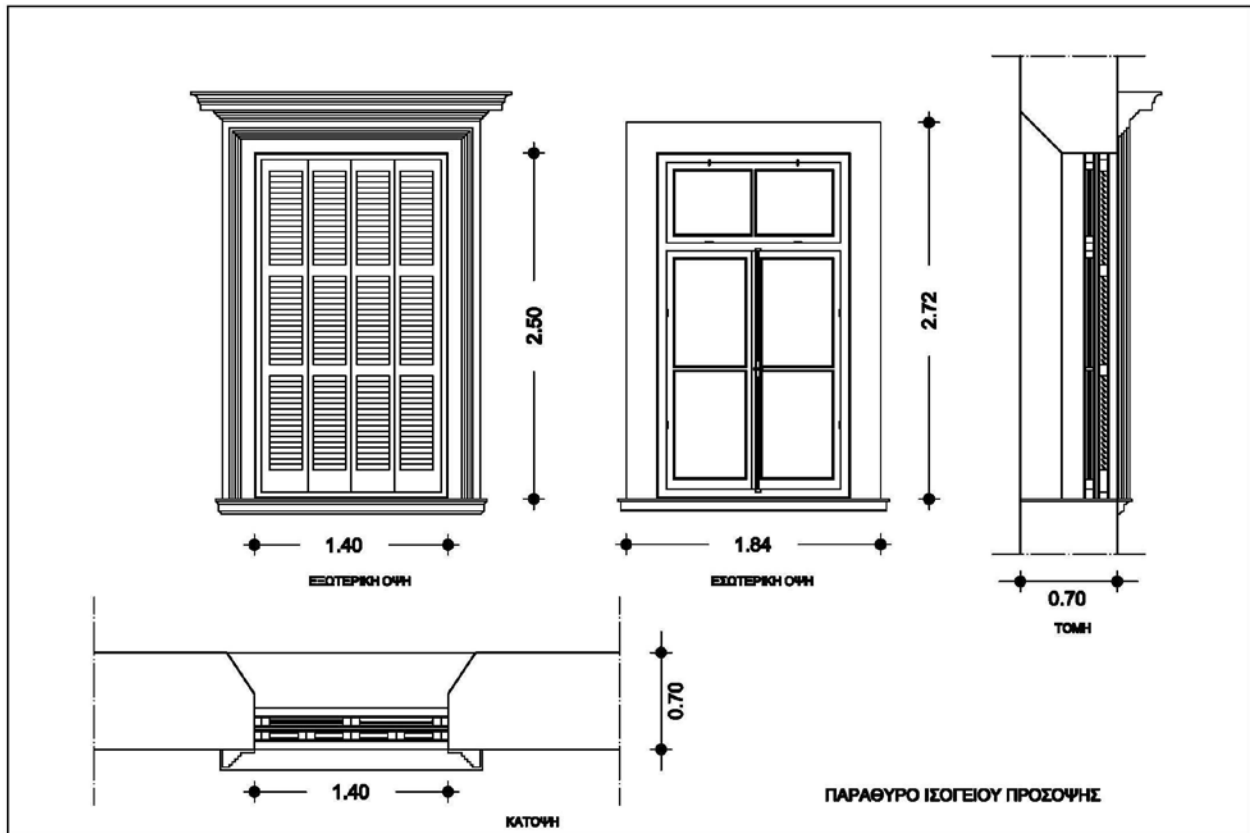

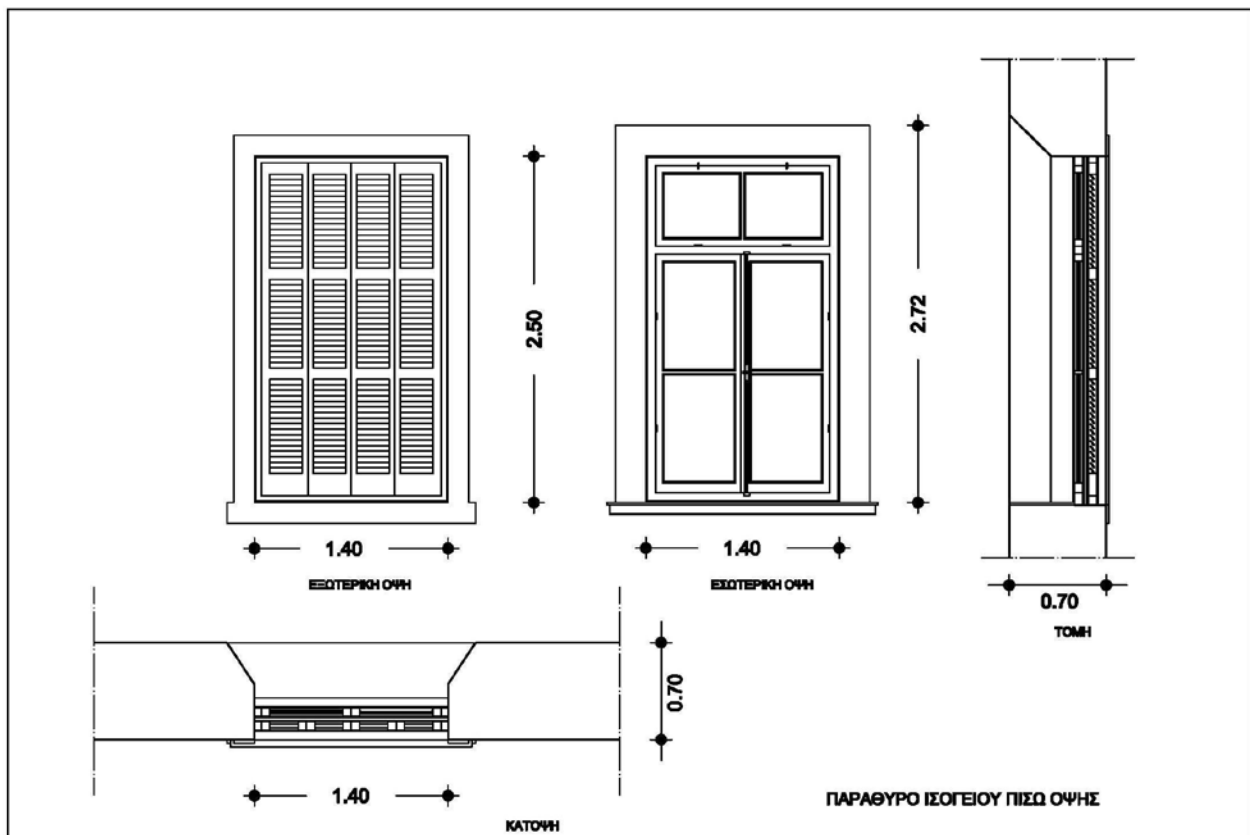
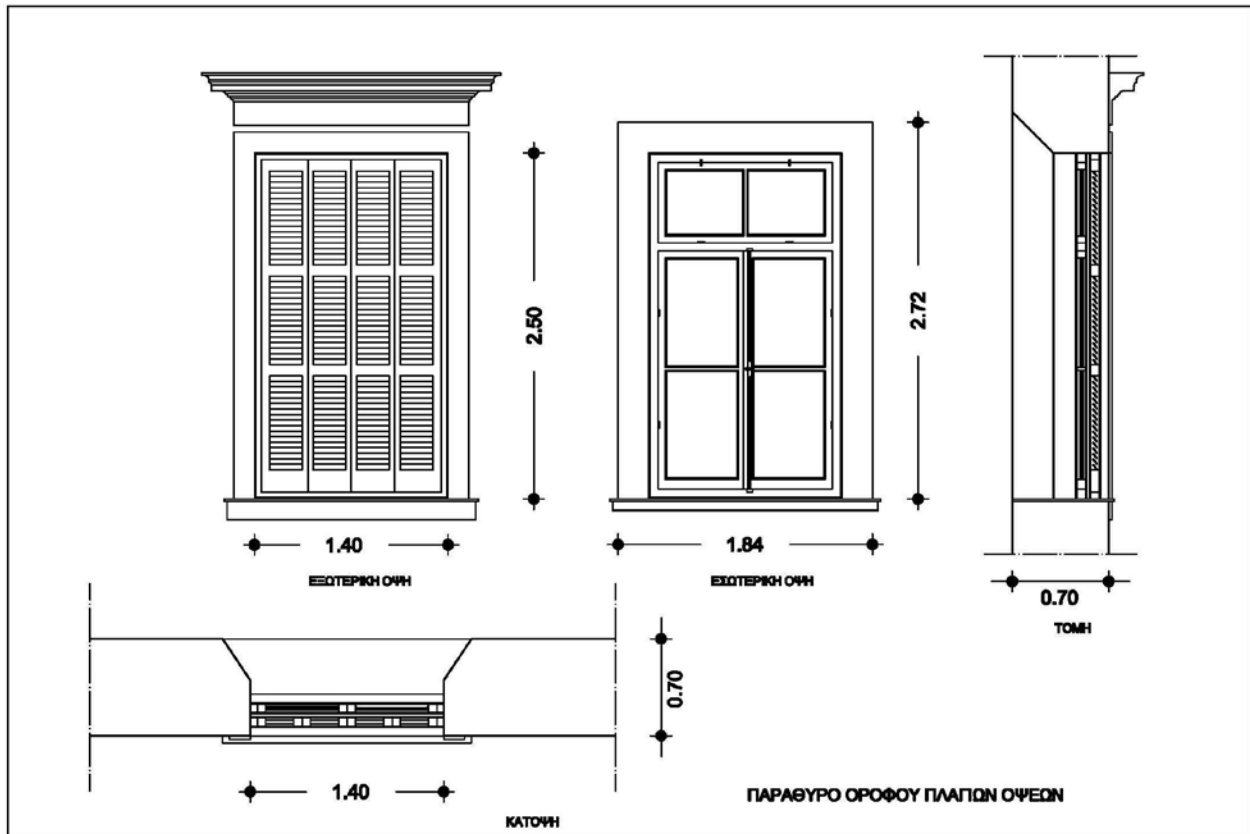
6.3 Τομές

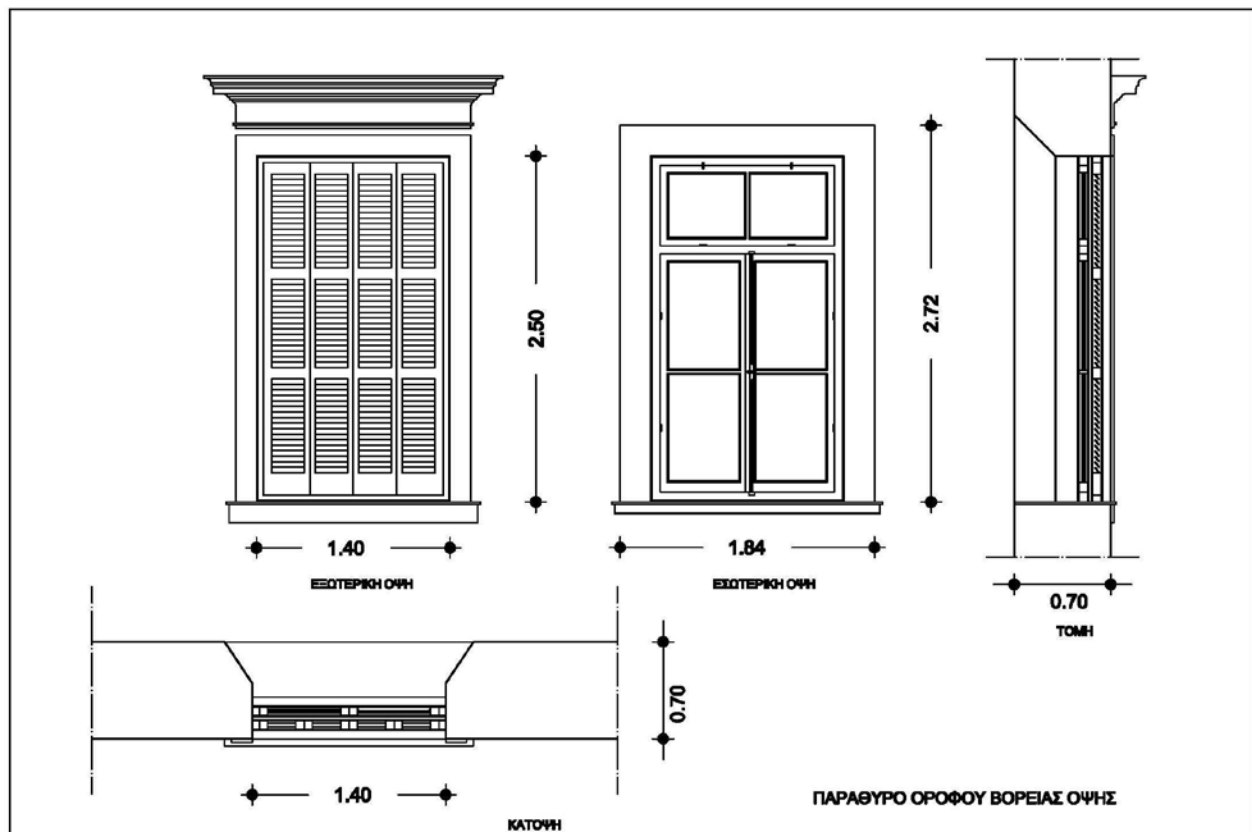
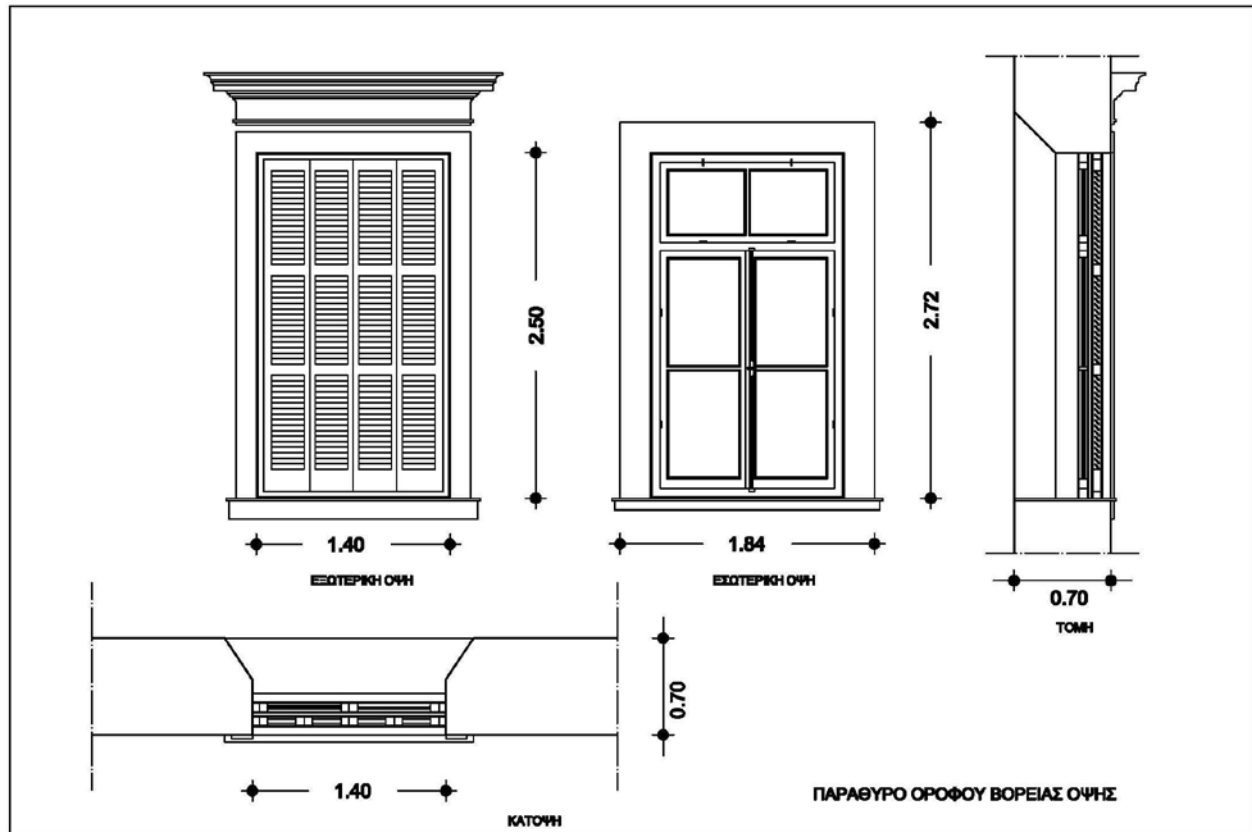

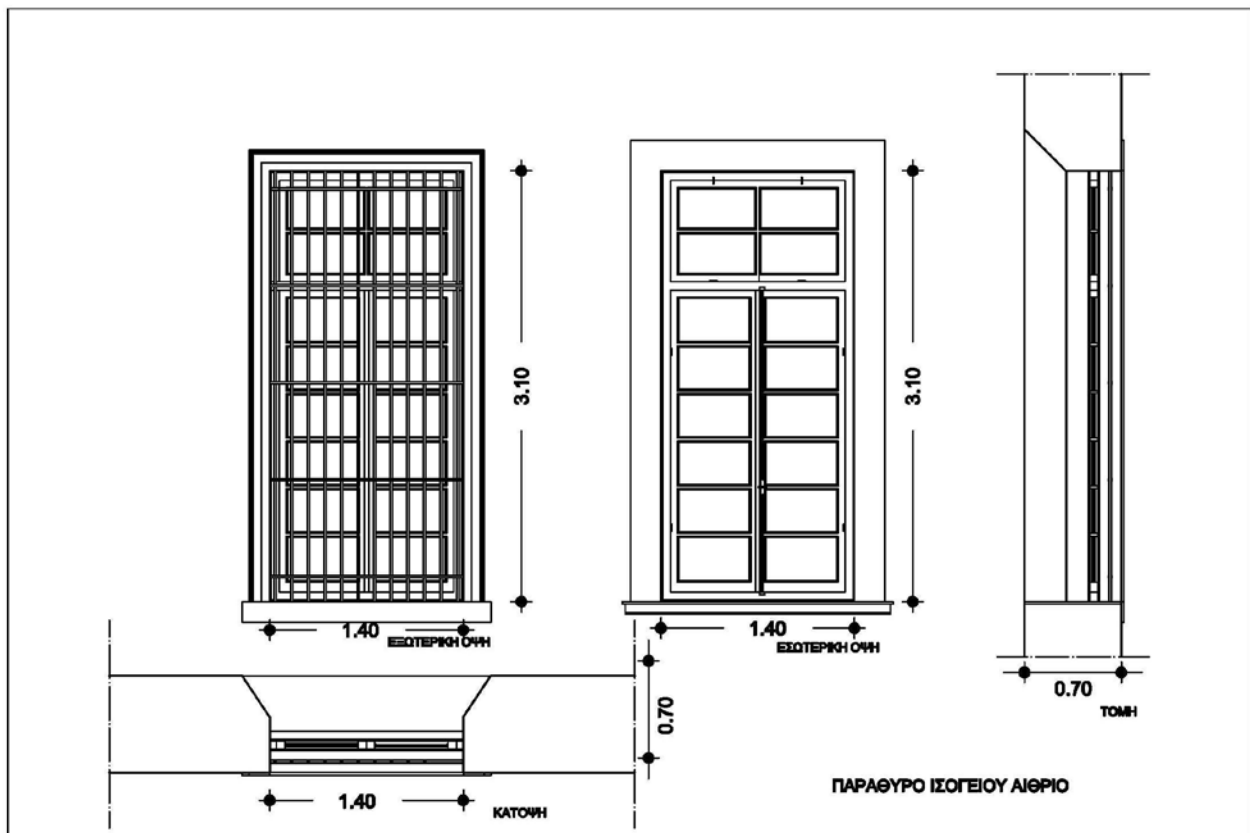
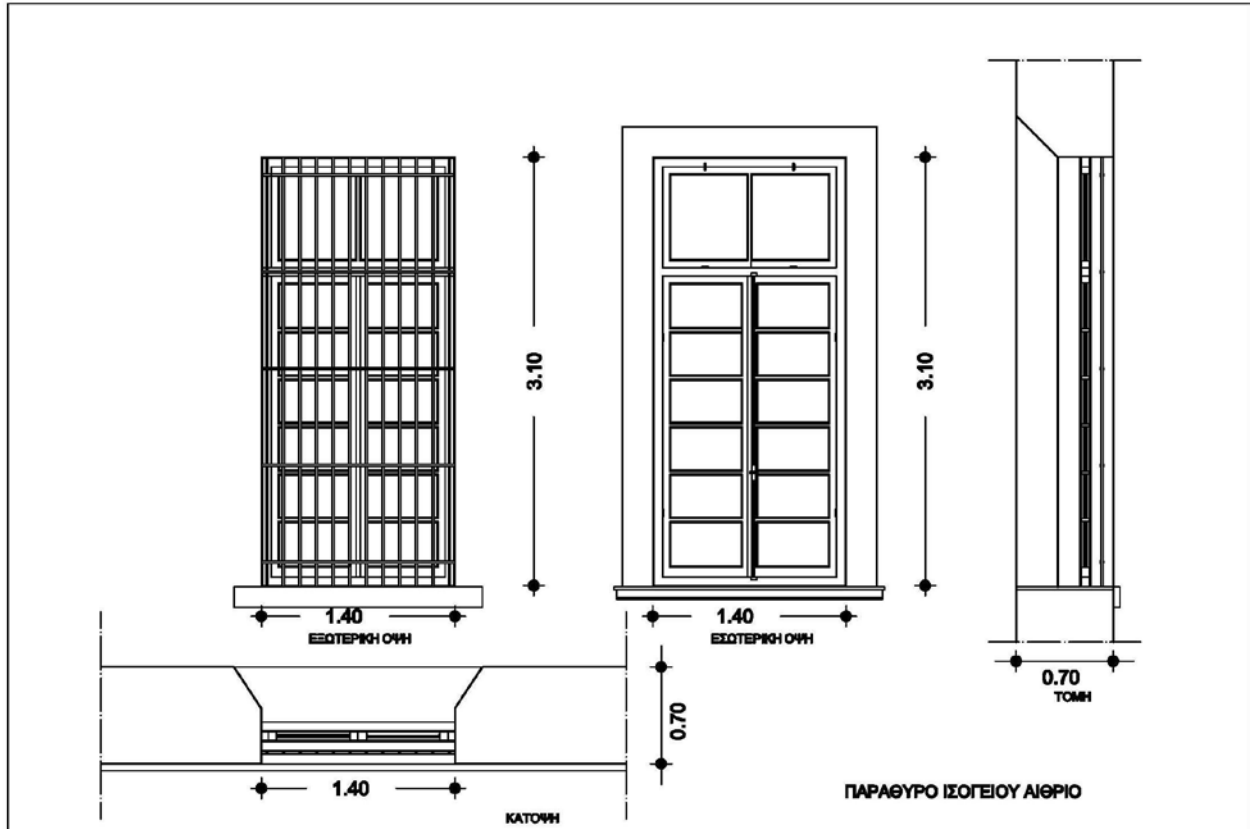

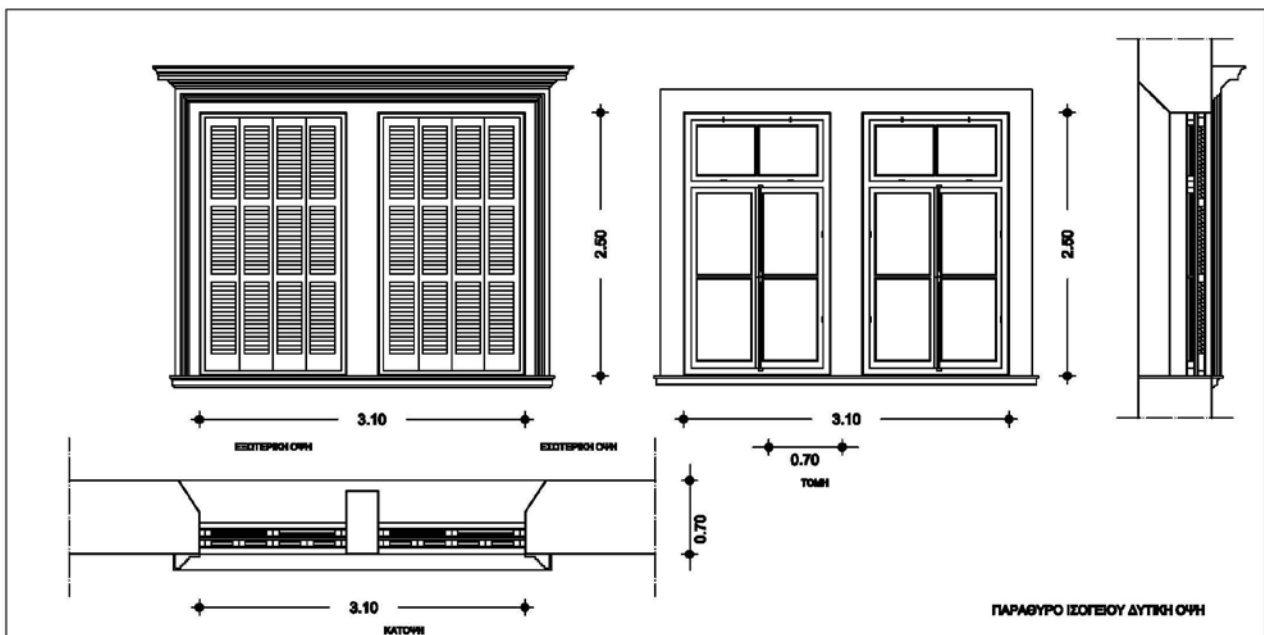
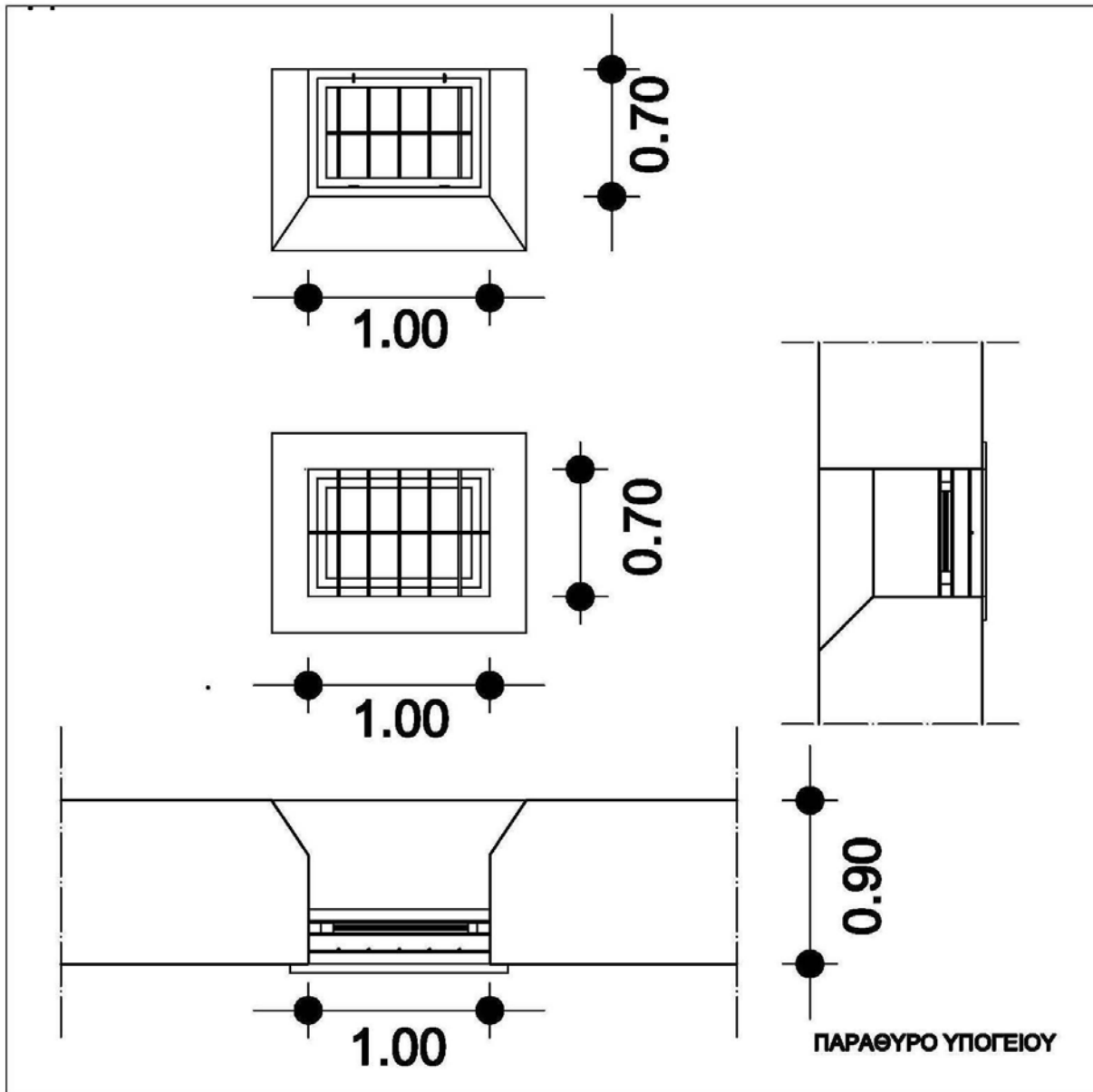
6.4 Λεπτομέρειες παραθύρων

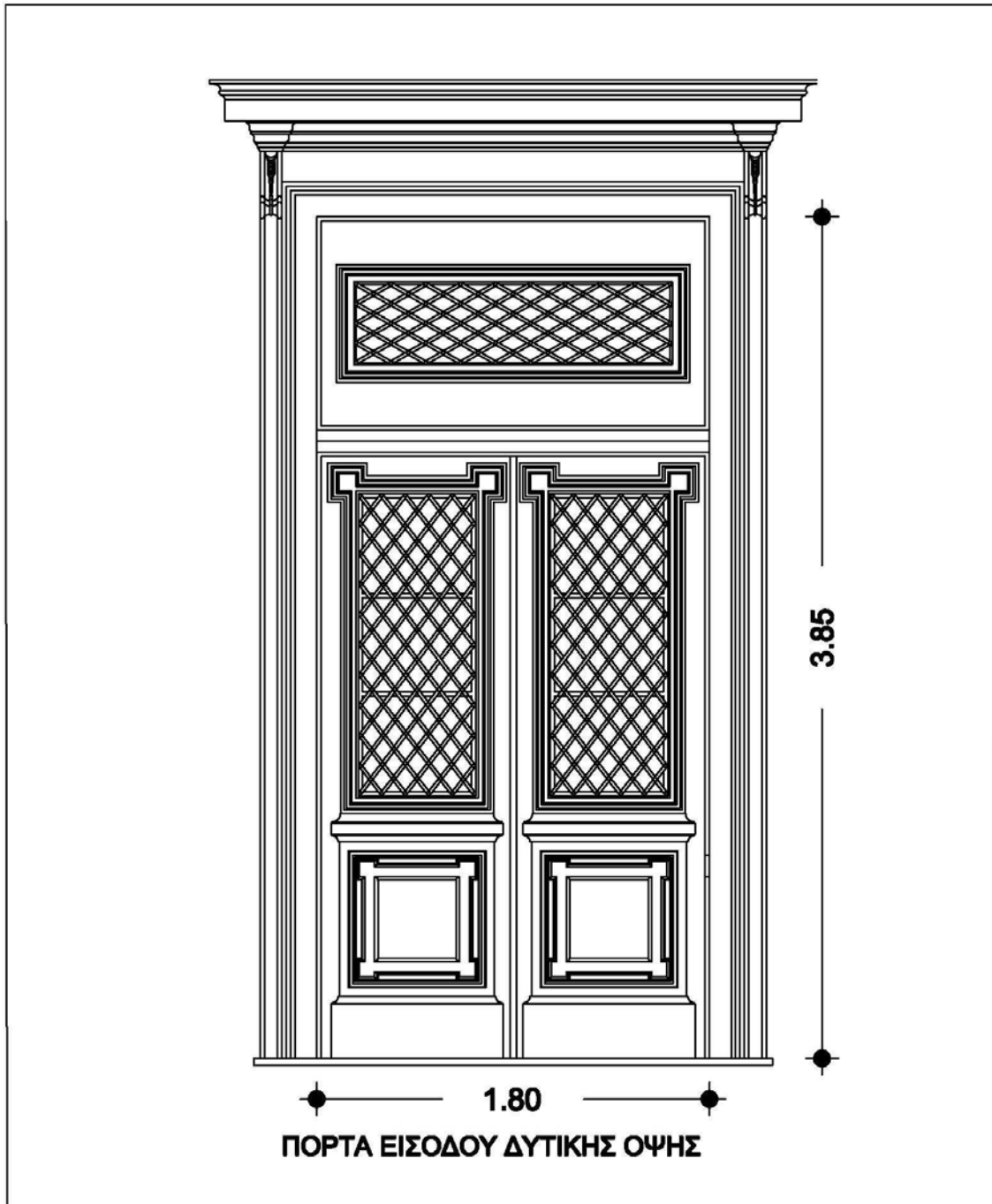

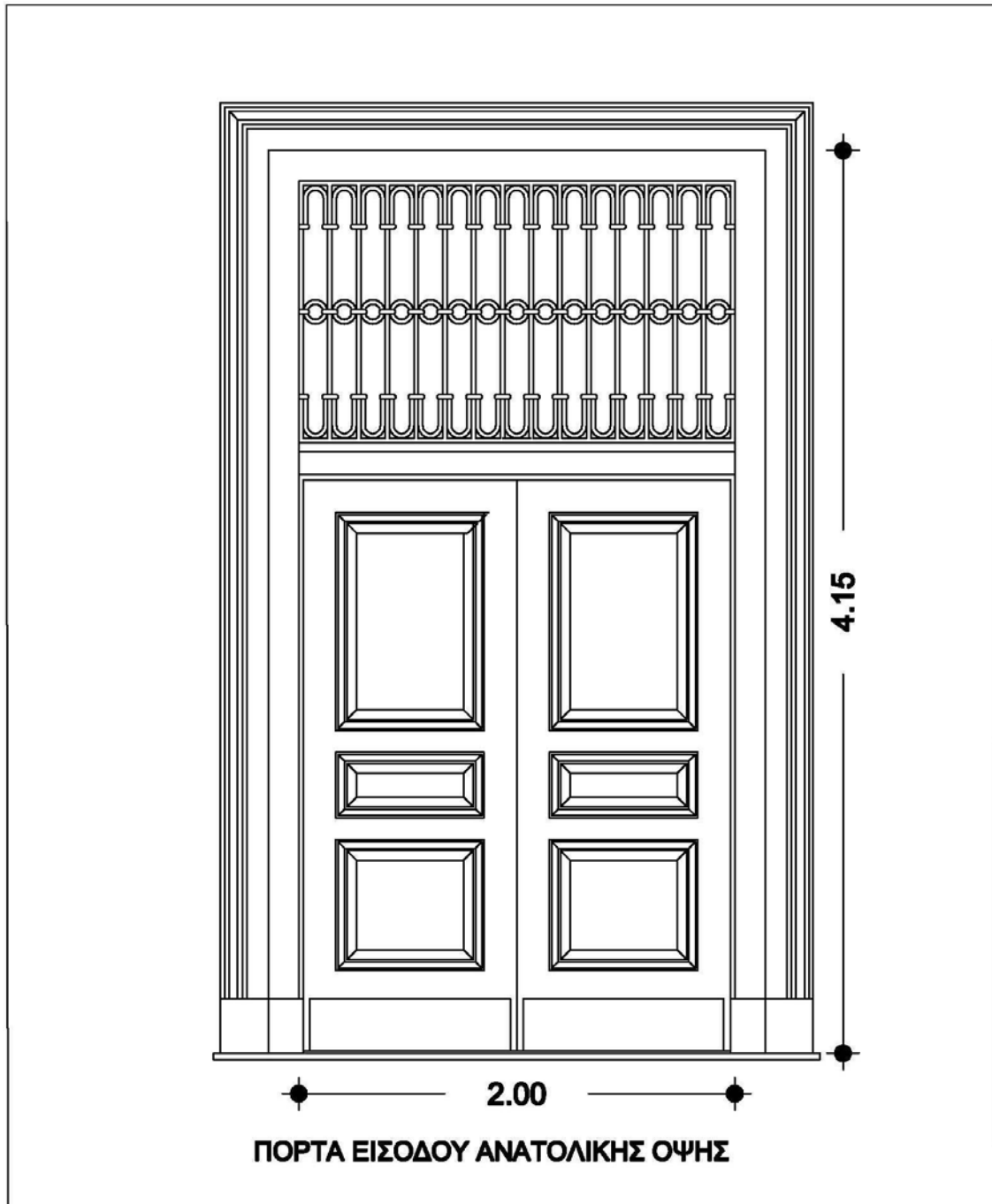

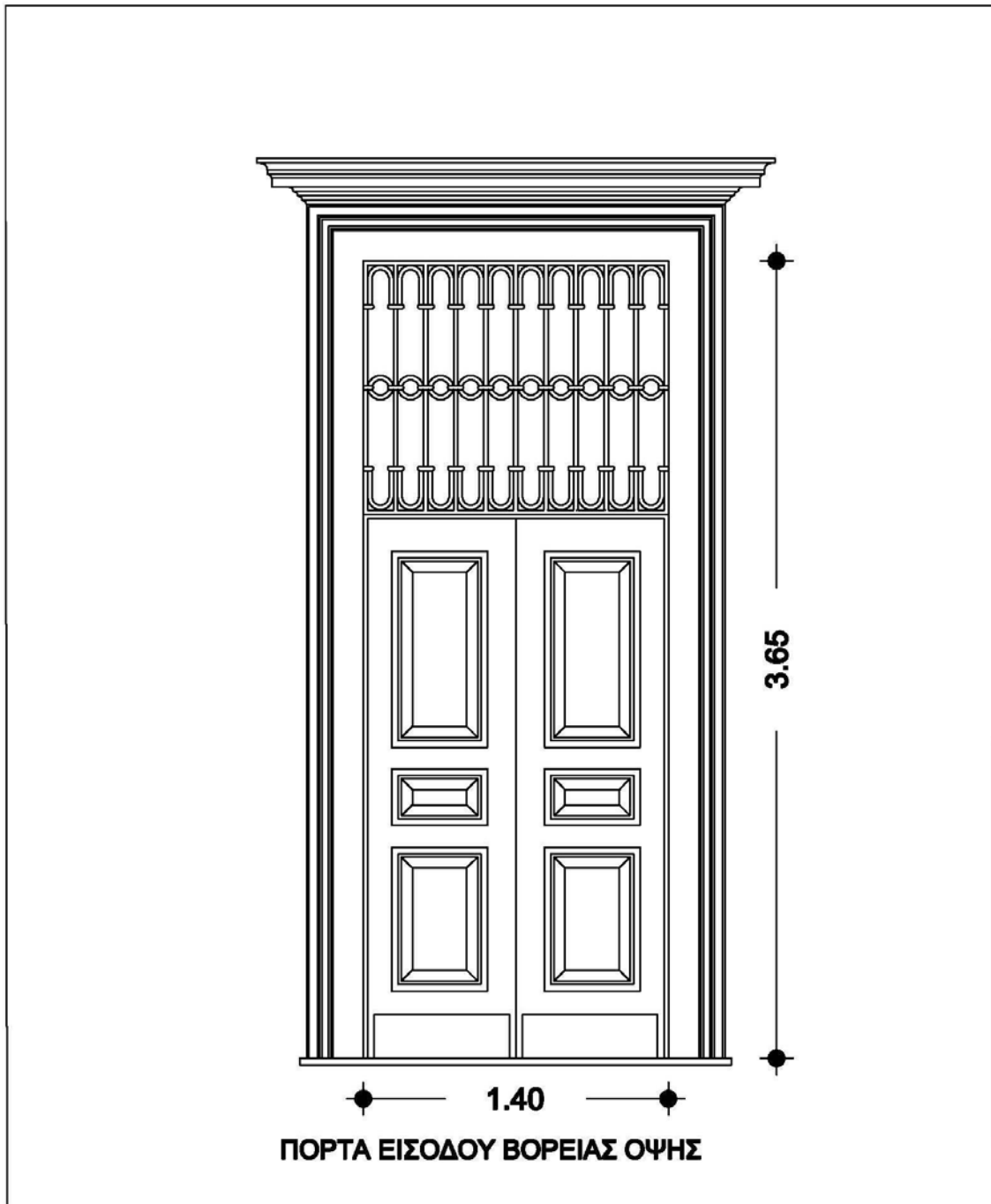

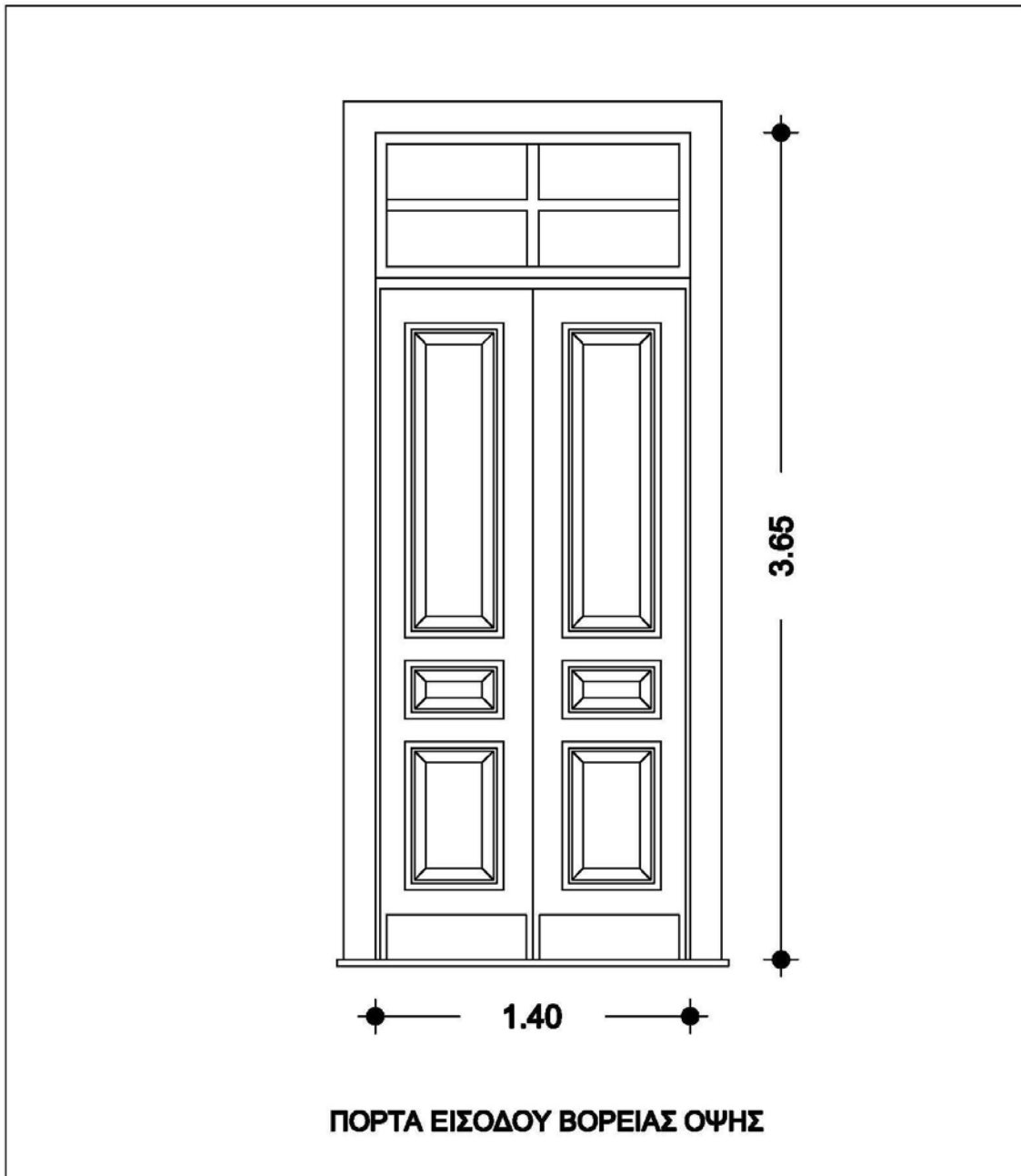

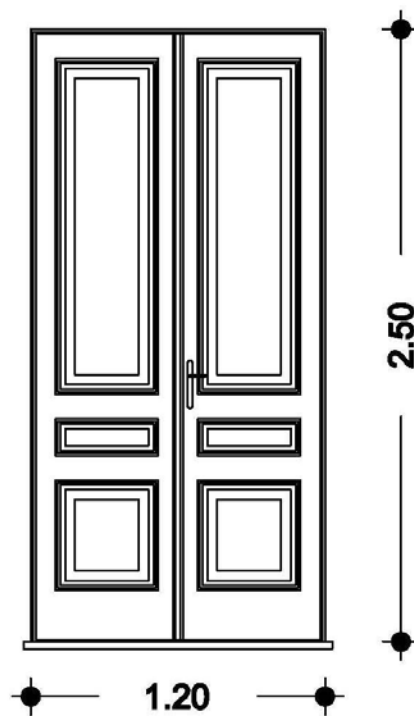
6.5 Λεπτομέρειες πόρτων

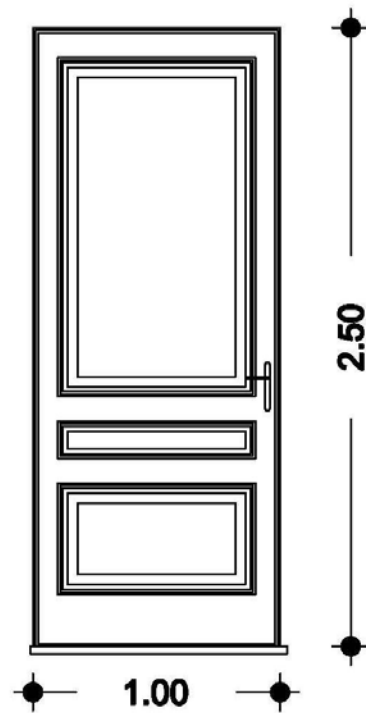

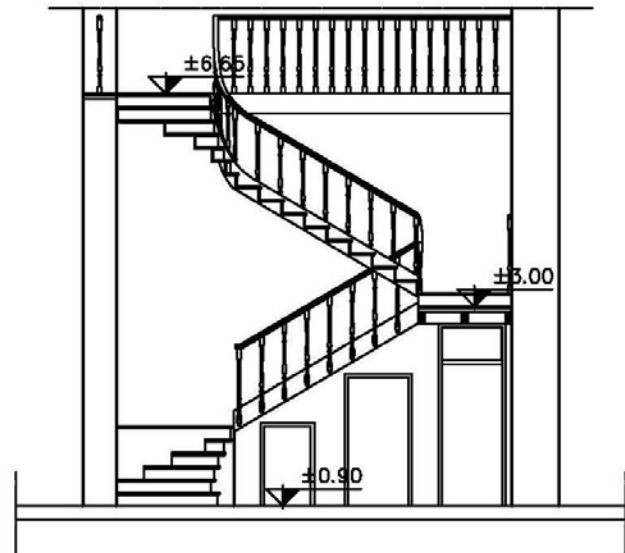
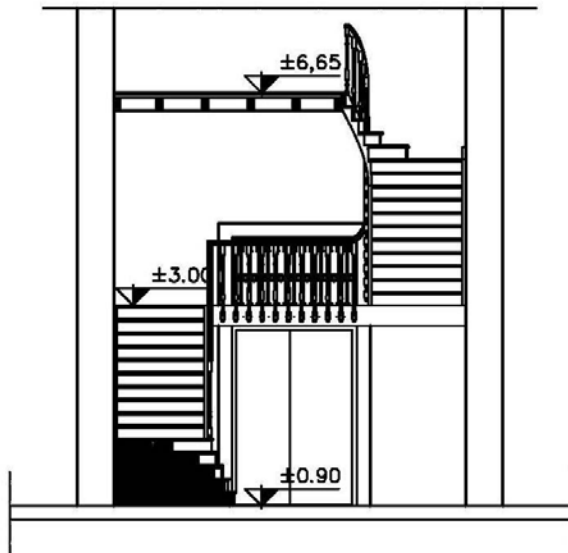
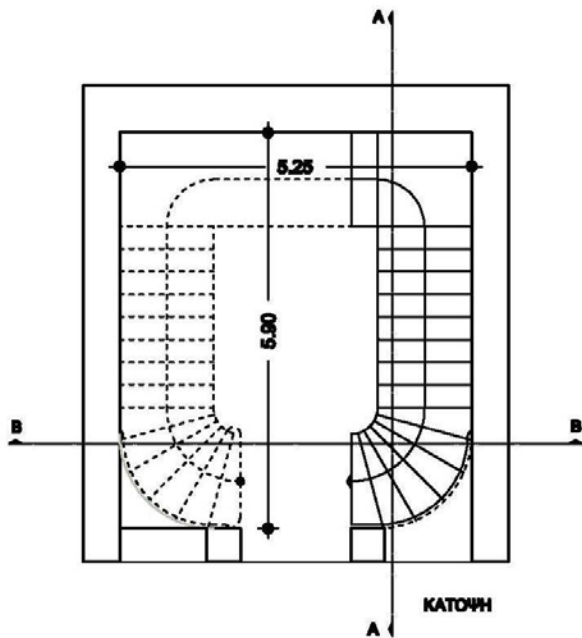
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΦΥΛΛΗ ΠΟΡΤΑ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΟΝΟΦΥΛΛΗ ΠΟΡΤΑ

6.6 Σκάλα

7 Φωτογραφίες κτιρίου

8 Κατάλογος εικόνων

Σελ. 1 : Ο χάρτης της Κερκυρας.

Σελ. 3: Ανακτορο Μον Ρεπο.

Σελ. 6: Το παλιο καστρο.

Σελ 8: Τα Βενετικο καστρο.

Σελ10: Η παραλια της Γαριτσας.

Σελ 12: Τα ανακτορα της Κερκυρας.

Σελ 14: Αεροφωτογραφια της Κερκυρας που διακρινετε το Μαρασλειο Μεγαρο

Σελ 16: Ο Γρηγοριος Μαρασλης.

Σελ 20: Αποψη ανακτορων της Κερκυρας.

Σελ 26: Αποψη ανακτορων της Κερκυρας.

Σελ 29: Το λιμανι της Κερκυρας.

Σελ 34: Ιονιος Ακαδημια.

Σελ 37: Η κερκυρ από ψηλα.

Σελ 42: Τα νέο φρουριο.

9 Καταλογος Σχεδιων

Σελ 49-51 : κατοψεις

Σελ 52-53 : οψεις

Σελ 54 : τομες

Σελ 55-59 : λεπτομερειες παραθυρων

Σελ 60- 65 : λεπτομερειες πορτων

Σελ 66 :ξυλινη σκαλα

10 Καταλογος φωτογραφιων

Σελ 67: κυρια οψη (πανω) , πισω οψη (κατω)

Σελ 68: βορεια οψη (πανω) , νοτια οψη (κατω)

Σελ 69: Ξυλινη σκαλα

Σελ 70: η πισω εισοδος

Σελ 71: παραθυρο εσωτερικα

Σελ 72: αποψεις αιθριου

Σελ 73: λεπτομερεια εισοδου

Σελ 74: λεπτομερεια κτιριου

Σελ 75: λεπτομερεια κτιριου

Σελ 76: εξωστης Α' οροφου

Σελ 77-78: στεγη εσωτερικα

11 Βιβλιογραφια

- Αγοροπουλου – Μπιρμπιλη Α. "Κερκυρα", εκδοσεις Μελισσα, Αθηνα 1982
- Αγοροπουλου – Μπιρμπιλη Α. " Η πολεοδομικη εξελιξη της Κερκυρας", κεντρο μελετων Ιονιου, Πρακτικα συμποσιου, Αθηνα 1984
- Αγοροπουλου – Μπιρμπιλη Α. " Το εργο του Κερκυραιου αρχιτεκτονα Ι. Χρονη", Κερκυρα 1983
- Βουλγαρη Σ. " Αναμνησεις μιας περασμενης εποχης", Κερκυρα 1989
- Επιχωριος κανονισμος Ορφανοτροφειου Κερκυρας, Δηλοποιηση του εκλαμπροτατου υπαρχοντος, Κερκυρα 1840
- Κατσαρος Σπυρος " Συντομη ιστορια της Κερκυρας", (τριτη εκδοση) Κερκυρα 1982
- Κατσαρος Σπυρος " Χρονικα των κορυφων, τομος 2^{ος}, κερκυρα 1979

- Κεφαλλονίτης Γεωργιος " Η ιστορία του αστικού νοσοκομείου της Κερκυρας, Κερκυρα 1940
- Κυριακή Κ.Χ.Μ. " Οδηγός της νησου της Κερκυρας μετα προσθηκης ιστορικων και αλλων ποικιλων ειδησεων
- Κλημης Οδυσσεας – Καρολος, "Ιστορια νησου Κερκυρας , Κερκυρα 1992
- Λιναρδος Γ. " Η ιστορικη εξελιξη της πολεως της Κερκυρας" Κερκυραικα χρονικα, τομος ΙΧ, Κερκυρα 1962
- Λουιτζι Ερμαν " Περι πολιτικης καταστασεως της Επτανησου" Αθηνα 1856
- Παπουλιδης Κων/νος " Γρηγοριος Μαρασλης – Η ζωη και το εργο του" Ιδρυμα Μελετων Χερσονησου και Αιμου, Θεσσαλονικη 1989
- Τσανταριδης Ι. " Η ιστορια της Κερκυρας μεσα απο τα Καντουνια της" Ελληνοεκδοτικη, Αθηνα 1992
- Τουριστικος οδηγος Κερκυρας , Εκδοσεις Καλφακη, Αθηνα 1969